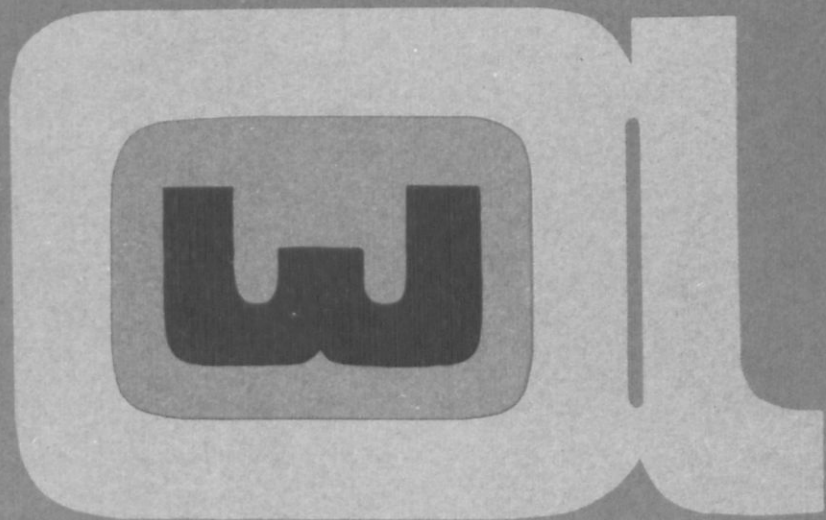

ΕΛΕΝΗΣ ΑΝΑΣΤΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ - ΔΑΜΙΑΝΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ
ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑΙ 1976

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

98

ΕΛΕΝΗΣ ΚΝΑΣΣΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΟΥ - ΔΑΜΙΑΝΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΔΩΡΕΑΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΔΩΡΕΑΝ

ΕΛΕΝΗΣ ΑΝΑΣΤΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ - ΔΑΜΙΑΝΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1976

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ - ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΕΙΑΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΚΔΟΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΑΘΗΝΑ 1978

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΛΕΞΕΙΣ - ΦΘΟΓΓΟΙ - ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Προτάσεις

Βρισκόμαστε μέσα στην τάξη του σχολείου μας. Βλέπουμε τα πρόσωπα και τα πράγματα, που υπάρχουν εκεί. 'Ας μιλήσουμε για μερικά απ' αυτά.

Πρώτα πρώτα μπορούμε να πούμε :

'Η αίθουσα είναι μεγάλη.

Αυτό που είπαμε είναι μια φράση, που μᾶς δίνει ένα νόημα. Αύτη ή φράση λέγεται πρόταση.

'Επίσης μπορούμε να πούμε και ἄλλες προτάσεις :

Τὰ θρανία είναι μικρά.

Τὰ παράθυρα είναι μεγάλα.

'Ο δάσκαλος διδάσκει.

Τὰ παιδιά προσέχουν.

Κάθε φράση που μᾶς δίνει ένα τέλειο νόημα είναι πρόταση.

ΑΣΚΗΣΗ 1. - 'Απάντησε στις ακόλουθες ἐρωτήσεις με ὀλόκληρες προτάσεις : 'Ο πίνακας είναι ἄσπρος ἢ μαῦρος; Τὰ παιδιά μέσα στην τάξη είναι πολλά ἢ λίγα; Ποῦ βρίσκεται ἡ ἔδρα; Ποῦ κάθεται ὁ δάσκαλος; Ποῦ κάθονται τὰ παιδιά; Πόσα παράθυρα ἔχει ἡ τάξη; (Γράψε τις προτάσεις που σχημάτισες).

Λέξεις

Ὁ
δάσκαλος
διδάσκει

} Αυτή η πρόταση έχει τρεις λέξεις.

Ἡ
αἴθουσα
εἶναι
μεγάλη

} Αυτή η πρόταση έχει τέσσερις λέξεις.

Κάθε πρόταση γίνεται με λέξεις. Με λέξεις μπορούμε να σχηματίσουμε ὅποια πρόταση θέλομε καὶ να φανερώσουμε καθετὶ πού ἔχομε στὸ νοῦ μας.

ΑΣΚΗΣΗ 2. — Γράψε 5 λέξεις πού να φανερώνουν πρόσωπα ἢ πράγματα ἀπὸ ὅσα βλέπεις μέσα στὴν τάξη τοῦ σχολείου ἢ μέσα στὸ σπίτι σου.

Φθόγγοι. Γράμματα

$\varphi-\tilde{\omega}-\varsigma = \varphi\tilde{\omega}\varsigma$

$\Theta-\epsilon-\acute{\omicron}-\varsigma = \Theta\epsilon\acute{\omicron}\varsigma$

Οἱ λέξεις αὐτές γίνονται ἀπὸ διάφορες φωνές, πού τις ὀνομάζομε **φθόγγους**: π.χ. ἡ λέξη $\varphi\tilde{\omega}\varsigma$ ἔγινε ἀπὸ 3 φθόγγους: $\varphi-\tilde{\omega}-\varsigma$. Ἡ λέξη ἀκούω ἔγινε ἀπὸ 4 φθόγγους: ἄ-κ-ού-ω.

Ὅταν γράφωμε τὴ λέξη $\varphi\tilde{\omega}\varsigma$, μεταχειριζόμαστε τρία γραπτὰ σημάδια: $\varphi-\tilde{\omega}-\varsigma$. δηλαδὴ γράφομε τρία **γράμματα**.

Ὅταν γράφωμε τὴ λέξη $\Theta\epsilon\acute{\omicron}\varsigma$, μεταχειριζόμαστε τέσσερα **γράμματα**.

Γιὰ νὰ γράψωμε κάθε λέξη μεταχειριζόμαστε **γράμματα**.

ΑΣΚΗΣΗ 3. — Πόσα γράμματα μεταχειρίζεσαι, ὅταν γράφης τὸ βαφτιστικὸ σου ὄνομα; Μὲ πόσα γράμματα γράφεται τὸ ὀκογενειακὸ σου ὄνομα; Μὲ πόσα γράμματα γράφεται καθεμιὰ ἀπὸ τὶς λέξεις: *βιβλίο, τετράδιο, μολύβι, καλός, ἀγαπῶ, γελῶ*;

Τὸ ἀλφάβητο

1. Γράμματα μικρὰ (τυπογραφικὰ)

α	β	γ	δ	ε	ζ	η	θ
ἄλφα	βῆτα	γάμα	δέλτα	ἔψιλο	ζῆτα	ῆτα	θῆτα
ι	κ	λ	μ	ν	ξ	ο	π
γιῶτα	κάπα	λάμδα	μι	νι	ξι	ὀμικρο	πί
ρ	σ(ς)	τ	υ	φ	χ	ψ	ω
ρό	σίγμα	τάφ	ύφιλο	φί	χι	ψί	ώμέγα

2. Γράμματα κεφαλαῖα (τυπογραφικὰ)

A	B	Γ	Δ	E	Z	H	Θ	I	K	Λ	M
N	Ξ	Ο	Π	P	Σ	T	Υ	Φ	X	Ψ	Ω

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει 24 **γράμματα**. Ὅλα μαζὶ λέγονται **ἑλληνικὸ ἀλφάβητο**. Τὰ γράμματα ἔχουν ὀρισμένη σειρά, ὀρισμένο σχῆμα καὶ ὀρισμένη ὀνομασία.

Ὅπως βλέπομε στοὺς παραπάνω πίνακες τὰ γράμματα εἶναι δυὸ εἰδῶν: **μικρὰ** καὶ **κεφαλαῖα**.

ΑΣΚΗΣΗ 4.—Νά βρῆς 5 λέξεις ποῦ νά φανερώνουν πράγματα ποῦ βλέπεις στό σπίτι. Γράψε τίς λέξεις αὐτές πρώτα μέ μικρά γράμματα τυπογραφικά, ἔπειτα μέ κεφαλαῖα τυπογραφικά.

Ἐρωτήσεις

1) Τί λέγεται πρόταση; — 2) Ἀπό τί σχηματίζεται μιὰ πρόταση; — 3) Ἀπό τί σχηματίζεται μιὰ λέξη; — 4) Πόσα γράμματα ἔχει τὸ ἑλληνικὸ ἀλφάβητο; — 5) Πῶς ὀνομάζονται τὰ γράμματα μέ κανονικὴ σειρά (δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πρὸς τὸ τέλος: ἄλφα, βῆτα, γάμα κτλ.);

ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Φωνήεντα καὶ σύμφωνα

Τὰ φωνήεντα εἶναι ἑπτὰ :

α, ε, η, ι, υ, ο, ω.

ὁ ἄ-έ-ρας, ἡ Ἕ-ρα, ἡ ᾠ-ρα.

Τὰ σύμφωνα εἶναι δεκαεπτὰ :

β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ (ς), τ, φ, χ, ψ.

βα-ρέ-λι, γά-τα, δέ-μα, ζα-ρώ-νω.

ΑΣΚΗΣΗ 5.— Λέξεις γιὰ ὀρθογραφία:
βαρέλι, γάτα, δέμα, ζαλάδα, θρόνος, καλά, λάδι, μάθημα, ναός, ξύλο, παπὶ, ράβω, σανίδα, τρέχω, φανάρι, χαρά, ψάρι.

ΑΣΚΗΣΗ 6.— Βάλε μιὰ γραμμούλα κάτω ἀπὸ κάθε φωνῆεν, ποῦ ἔχουν οἱ παραπάνω λέξεις.

Φωνήεντα βραχύχρονα, μακρόχρονα και δίχρονα.

Τὰ φωνήεντα είναι :

1) βραχύχρονα :

ε, ο,

2) μακρόχρονα :

η, ω,

3) δίχρονα :

α, ι, υ.

ΑΣΚΗΣΗ 7. — Λέξεις για ὀρθογραφία :

τὸ νερό, ὁ ναός, ἡ χώρα, τὸ ξύλο, τὸ ξυλάκι, τὸ ποτάμι, τρέχω,
θέλω, δένω, τὸ πόδι, ἡ θήκη, τὸ μάθημα.

ΑΣΚΗΣΗ 8. — Στὶς παραπάνω λέξεις βάλε κάτω ἀπὸ τὰ βρα-
χύχρονα φωνήεντα ἓνα σημάδι τέτοιο \smile , κάτω ἀπὸ τὰ μακρόχρονα
βάλε μιὰ γραμμούλα — καὶ κάτω ἀπὸ τὰ δίχρονα σημείωσε ἓνα
μικρὸ σταυρὸ.

Πῶς διαιροῦνται τὰ ἀπλά σύμφωνα καὶ τὰ δίψηφα σύμφωνα.

1) παπί, βέβαια, Φωφώ. Τὰ σύμφωνα π, β, φ, μπ λέ-
γονται **χειλικὰ**, γιατί προφέρονται μὲ τὰ χεῖλη.

2) κακός, γῆ, χάνω. Τὰ σύμφωνα κ, γ, χ, γκ λέγονται
λαρυγγικά, γιατί προφέρονται μὲ τὸ λάρυγγα.

3) τόπι, δαδί, θέλω. Τὰ σύμφωνα τ, δ, θ, ντ λέγονται
ὀδοντικά, γιατί προφέρονται μὲ τὰ δόντια.

4) λαλῶ, ράβω. Τὰ σύμφωνα λ, ρ λέγονται **ὕγρα** ἢ
γλωσσικά, γιατί προφέρονται μὲ τὴ γλῶσσα, ποῦ εἶναι
πάντα ὕγρη.

5) μάνα, νομός. Τὰ σύμφωνα μ, ν λέγονται **ρινικά**,

γιατί προφέρονται με τη μύτη, πού οι άρχαιοι τήν ἔλεγαν ρίνα (λ.χ. *γιατρός ριнологός*).

6) σωρός, ζιζάνιο. Τά σύμφωνα σ, ζ, τσ, τζ λέγονται **συριστικά** ἢ **διπλοδοντικά**, γιατί, ὅταν προφέρωνται, ἀκούγεται ἕνας ἤχος σά σφύριγμα.

7) ξέρω, ψάρι. Τά σύμφωνα ξ, ψ λέγονται **διπλά**, γιατί τὸ καθένα γίνεται ἀπὸ δύο γράμματα μαζί: κσ = ξ, πσ = ψ.

Λοιπὸν ἀπὸ τὰ σύμφωνα ἔχομε :

1. χειλικά

2. λαρυγγικά

3. ὀδοντικά

π, β, φ, μπ,

κ, γ, χ, γκ,

τ, θ, θ, ντ,

4. ὑγρά
ἢ γλωσσικά

5. ρινικά

6. συριστικά
ἢ διπλοδοντικά

7. διπλά

λ, ρ,

μ, ν,

σ, ζ,

ξ, ψ.

ΑΣΚΗΣΗ 9. — Βάλε ἕνα κατάλληλο σύμφωνο μπροστὰ ἀπὸ τὰ παρακάτω γράμματα, γιὰ νὰ σχηματίσης λέξεις :

-ωμί
-υρί
-ερό
-ῆλο

-οφός
-ικρός
-αμηλός
-υχερός

-έφτω
-ρέχω
-ωνάζω
-ορεύω

-αρτί
-ορός
-άτι
-ουμί

-έλω
-ρύβω
-ράφω
-ελῶ

ΑΣΚΗΣΗ 10. — Τί εἶδους σύμφωνο εἶναι τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ πού ἔβαλες, γιὰ νὰ σχηματίσης τίς παραπάνω λέξεις; (δηλαδή: εἶναι χειλικό, λαρυγγικό; κτλ.)

Ἐρωτήσεις

1) Πόσα καὶ ποιά εἶναι τὰ φωνήεντα ; — 2) Πόσα καὶ ποιά εἶναι τὰ σύμφωνα ; — 3) Ποιά εἶναι τὰ βραχύχρονα φωνήεντα, ποιά εἶναι τὰ μακρόχρονα καὶ ποιά εἶναι τὰ δίχρονα ; — 4) Ποιά σύμφωνα λέγονται χειλικά, λαρυγγικά, ὀδοντικά, ὑγρά, ρινικά, συριστικά, διπλά ; — 5) Γιατί τὸ κάθε εἶδος ἀπ' αὐτὰ ὀνομάζεται ἔτσι ;

ΔΙΨΗΦΑ ΦΩΝΗΕΝΤΑ - ΔΙΦΘΟΓΓΟΙ - ΔΙΨΗΦΑ ΣΥΜΦΩΝΑ

Δίψηφα φωνήεντα

αἶμα (αι = ε)	νί - ὄς τοῦ Θεοῦ (νι = ι)
εἰκόνα (ει = ι)	οὐρανός (ο + υ = ου)
οἱ τοῖχοι (οι = ι)	

1. Τὰ δύο φωνήεντα *α* καὶ *ι* μαζί προφέρονται σὰν *ε* :
σημαία.

2. Τὰ δύο φωνήεντα *ε* καὶ *ι* μαζί προφέρονται σὰν ἓνα
ι : κλείνω, εἴκοσι.

3. Τὰ δύο φωνήεντα *ο* καὶ *ι* μαζί προφέρονται σὰν
ἓνα *ι* : οἱ κάτοικοι.

4. Τὰ δύο φωνήεντα *υ* καὶ *ι* μαζί προφέρονται σὰν
ἓνα *ι* : ὁ νῆος τοῦ Θεοῦ.

Τὰ δύο φωνήεντα *ο* καὶ *υ* μαζί προφέρονται σὰν ἓνα
φωνῆεν : οὐρά, τοῦ οὐρανοῦ.

Ἔτσι ἔχομε πέντε ζευγάρια ἀπὸ φωνήεντα :

αι, ει, οι, υι, ου.

Αὐτὰ τὰ ζευγάρια λέγονται **δίψηφα φωνήεντα**, γιατί
τὸ καθένα ἔχει δύο γράμματα (δύο ψηφία), ἀλλὰ προφέ-
ρεται σὰν ἓνα φωνῆεν.

Τὸ **αυ** καὶ τὸ **ευ**

<i>αυ = αβ</i>	<i>αυ = αφ</i>	<i>ευ = εβ</i>	<i>ευ = εφ</i>
αὐγὸ	αὐτὶ	εὐγενικός	εὐτυχία
αὔριο	ναύτης	Εὐρώπη	εὐχάριστος

Τὰ δύο φωνήεντα *α* καὶ *υ* μαζί κάνουν ἕνα ζευγάρι *αν* πού ἔχει διπλή προφορά: *αβ* καὶ *αφ* (αὔριο, αὔξηση).

Τὰ δύο φωνήεντα *ε* καὶ *υ* μαζί κάνουν ἕνα ζευγάρι *ευ* πού ἔχει κι αὐτό διπλή προφορά: *εβ* καὶ *εφ* (εὐλογῶ, εὐκόλος).

Τὰ ζευγάρια *αν* καὶ *ευ* τὰ λογαριάζομε κι αὐτὰ σὰ *δίψηφα φωνήεντα*.

Ἔτσι τὰ δίψηφα φωνήεντα γίνονται ἑπτὰ:

<i>αι, ει, οι, υι, ου, αυ, ευ.</i>

Αὐτὰ τὰ δίψηφα φωνήεντα εἶναι *μακρόχρονα*. Τὸ *οι* καὶ τὸ *αι* ὅμως ὅταν εἶναι στὸ τέλος τῆς λέξης εἶναι *βραχύχρονα*.

ΑΣΚΗΣΗ 11.—Παροιμίες: "Ὅποιος γυρεύει τὰ πολλὰ χάνει καὶ τὰ λίγα.—Φασούλι τὸ φασούλι γεμίζει τὸ σακούλι.—Ἐχει καὶ ὁ τοῖχος αὐτιά.—"Ὅσα δὲ φτάνει ἢ ἀλεπού τὰ κάνει κρεμαστάρια.—Οὔτε ὁ Αὐγουστος χειμῶνας οὔτε ὁ Μάρτης καλοκαίρι.—Τὸ αἷμα νερό δὲ γίνεται.—Τὰ λόγια εἶναι εὐκόλα, μὰ δύσκολη εἶναι ἡ πράξη.
(Τί νόημα ἔχει καθεμιὰ ἀπὸ τὶς παροιμίες αὐτές;)

ΑΣΚΗΣΗ 12.—Βάλε μιὰ γραμμούλα κάτω ἀπὸ κάθε *δίψηφο φωνήεν* στὶς λέξεις πού ἔχουν οἱ παραπάνω παροιμίες.

Δίψηφα σύμφωνα

<i>μπ</i>	<i>ντ</i>	<i>γκ</i> (<i>γγ</i>)	<i>τσ</i>	<i>τζ</i>
μπαίνω	ντροπή	γκρεμὸς	τσατσάρα	τζάμι
μπαοῦλο	ντύνομαι	γκρεμίζω	κορίτσι	Τζαβέλας
μπαρμποῦνι	Ντίνος	ἐγγόνι	ἔτσι	τζιτζικας

1. Τὰ δύο σύμφωνα *μ* καὶ *π* μαζί προφέρονται σὰν ἕνα σύμφωνο: *μπ-ά-ρ-μπ-ας*.

2. Τὰ δύο σύμφωνα ν και τ μαζί προφέρονται σάν ἓνα σύμφωνο : ντ-ε-ν-ε-κ-ές.

3. Τὰ δύο σύμφωνα γ και κ μαζί προφέρονται σάν ἓνα σύμφωνο : γκ-ρ-ε-μ-ός. Τὸ ἴδιο προφέρεται τὸ γγ στὶς λέξεις : ἔγγονι, ἔγγίζω, φεγγάρι.

4. Τὰ δύο σύμφωνα τ και σ μαζί προφέρονται σάν ἓνα σύμφωνο : τσ-α-τσ-ά-ρ-α.

5. Τὰ δύο σύμφωνα τ και ζ μαζί προφέρονται σάν ἓνα σύμφωνο : τζ-ά-μ-ι.

Δηλαδή ἔχομε πέντε ζευγάρια ἀπὸ τέτοια σύμφωνα :

μπ, ντ, γκ (γγ), τσ, τζ.

Αὐτὰ λέγονται **δίψηφα σύμφωνα**, γιὰ τὸ καθένα ἔχει δύο γράμματα (δύο ψηφία), ἀλλὰ προφέρεται σάν ἓνα σύμφωνο.

ΑΣΚΗΣΗ 13.— Τί ἔπαθε ὁ Μπάμπης. Ὁ Μπάμπης ντύθηκε φουστανελάς και φόρεσε τσαρούχια. Ἔτσι ντυμένος τρέχει καβάλα ἐπάνω σ' ἓνα ξύλο μεγάλο. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἄλογό του. Καμαρώνει ὁ Μπάμπης και λέει στὸ φίλο του τὸν Ντίνο : «Μὴ μ' ἔγγιζης γιὰ τὸ εἶμαι ὁ Λάμπρος Τζαβέλας!». Ἀλλὰ, καθὼς τρέχει σάν τσακάλι, πέφτει. Τὸ ξύλινο ἄλογο γκρεμίζεται και σπάζει στὴ μέση. Ὁ Μπάμπης κλαίει. «Ντροπή, Μπάμπη, ντροπή! Ἐσὺ ἓνας ἥρωας σάν τὸ Σουλιώτη Λάμπρο Τζαβέλα, νὰ κλαῖς σὰ μωρό!», τοῦ λέει ὁ Ντίνος και τρέχει νὰ τὸν σηκώσει.

(Διάβασε καλὰ τὴν παραπάνω διήγηση. Βάλε μιὰ γραμμούλα κάτω ἀπὸ τὰ δίψηφα σύμφωνα μπ, ντ, γκ (γγ), τσ, τζ).

Δίφθογγοι

νεράιδα

χάιδι

κελαηδῶ

κορόιδο

βόηθα

Στις λέξεις αυτές δύο φωνήεντα *α-ι, ο-ι, α-η, ο-η* προφέρονται γρήγορα με μιὰ φωνή. Αυτά τὰ δύο φωνήεντα πού προφέρονται γρήγορα λέγονται **δίφθογγοι**.

Οἱ δίφθογγοι αὐτοὶ λέγονται **κύριοι δίφθογγοι**, γιὰ νὰ ξεχωρίζουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, πού θὰ ἰδοῦμε ἀμέσως παρακάτω.

Καταχρηστικοὶ δίφθογγοι

πιάνω τοῦ παιδιοῦ ὅποιος ὁ ἄδειος τὸ γυαλί
ἢ γιαιὰ τῶν παιδιῶν ὅποιοι τοῦ ἄδειου δυὸ δυὸ
ὁ ἴδιος τοὺς ἴδιους ὅποιους τοὺς ἄδειους ἢ δουλειὰ

Στὴ λέξη *πιάνω* τὰ δύο φωνήεντα *ι-α* προφέρονται γρήγορα με μιὰ φωνή: *π-ιά-νω*. Τὸ ἴδιο καὶ στὶς ἄλλες λέξεις τὰ φωνήεντα *ιο, ιου, ιω, οιο, οιοι, οιου, ειο, ειου, να, νο* (ὁ ἴ-δ-ιο-ς, τοῦ π-αι-δ-ιοῦ κλπ.).

Αὐτὰ λέγονται **καταχρηστικοὶ δίφθογγοι**.

“Ὅπως βλέπομε, οἱ καταχρηστικοὶ δίφθογγοι ἀρχίζουν ἀπὸ *ι* (ἢ ἀπὸ φωνήεντα πού προφέρονται ὅπως τὸ *ι*).

ΑΣΚΗΣΗ 14.— Παροιμίες. Δυὸ γάιδαροι μαλώνανε σὲ ξένον ἀχρῶνα.— Χωρὶς κατάρτια καὶ πανιά, Ἄι - Νικόλα, βόηθα μας.— “Ὅποιος φυλάει τὰ ροῦχα του, ἔχει τὰ μισά.— “Ἀλλάξε ὁ Μανολιὸς κι ἔβαλε τὰ ροῦχα του ἀλλιῶς.— Κολιὸς καὶ κολιὸς ἀπὸ τὸ ἴδιο βαρέλι.

(Νὰ βρῆς ποιὸ νόημα ἔχει καθεμιὰ ἀπὸ τίς παροιμίες αὐτές).

ΑΣΚΗΣΗ 15.— Βάλε μιὰ γραμμὴ κάτω ἀπὸ τοὺς *κύριους δίφθογγους* καὶ δύο γραμμούλες κάτω ἀπὸ τοὺς *καταχρηστικούς* στὶς λέξεις, πού ἔχουν οἱ παραπάνω παροιμίες.

Δύο ὅμοια σύμφωνα

Σάββατο	γράμμα	θάρρος
ἐκκλησία	γεννῶ	θάλασσα
Ἑλλάδα	ἵππικὸ	Ἄττικὴ
	φύλλο	γλώσσα

Σε μερικές λέξεις γράφομε **δύο ὅμοια σύμφωνα**, πού προφέρονται σὰν ἓνα μόνο.

ΑΣΚΗΣΗ 16.— Φράσεις γιά ὀρθογραφία: Πολλοί ἄνθρωποι· πολλή βροχή· πολλά παιδιά· πολὺς κόσμος· πολὺ κακό. Ἑλλάδα, Ἑλληνας, Ἑλληνες, Ἑλληνισμός. Γαλλία, γαλλικός. Τὸ κόκκινο τριαντάφυλλο. Τὸ μάθημα εἶναι γραμμένο. Τρία ἐπὶ τρία κάνουν ἐννιά. Ὁ Λυκαβηττός, ὁ Ὑμηττός. Ὁλος ὁ κόσμος· ἄλλος ἄνθρωπος.

Ἑρωτήσεις

1) Πόσα καὶ ποιά εἶναι τὰ *δίψηφα φωνήεντα*; — 2) Πῶς προφέρεται τὸ καθένα; — 3) Πόσα καὶ ποιά εἶναι τὰ *δίψηφα σύμφωνα*; — 4) Πότε δύο φωνήεντα λέγονται *δίφθογγοι*; — 5) Ποιοὶ λέγονται *καταχρηστικοὶ δίφθογγοι*; — 6) Πῶς προφέρονται *δύο ὅμοια σύμφωνα* σὲ μιὰ λέξη;

ΣΥΛΛΑΒΕΣ - ΣΥΛΛΑΒΙΣΜΟΣ

Ἡ συλλαβή

φῶς	ὀ - χι	ἄ - κού - ω	πο - δή - λα - το
νοῦς	ναύ - της	εὔ - χο - μαι	μα - θή - μα - τα
ὁ, ἦ, τὸ	εἰ - μαι	ναυ - τι - κός	ἦ - λιο - κα - μέ - νος

Ἡ λέξη *φῶς* ἀκούγεται μ' ἓνα μόνο ἄνοιγμα τοῦ στόματος· δηλαδή ἔχει μιὰ **συλλαβή**.

Ἡ λέξη *ὄχι* ἔχει δύο κομμάτια: *ὀ-χι*· δηλαδή ἔχει δύο **συλλαβές**.

Ἡ λέξη *ἀκούω* ἔχει τρία κομμάτια: *ἄ-κού-ω*· δηλαδή ἔχει τρεῖς **συλλαβές**.

Ἡ λέξη *ποδήλατο* ἔχει τέσσερα κομμάτια: *πο-δή-λα-το*· δηλαδή ἔχει τέσσερις **συλλαβές**.

1) Ἡ λέξη πού ἔχει μιὰ συλλαβή λέγεται **μονοσύλλαβη**: *νοῦς*.

2) 'Η λέξη που έχει δύο συλλαβές λέγεται **δισύλλαβη** : ναύ-της.

3) 'Η λέξη που έχει τρεις συλλαβές λέγεται **τρισύλλαβη** : εϋ-χο-μαι.

4) 'Η λέξη που έχει περισσότερες από τρεις συλλαβές λέγεται **πολυσύλλαβη** : μα-θή-μα-τα.

ΑΣΚΗΣΗ 17.— Γράψε 5 λέξεις μονοσύλλαβες, 5 δισύλλαβες, 5 τρισύλλαβες και 5 πολυσύλλαβες.

Λήγουσα, παραλήγουσα, προπαραλήγουσα

μα-θη-τής		μα = προπαραλήγουσα
		θη = παραλήγουσα
		τής = λήγουσα

1) 'Η τελευταία συλλαβή σε μιὰ λέξη λέγεται **λήγουσα** .

2) 'Η συλλαβή που είναι πριν από τή λήγουσα λέγεται **παραλήγουσα** .

3) 'Η συλλαβή που είναι πριν από τήν παραλήγουσα λέγεται **προπαραλήγουσα** .

ΑΣΚΗΣΗ 18.— Γράψε 10 λέξεις τρισύλλαβες ή πολυσύλλαβες. Νά βρής στις λέξεις αυτές ποιά είναι ή λήγουσα, ποιά είναι ή παραλήγουσα και ποιά είναι ή προπαραλήγουσα.

Συλλαβισμός

ὄ-χι δί-και-ος πε-ρι-μέ-νω

'Η λέξη *ὄχι* χωρίζεται σε δύο συλλαβές : *ὄ-χι*. 'Η λέξη *δίκαιος* χωρίζεται σε τρεις συλλαβές : *δί-και-ος*. 'Η λέξη *περιμένω* χωρίζεται σε τέσσερεις : *πε-ρι-μέ-νω*.

Τὸ χῶρισμα μιᾶς λέξης σε συλλαβές λέγεται **συλλαβισμός** .

Κανόνες του συλλαβισμού

εἶ - μαι, ναύ - τής, πιά - νω, ἄη - δό - νι
1 2 1 2 1 2 1 2 3

δου - λειά, χάι - δε - μα, γαῖ - τα - νά - κι.
1 2 1 2 3 1 2 3 4

1. Δύο φωνήεντα πού προφέρονται μαζί, συλλαβίζονται μαζί.

Τὰ δύο φωνήεντα αὐτὰ εἶναι ἢ δίψηφα φωνήεντα ἢ δίφθογγοι κύριοι ἢ δίφθογγοι καταχρηστικοί.

Λοιπόν: τὰ δίψηφα φωνήεντα *αι, ει, οι, υι, ου, αυ, ευ* καί οἱ δίφθογγοι γενικά *αη, αῖ, εῖ, οη, οῖ - ιά, ιεά, ιοῦ*, κτλ. δὲ χωρίζονται στό συλλαβισμό.

2. Ἔ - χω, εἶ - μαι, θέ - λω, μα - θη - τής.
Ἐνα σύμφωνο ἀνάμεσα σὲ δύο φωνήεντα συλλαβίζεται μὲ τὸ ἀκόλουθο φωνῆεν.

3. λά - σπη (σπαθί, σπέρνω, σπίθα)
ἄ - κρη (κρύβω, κράτος, κρίνω)
στά - χτη (χτύπος, χτένι, χταπόδι)
ὄρ - μή, ἔρ - χομαι, τόλ - μη, ἄν - θρωπος

Δύο σύμφωνα ἀνάμεσα σὲ δύο φωνήεντα συλλαβίζονται μαζί μὲ τὸ ἀκόλουθο φωνῆεν, ἂν ἀρχίζη λέξη ἑλληνικὴ ἀπ' αὐτά. Ἀλλιῶς χωρίζονται.

ᾶ - στρο (στρώνω, στρατιώτης, στρογγυλός)
σφυ - ρί - χτρα (χτένι)
ἄν - θρωπος

4. Τρία σύμφωνα ανάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα συλλαβίζονται μὲ τὸ ἀκόλουθο φωνῆεν, ὅταν ἀρχίζη ἑλληνικὴ λέξη ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα. Ἀλλιῶς χωρίζονται, καὶ τὸ πρῶτο σύμφωνο πᾶει μὲ τὸ προηγούμενο φωνῆεν, τὰ ἄλλα μὲ τὸ ἀκόλουθο.

ἄλ - λος, θάρ - ρος, θά - λασ - σα.

5. Δύο ὁμοία σύμφωνα μέσα στὴ λέξη πάντα συλλαβίζονται χωριστά.

ΑΣΚΗΣΗ 19.— Χώρισε σὲ συλλαβὲς τὶς ἀκόλουθες λέξεις: τρέχω, ὦρα, φέρνω, ναυτικός, εἴμαστε, ἐλπίδα, αὔριο, ἔμοιασε, φεύγω, λίμνη, συννεφιάζω, σφυρίχτρα, ξύστρα, ἑλληνικός, γραμμένος, ἄγραφος, Γιώργος, γαϊδουράκι, ἀκρογιαλιά, πατριώτης, ἄσπρος, κόκκινος.

Συλλαβὲς βραχύχρονες καὶ μακρόχρονες

φέ - ρε, νε - ρὸ
ὁ λό - γος, οἱ λό - γοι
λέ - γο - μαι, λέ - γε - ται

Στὶς λέξεις αὐτὲς ὅλες οἱ συλλαβὲς ἔχουν βραχύχρονο φωνῆεν· δηλαδή εἶναι **συλλαβὲς βραχύχρονες**.

Τοὺς κή - πους, τῶν κή - πων
ναύ - τής, ση - μεί - ω - ση
τοὺς τοί - χους, παί - ζω

Στὶς λέξεις αὐτὲς ὅλες οἱ συλλαβὲς ἔχουν μακρόχρονο φωνῆεν· δηλαδή εἶναι **συλλαβὲς μακρόχρονες**.

1. Οί συλλαβές πού ἔχουν βραχύχρονο φωνῆεν λέγονται **βραχύχρονες**.

2. Οί συλλαβές πού ἔχουν μακρόχρονο φωνῆεν λέγονται **μακρόχρονες**.

ΑΣΚΗΣΗ 20.— Ἀντίγραψε τοὺς ἀκόλουθους στίχους μὲ χωρισμένες τὶς συλλαβές τῶν λέξεων :

Ὅ,τι δουλειὰ κι ἂν κάνετε,
μὲ προσοχὴν ἐργάζεστε.
Τὴν ὥρα σας μὴ χάνετε,
μὰ καὶ ποτέ μὴ βιάζεστε.

Νὰ σκέφτεστε, νὰ κρίνετε
καὶ τότε μὴ σᾶς μέλη :
ἀγάλια ἀγάλια γίνεται
ἢ ἀγουρίδα μέλι.

ΑΣΚΗΣΗ 21.— Στὶς λέξεις τῶν στίχων αὐτῶν βάλε κάτω ἀπὸ τὶς μακρόχρονες συλλαβές μιὰ γραμμὴ τέτοια — καὶ κάτω ἀπὸ τὶς βραχύχρονες ἓνα σημάδι τέτοιο \smile . Κάτω ἀπὸ τὶς συλλαβές πού ἔχουν δίχρονο μὴ βάλῃς κανένα σημάδι.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιές λέξεις λέγονται μονοσύλλαβες, δισύλλαβες, τρισύλλαβες, πολυσύλλαβες;— 2) Ποιὰ συλλαβὴ σὲ μιὰ λέξη λέγεται λήγουσα, παραλήγουσα, προπαραλήγουσα;— 3) Ποιές συλλαβές λέγονται βραχύχρονες καὶ ποιές μακρόχρονες;

ΤΟΝΟΙ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΑ

Ὁ τόνος

γέρος

θόλος

μάθημα

γερός

θολός

μαθήματα

Σὲ κάθε λέξη πού ἔχει δύο ἢ περισσότερες συλλαβές, μιὰ συλλαβὴ προφέρεται πιὸ δυνατὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες.

Ἐπάνω στὸ φωνῆεν τῆς συλλαβῆς αὐτῆς, πού προφέρεται πιὸ δυνατὰ, βάζομε ἓνα σημαδάκι πού λέγεται **τόνος**.

Τόνο παίρνουν καὶ οἱ περισσότερες μονοσύλλαβες λέξεις : θὰ τοῦ τὸ πῶ.

Ὁ τόνος δὲν πᾶει πιὸ πάνω ἀπὸ τὴν προπαραλήγουσα.

Όξεία, βαρεία, και περισπωμένη

θέλω να γελῶ

τρέχω να ζεσταθῶ

Οἱ τόνοι εἶναι τρεῖς : ἡ ὀξεῖα (/), ἡ βαρεία (\)
καὶ ἡ περισπωμένη (~).

Ποῦ βάζομε τὸν τόνο

θέλω, στόλος, κῆπος, θήκη
σημαία, σημαῖες, ναύτης, ναῦτες.

1. Ὄταν ἡ συλλαβὴ ποῦ τονίζεται ἔχει δίψηφο φωνῆεν (αι, ει, οι, ου, υι, αυ, ευ) ὁ τόνος σημειώνεται στὸ δεύτερο φωνῆεν.

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

2. Σὲ λέξη ποῦ γράφεται ὅλη μὲ κεφαλαῖα δὲ βάζομε τόνο.

Κανόνες τοῦ τονισμοῦ

1. δώδεκα θάλασσα ποδήλατο
Ἡ προπαραλήγουσα παίρνει πάντα ὀξεῖα.

2. τρέχω λόγος βονό
Ἡ βραχύχρονη συλλαβὴ παίρνει πάντα ὀξεῖα.

3. κρυώνω θήκη θέλω θερμαίνω
Ἡ παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρόχρονη.

μηλο δῶρο ναῦτες σημαῖες

4.

Ἡ μακρόχρονη παραλήγουσα παίρνει περισπωμένη, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι βραχύχρονη. Δὲν ἀκολουθοῦν τὸν κανόνα τὸ ὥστε, οὔτε, μήτε, εἶτε, εἶθε.

τοιχοι ὄμοι θυμοῦμαι θυμοῦνται

5.

τὸ *αι* καὶ τὸ *οι* στὸ τέλος τῶν λέξεων εἶναι βραχύχρονα.

χτυπῶ, ἀγαπῶ, προχωρῶ

6.

Τὰ ρήματα ποῦ τονίζονται στὴ λήγουσα, παίρνουν περισπωμένη.

Ἄτονες λέξεις

ὁ μαθητής, ἡ μαθήτρια, οἱ ἄνθρωποι
οἱ γυναῖκες, μέτρησα ὡς τὸ εἴκοσι

Οἱ λέξεις *ὁ*, *ἡ*, *οἱ*, ὡς δὲν παίρνουν τόνο. Εἶναι λέξεις ἄτονες.

ΑΣΚΗΣΗ 22.— Βάλε τὸν τόνο ποῦ πρέπει στὶς ἀκόλουθες λέξεις :

Ὁ κηπος εἶναι ὠραιος. Τὰ ἀνθη τοῦ κηπου εὐωδιάζουν. Ἐπάνω στὰ δεντρα βλεπω πολλές φωλιες. Αὐτες τὶς ἔχουν χτισει τὰ πουλιά. Μέσα ἐκεῖ τώρα κοιμονται τὰ πουλάκια. Το βουνο ἀπεναντι ἔχει ἀκομη λίγα χιονια. Ἡ θालασσα εἶναι ἡσυχη. Δεν ἔχει κυματα. Καὶ αὐτοὶ οἱ κηποι εἶναι ὠραιοι. Τὰ παιδια παιζουν.

Τὸ πνεῦμα

ἀνθίζω, ὁδηγός
'Αθηνᾶ, Ἐρμῆς

Κάθε λέξη ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν παίρνει ἐπάνω σ' αὐτὸ ἓνα σημαδάκι, ποῦ λέγεται **πνεῦμα**.

Τὰ πνεύματα εἶναι δύο : ἡ ψιλὴ (') καὶ ἡ δασεῖα (").

Ποῦ βάζομε πνεῦμα

1. ἐγώ, ἐκεῖνος, ἀμάξι, ἐνώνω,
αὐτός, οὐρανός, εὐκαιρία

"Όταν ἡ λέξη ἀρχίζη ἀπὸ δίψηφο φωνῆεν, τὸ πνεῦμα σημειώνεται ἐπάνω στὸ δεύτερο φωνῆεν.
2. ἔφερα, ἄμαξα, ἥλιος
ᾧμος, εἶδα, αἷμα

"Όταν τὸ πνεῦμα καὶ ὁ τόνος βρίσκονται στὴν ἴδια συλλαβή, τότε ἡ ὀξεῖα καὶ ἡ βαρεῖα σημειώνονται ἔπειτα ἀπὸ τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ περισπωμένη ἐπάνω ἀπὸ τὸ πνεῦμα.
3. ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ
ΕΡΥΘΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

Σὲ λέξη ποὺ γράφεται μὲ κεφαλαῖα δὲ βάζομε πνεῦμα (ὅπως δὲ βάζομε καὶ τόνο).

Ποιὲς λέξεις παίρνουν δασεῖα

1. ὑγρασία, ὕπνος, ὕστερα

Τὸ υ στὴν ἀρχὴ τῶν λέξεων παίρνει δασεῖα.
2. ὁ ἄνθρωπος, ἡ γυναίκα, οἱ ἄνθρωποι, ὡς τὸ τέλος

Οἱ ἄτονες λέξεις ὁ, ἡ, οἱ, ὡς παίρνουν δασεῖα.

3. *Ένας* άνθρωπος, *έξι* παιδιά, *εφτά* κιλά
Οί αριθμοί *ένας*, *έξι*, *εφτά*, *έντεκα*, *έκατο* παίρνουν δασεία.

4. Δασεία παίρνουν και μερικές άλλες λέξεις. Πιο συχνές είναι : *άγιος*, *αίμα*, *άλατι*, *άλώνι*, *άλωση*, *άμα*, *άμαξι*, *άμαρτία*, *άπαλός*, *άπλός*, *άρπάζω* — *έβδομος*, *Έβραϊός*, *έδρα*, *Έλένη*, *έλικας*, *Έλλη*, *Έλληνας*, *ένώνω*, *έτοιμος* — *ήλικία*, *ήλιος*, *ήμέρα*, *ήμερος*, *Ήρα*, *Ήρακλής*, *ήρωας*, *ήσυχος*, *Ήφαιστος* — *ιδρώτας*, *ιερός*, *ίκανός*, *ίππικό*, *ιστορία* — *όδηγός*, *όδός*, *όλόκληρος*, *όλος*, *όμάδα*, *όμαλός*, *Όμηρος*, *ομοιος*, *ομωσ*, *οπλο*, *οποιος*, *οποτε*, *οπου*, *οπως*, *ορίζω*, *ορμή*, *οσος*, *οταν*, *οτι* — *ώρα*, *ώραϊος*, *ώριμος*.

ΑΣΚΗΣΗ 23.— Βάλε τον τόνο και το πνεύμα που πρέπει στις ακόλουθες λέξεις : Οποιος γυρευει τα πολλα χανει και τα λιγα. Ο ηλιος ειναι πολυ ευεργετικος στους ανθρωπους. Η Ελλαδα εχει ενδοξη ιστορια. Ολοι οι ανθρωποι θαυμαζουν την Ελλαδα. Ο Ηρακλης ηταν αρχαιος ηρωας. Ενα και εξι κανουν εφτα. Το αμαξι ειναι ετοιμο. Ομοιος τον ομοιον αγαπα. Οποτε θελεις, ελα. Οπως στρωσης, θα κοιμηθης. Το αιμα νερο δε γινεται. Ο ορκος ειναι ιερος. Μη χανης τις ωρες σου αδικα.

Έρωτήσεις

- 1) Ποιά συλλαβή παίρνει τόνο;—2) Πόσοι και ποιοί είναι οι τόνοι;—3) "Όταν ή συλλαβή έχη δίψηφο φωνήεν, ποῦ σημειώνεται ό τόνος;—4) Τί τόνο παίρνει ή προπαραλήγουσα;—5) Τί τόνο παίρνει ή βραχύχρονη συλλαβή;—6) Πότε παίρνει όξεϊα ή παραλήγουσα και πότε παίρνει περισπωμένη;—7) Τό *αι* και τό *οι* στό τέλος τῶν λέξεων ειναι μακρόχρονα ή βραχύχρονα;—8) Ποιές ειναι οι άτονες λέξεις;—9) Τί λέγεται *πνεῦμα*;—10) "Όταν ή λέξη άρχιζε από δίψηφο φωνήεν, ποῦ βάζομε τό πνεῦμα;—11) Πῶς σημειώνεται ό τόνος και τό πνεῦμα, όταν βρίσκονται στην ίδια συλλαβή;—12) Ποιές λέξεις παίρνουν δασεία;

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΑΔΙΑ

(ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΣΤΙΣΗΣ)

Τελεία και κόμμα

Ἡ σημαία

Πάντα κι ὅπου σ' ἀντικρίζω,
μὲ λαχτάρω σταματῶ
καὶ περήφανα δακρύζω,
ταπεινὰ σέ χαιρετῶ.

Δόξα ἀθάνατη στολίζει
κάθε θεία σου πτυχή
καὶ μαζί σου φτερουγίζει
τῆς πατρίδος ἡ ψυχὴ.

Ὅταν τελειώνη μιὰ φράση μ' ἓνα ὀλόκληρο νόημα, βάζομε ἓνα σημαδάκι ποῦ λέγεται **τελεία** (.). Ἐκεῖ σταματᾷ λίγο ἢ φωνὴ μας. Στὴν παρακάτω φράση ἔπειτα ἀπὸ τὴν τελεία ἡ πρώτη λέξη γράφεται μὲ τὸ ἀρχικὸ γράμμα κεφαλαῖο. Ἐπίσης μὲ κεφαλαῖο τὸ ἀρχικὸ γράμμα γράφεται καὶ ἡ πρώτη λέξη, ὅταν ἀρχίζομε νὰ γράφωμε.

Ὅπου τελειώνει μιὰ μικρότερη φράση, βάζομε ἓνα σημαδάκι ποῦ λέγεται **κόμμα** (,).

Προσέξτε στὸ παραπάνω ποίημα γιὰ τὴ σημαία, ποῦ σημειώνεται τελεία καὶ κόμμα.

ΑΣΚΗΣΗ 24.— Νὰ βρῆς στὸ σημερινὸ μάθημα τοῦ ἀναγνωστικοῦ σου ποῦ σημειώνονται τελείες καὶ κόμματα.

Ἐρωτηματικὸ

Γιατὶ βιάστηκες ν' ἀνθίσης,
μυγδαλιὰ λευκοντυμένη;

Ὅταν ρωτοῦμε κάτι, βάζομε στὸ τέλος ἓνα σημαδάκι ποῦ λέγεται **ἐρωτηματικὸ** (;)

Θαυμαστικό

Τί ζωή εὐτυχισμένη! Τί ώραία μέρα!

Όταν μιὰ φράση φανερώνη θαυμασμό, βάζομε στοῦ τέ-
λος της ἓνα σημαδάκι πού λέγεται **θαυμαστικό (!)**.

ΑΣΚΗΣΗ 25.— Γράψε τρεῖς φράσεις δικές σου, πού νά θέλουν
ἔρωτηματικό καί τρεῖς πού νά θέλουν θαυμαστικό.

Παρένθεση

Μεθαύριο (δηλαδή τήν Κυριακή) θά ἔρθω

Μέσα σέ παρένθεση () κλείνομε τήν ἐπεξήγηση.

Διαλυτικά

παιδάκια - παϊδάκια

χαϊδεύω, θεικός, ἔμποροῦπάλληλος, ξεῦφαίνω

Όταν ὕστερα ἀπό τὸ *α, ε, ο, υ* ὑπάρχη *ι* ἢ *υ* καί θέ-
λωμε νά τὰ προφέρωμε χωριστά, σημειώνομε ἐπάνω ἀπό
τὸ *ι* καί τὸ *υ* δύο τελείες (**), πού λέγονται **διαλυτικά**.

ΑΣΚΗΣΗ 26.— Βάλε διαλυτικά, ὅπου πρέπει: Δέν ξέρει νά μοι-
ράση δυὸ γαιδουριῶν ἄχυρα.— Μεγάλωσε τὸ γαιδουράκι καί μά-
κρυνε τὸ σαμαράκι.— Όταν διψᾷ ἡ αὐλή σου γιὰ νερό, παρέξω μὴν
τὸ χύσης.— Μὴν κοροιδεύης, γιὰ νά μὴ σέ κοροιδεύουν. Όταν
ἀνάψη ἡ πυρκαϊά, δύσκολα τὴ σβήνης.— Ὑφαίνεις, ξευφαίνεις καί
τελειωμὸ δέν ἔχεις.

Ἐκθλιψη. Ἀπόστροφος

1) ἀπὸ ἐδῶ = ἀπ' ἐδῶ
νά ἀκοῦς = ν' ἀκοῦς
μὲ ἐκεῖνον = μ' ἐκεῖνον

τὸ ὄρφανὸ = τ' ὄρφανὸ
θὰ ἀργήσης = θ' ἀργήσης
μὲ αὐτὸν = μ' αὐτὸν

Πολλές φορές ἓνα τελικὸ φωνῆεν σέ μιὰ λέξη φεύγει

μπροστά από τὸ φωνῆεν τῆς ἀκόλουθης. Τότε λέμε ὅτι γίνεται **ἐκθλιψη**.

Στὴ θέση τοῦ φωνήεντος ποὺ φεύγει, βάζομε ἓνα ση-
μαδάκι ποὺ λέγεται **ἀπόστροφος**.

2) καὶ ἐγὼ = *κι ἐγώ*, καὶ αὐτός = *κι αὐτός*

Ἡ λέξη *καὶ* μπροστά ἀπὸ φωνῆεν μερικές φορές γίνεται *κι* ποὺ γράφεται χωρὶς ἀπόστροφο.

ΑΣΚΗΣΗ 27.— Κάμε τὴν ἐκθλιψη καὶ βάλε τὸν ἀπόστροφο, ὅπου πρέπει στὶς ἀκόλουθες λέξεις: Φύγε ἀπὸ ἐδῶ. Τί σέ ἐπίασε; Ἐκεῖ ἐκεῖ. Ὑστερα ἀπὸ ἐκεῖνον. Σὲ ἓνα δέντρο. Ἐγὼ καὶ αὐτός. Πήγαυε καὶ ἔλα.

Ἐρωτήσεις

1) Πότε βάζομε *τελεία*, *κόμμα*, *ἐρωτηματικό*, *θυμαστικό*, *παρένθεση*;— 2) Πότε βάζομε *διαλυτικά*;— 3) Πότε γίνεται *ἐκθλιψη*;— 4) Τί λέγεται *ἀπόστροφος*;— 5) Ἡ λέξη *καὶ* μπροστά ἀπὸ φωνῆεν πῶς γίνεται κάποτε;

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΙΤΕΣ ΚΑΙ ΑΚΛΙΤΕΣ ΘΕΜΑ - ΚΑΤΑΛΗΞΗ - ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Κλιτές καὶ ἀκλιτές λέξεις

Τὸ παιδί τρέχει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ

Τὰ παιδιά τρέχουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ

Ἐσὺ τρέχεις ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

Ἐσεῖς τρέχετε ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

1. Πολλές λέξεις δὲν ἔχουν πάντα τὴν ἴδια μορφή, ἀλλὰ ἀλλάζουν στὸ τέλος τους, δηλαδή *κλίνονται*: τὸ *παιδί*, τοῦ *παιδιοῦ*, τὰ *παιδιά*, *τρέχω*, *τρέχεις*, *τρέχει*, *τρέχετε* κτλ. Αὐτὲς οἱ λέξεις λέγονται **κλιτές**.

2. Μερικές λέξεις όμως μένουν πάντα με την ίδια μορφή, δηλαδή *δεν κλίνονται* : *έδω και εκεί* κτλ. Αυτές λέγονται **ἀκλίτες**.

Θέμα και κατάληξη

τρέχ - ω	ή ἐλπίδ - α	ὁ ἄνθρωπ - ος
τρέχ - εις	τῆς ἐλπίδ - ας	τοῦ ἀνθρώπ - ου
τρέχ - ει	τὴν ἐλπίδ - α	τὸν ἄνθρωπ - ο

Ὅπως βλέπομε στὰ παραδείγματα αὐτά, οἱ κλιτὲς λέξεις ἔχουν δύο κομμάτια : τὸ πρῶτο κομμάτι στὴν ἀρχή, πού μένει πάντα τὸ ἴδιο καὶ τὸ δεύτερο κομμάτι πρὸς τὸ τέλος, πού ἀλλάζει. Τὸ πρῶτο κομμάτι πού δὲν ἀλλάζει, λέγεται **θέμα**. Τὸ δεύτερο κομμάτι πού ἀλλάζει λέγεται **κατάληξη**.

Ἔτσι ἡ λέξη *τρέχ - ω* ἔχει θέμα *τρεχ -* καὶ κατάληξη *- ω*. Ἡ λέξη *ἐλπίδ - α* ἔχει θέμα *ἐλπίδ -* καὶ κατάληξη *- α*.

Χαρακτήρας

θέμα	Χαρακτήρας
γράφ - ω = γραφ -	φ
πίνακ - ας = πινακ -	κ
ἦρω - ας = ἦρω -	ω

Στὶς κλιτὲς λέξεις ὁ τελευταῖος φθόγγος τοῦ θέματος λέγεται **χαρακτήρας**.

Ἔτσι ἡ λέξη *γράφω*, ἔχει θέμα *γραφ -* καὶ χαρακτήρα *φ*. Ἡ λέξη *πίνακας* ἔχει θέμα *πινακ -* καὶ χαρακτήρα *κ*. Καὶ ἡ λέξη *ἦρωας* ἔχει θέμα *ἦρω -* καὶ χαρακτήρα *ω*.

Χαρακτήρας μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ δίψηφο φωνῆεν : *παι-*

δεύω (έχει θέμα παιδευ - και χαρακτήρα ευ), άκούω (έχει θέμα άκου - και χαρακτήρα ου).

ΑΣΚΗΣΗ 28.— Κάτω από τις κλιτές λέξεις βάλτε μιá γραμμούλα και κάτω από τις άκλιτες βάλτε δύο γραμμούλες :

Χελώνα βρέθηκε σέ άμάξι
και έτσι τής ήρθε νά φωνάξει :
Τί χάρη, αλήθεια, πού την έχω,
σάν έλαφάκι τώρα τρέχω.

ΑΣΚΗΣΗ 29.— Στις παρακάτω λέξεις νά βρής ποιό είναι τó θέμα, ποιá είναι ή κατάληξη και ποιός είναι ó χαρακτήρας :

Πατρίδα, σταφίδα, έχω, παίζω, ώραϊος, άνθρωπος, φεύγω, πλέκω, άκούω, παιδεύω, δροσίζω, κρύβω, γράφω, κλαίω, πατέρας, φύλακας, φταίω, δρόμος, μαγεύω.

Έρωτήσεις

1) Ποιές λέξεις λέγονται κλιτές και ποιές άκλιτες;— 2) Στις κλιτές λέξεις ποιό μέρος λέγεται θέμα και ποιό λέγεται κατάληξη;— 3) Τί λέγεται χαρακτήρας;

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ - ΕΙΔΗ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Ποιές λέξεις λέγονται ουσιαστικά

Πρόσωπα	Ζώα	Πράγμα- τα	Ένερ- γεια	Κατά- σταση	Ίδιότητα
άνθρωπος	σκύλος	φράχτης	πήδημα	λύπη	άνδρεια
γυναίκα	γάτα	θάλασσα	τρέξιμο	χαρά	κακία
παιδί	πρόβατο	τραπέζι	δργωμα	πείνα	καλοσύνη

Οί λέξεις πού φανερώνουν πρόσωπα, ζώα, πράγματα, ενέργεια, κατάσταση ή ιδιότητα λέγονται όνόματα ουσιαστικά ή άπλώς ουσιαστικά.

ΑΣΚΗΣΗ 30.— Γράψε χωριστά τὰ οὐσιαστικά πού φανερώ-
νουν πρόσωπο ἢ ζῶο ἢ πράγμα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα : μητέρα, τρα-
πέζι, ποταμός, λύκος, πατέρας, ποτήρι, Νίκος, γάτα, ἀνάχτορο,
σύννεφο, ἀδερφός, μαθήτρια, ἀλεπού, σπίτι, μηλιά, ἀμπέλι, ἐλάφι.

Οὐσιαστικά κύρια καὶ κοινά

1. Κύρια οὐσιαστικά

Νίκος, Γιώργος, Μαρία
Βουκεφάλας, Κέρβερους
Πηνεϊός, Ὀλυμπος
Ἑλλάδα, Κέρκυρα

2. Κοινὰ οὐσιαστικά

ἄνθρωπος, γυναίκα, παιδί
ζῶο, ἄλογο, σκύλος, γάτα
ποταμός, λίμνη, βουνό, χώρα,
πόλη

Τὰ οὐσιαστικά πού φανερώνουν ἓνα ὀρισμένο πρόσωπο
ζῶο ἢ πράγμα, λέγονται **κύρια οὐσιαστικά ὀνόματα** ἢ
μόνο **κύρια ὀνόματα**.

Τὰ ἄλλα οὐσιαστικά λέγονται **κοινά**.

Ποιά εἶναι κύρια ὀνόματα

Τὰ κύρια ὀνόματα εἶναι :

1) *Νίκος, Γιώργος, Μαρία* κτλ. δηλαδή τὰ **βαφτι-
στικά**.

2) *Θεοδωρόπουλος, Πετρίδης, Κανάρης* κτλ.· δηλ. τὰ
οἰκογενειακά.

3) *Βουκεφάλας*, (πού ἦταν τὸ ἄλογο τοῦ Μεγάλου
Ἀλεξάνδρου), *Πιστός* (πού εἶναι ὄνομα σκύλου) κτλ.· δηλ.
ὀνόματα ὀρισμένων ζώων.

4) *Ἑλλάδα, Ἀθήνα, Ὀλυμπος, Πηνεϊός, Σαρωνικός*
κτλ.· δηλ. τὰ **γεωγραφικά ὀνόματα** (πού ἔχουν οἱ χῶρες,
οἱ πόλεις, τὰ βουνά, οἱ ποταμοί, οἱ λίμνες, οἱ κόλποι καὶ
ἄλλες τοποθεσίες).

5) *Γενάρης, Φλεβάρης, Μάρτης* κτλ.— *Κυριακή, Δευ-*

τέρα, Τρίτη κτλ.— Χριστούγεννα, Θεοφάνεια, Πάσχα κτλ.: δηλ. τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν, τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν γιορτῶν.

Ἔτσι αὐτὰ τὰ κύρια ὀνόματα ἔχουν κεφαλαῖο τὸ ἀρχικὸ γράμμα.

Μὲ κεφαλαῖο γράφονται καὶ τὰ ὀνόματα Ἑλληνας, Γάλλος, Ἀγγλος, Ἀθηναῖος, Κερκυραῖος κτλ., δηλαδή τὰ ὀνόματα ποῦ φανερώνουν τοὺς κατοίκους ἑνὸς τόπου (ἔθνικα).

ΑΣΚΗΣΗ 31.— Γράψε 15 κύρια ὀνόματα ἀπὸ διάφορα εἶδη.

ΑΣΚΗΣΗ 32.— Γράψε ἀπὸ 5 ὀνόματα κοινὰ (ἄχι κύρια) ποῦ νὰ φανερώνουν πρόσωπα, ζῶα καὶ πράγματα.

ΑΣΚΗΣΗ 33.— Λέξεις γιὰ ὀρθογραφία: βιβλίο, βοσκός, τετράδιο, ἀχλαδιά, ἄνθρωπος, γυναίκα, παιδί, πουλί, κυνηγός, κυνήγι ναύτης, ψάλτης, Εὐρώπη, Ἀσία, Ἀφρική, Αὐστραλία. (Νὰ βρῆς τί εἶδους οὐσιαστικὸ εἶναι τὸ καθένα ἀπ' αὐτά).

Οὐσιαστικὰ συγκεκριμένα καὶ ἀφηρημένα

1. Συγκεκριμένα

στρατιώτης, μαθήτρια, παιδί, πετεινός, ὄριθα, χελιδόνι, λάκκος, πέτρα, λουλούδι

Τὰ οὐσιαστικὰ αὐτὰ φανερώ-
νουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πρά-
γματα, ποῦ μποροῦμε νὰ τὰ
καταλάβωμε μὲ τὶς αἰσθήσεις
μας (τὰ βλέπομε, τὰ ἀκοῦμε,
τὰ γευόμαστε, τὰ ἐγγίζομε,
τὰ ὀσφραϊνόμαστε).

Αὐτὰ τὰ οὐσιαστικὰ λέγον-
ται **συγκεκριμένα**.

2. Ἀφηρημένα

ἐργασία, δουλειά, ὄργωμα,
γράψιμο, σκάψιμο, εὐγένεια,
ἐπιμέλεια, ἀμέλεια

Τὰ οὐσιαστικὰ αὐτὰ φανε-
ρώνουν μιὰ πράξη ἢ μιὰν ἰ-
διότητα. Αὐτὰ μποροῦμε νὰ
τὰ καταλάβωμε μὲ τὸ νοῦ
μας.

Αὐτὰ τὰ οὐσιαστικὰ λέγον-
ται **ἀφηρημένα**.

ΑΣΚΗΣΗ 34.— Να βρῆς ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικό σου 5 συγκριμένα καὶ 5 ἀφηρημένα οὐσιαστικά.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιῶν λέξεις λέγονται *οὐσιαστικά*;— 2) Ποιῶν λέγονται *κύρια ὀνόματα* καὶ ποιῶν λέγονται *κοινά*;— 3) Πόσων εἰδῶν κύρια ὀνόματα ἔχομε;— 4) Ποιῶν οὐσιαστικά λέγονται *συγκεκριμένα* καὶ ποιῶν λέγονται *ἀφηρημένα*;

ΓΕΝΗ, ΑΡΙΘΜΟΙ ΚΑΙ ΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Τὰ τρία γένη

1. Ἄρσενικά

2. Θηλυκά

3. Οὐδέτερα

ὁ ἄνθρωπος

ἡ γυναίκα

τὸ βουνό

ὁ πατέρας

ἡ μητέρα

τὸ λουλούδι

ὁ οὐρανός

ἡ θάλασσα

τὸ τετράδιο

1. Ὅσα οὐσιαστικά παίρνουν μπροστὰ τὴ λεξούλα *ὁ* εἶναι **ἄρσενικά**.

2. Ὅσα οὐσιαστικά παίρνουν μπροστὰ τὴ λεξούλα *ἡ* εἶναι **θηλυκά**.

3. Ὅσα οὐσιαστικά παίρνουν μπροστὰ τὴ λεξούλα *τὸ* εἶναι **οὐδέτερα**.

Λοιπὸν λέμε ὅτι τὰ οὐσιαστικά ἔχουν τρία **γένη**: *ἄρσενικό*, *θηλυκό* καὶ *οὐδέτερο*.

ΑΣΚΗΣΗ 35.— Γράψε σὲ τρεῖς στήλες χωριστὰ τὰ ἄρσενικά, τὰ θηλυκά καὶ τὰ οὐδέτερα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα οὐσιαστικά καὶ βάλε μπροστὰ τὶς λεξοῦλες *ὁ*, *ἡ*, *τό*, ὅπως ταιριάζει στὸ καθένα :

σπίτι, δέντρο, στρατιώτης, Μαρία, φίλος, δασκάλα, ἀδερφή, μαθήτρια, ναύτης, βασίλισσα, πατέρας, σημαία, Παῦλος, δήμαρχος, ποταμός, ποτάμι, στρατός, μέτωπο, αὐτί, μύτη, κεφάλι, πόδι, ράχη, χέρι.

Οἱ δύο ἀριθμοὶ

1. Ἐνικός

ὁ ἄνθρωπος

ἡ γάτα

τὸ βουνό

2. Πληθυντικός

οἱ ἄνθρωποι

οἱ γάτες

τὰ βουνά

1. Ὄταν λέμε *ὁ ἄνθρωπος, ἡ γάτα, τὸ βουνό* μιλοῦμε γιὰ ἓναν ἄνθρωπο, γιὰ μιὰ γάτα, γιὰ ἓνα βουνό· δηλ. ἔχομε **ἐνικὸν ἀριθμό**.

2. Ὄταν λέμε *οἱ ἄνθρωποι, οἱ γάτες, τὰ βουνά* μιλοῦμε γιὰ πολλοὺς ἄνθρώπους, γιὰ πολλὰς γάτες, γιὰ πολλὰ βουνά· δηλαδή ἔχομε **πληθυντικὸ ἀριθμό**.

Ὡστε τὰ οὐσιαστικά ἔχουν **δύο ἀριθμούς**:

1) **ἐνικό**, ὅταν μιλοῦμε γιὰ ἓνα πρόσωπο, ζῶο ἢ πράγμα,

2) **πληθυντικό**, ὅταν μιλοῦμε γιὰ πολλὰ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα.

ΑΣΚΗΣΗ 36.— Γράψε σὲ δύο στήλες χωριστὰ τὰ οὐσιαστικά ποὺ εἶναι στὸν ἐνικὸ καὶ στὸν πληθυντικὸ ἀριθμό :

ὁ δρόμος, οἱ μαθήτριες, οἱ δρόμοι, τὸ μάρμαρο, ἡ νίκη, τὸ τραπέζι, ἡ κιμωλία, τὰ βιβλία, οἱ βελόνες, τὰ ρούχα, ὁ στρατηγός, οἱ ὑπουργοί, ἡ παραλία, τὰ πρόβατα, ὁ οὐρανός, οἱ δάσκαλοι, ὁ ψαράς, τὸ σχολεῖο, οἱ ψωμάδες, ἡ χώρα, οἱ θυγατέρες, τὸ στήθος.

Οἱ πέντε πτώσεις

Ἐνικός

1) *Ποιὸς* ἔχει τὰ ψάρια;— *ὁ ψαράς* (πτώση ὀνομαστική).

2) *Ποιανοῦ* εἶναι τὰ ψάρια;— *τοῦ ψαρά* (πτώση γενική).

3) *Ποιὸν* φωνάζεις;— *τὸν ψαρά* (πτώση αἰτιατική).

4) *Πῶς* τὸν φωνάζεις;— *ἔ, ψαρά* (πτώση κλητική).

Πληθυντικός

- 1) Ποιοὶ ἔχουν τὰ ψάρια; — οἱ ψαράδες (πτῶση ὀνομαστική).
 - 2) Ποιῶν εἶναι τὰ ψάρια; — τῶν ψαράδων (πτῶση γενική).
 - 3) Ποιοὺς φωνάζομε; — τοὺς ψαράδες (πτῶση αἰτιατική).
 - 4) Πῶς τοὺς φωνάζομε; — ἔ, ψαράδες (πτῶση κλητική).
- Δηλαδή τὰ οὐσιαστικά σὲ κάθε ἀριθμὸ ἔχουν τέσσερις τύπους πού λέγονται **πτῶσεις**.

Οἱ πτώσεις σὲ κάθε ἀριθμὸ εἶναι : 1) ὀνομαστική, 2) γενική, 3) αἰτιατική, καὶ 4) κλητική.

ΑΣΚΗΣΗ 37.— Στὶς παρακάτω φράσεις ποιά οὐσιαστικά εἶναι σὲ πτώση ὀνομαστική καὶ ποιά σὲ πτώση γενική;

Τὸ βιβλίον τοῦ δασκάλου. Ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου. Ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ χαρὰ τοῦ πατέρα.

ΑΣΚΗΣΗ 38.— 1) Πῶς λέγεται αὐτὸς πού πουλεῖ γάλα; — 2) Ἄκούω τὴ φωνὴ «γάλα, γάλα!». Ποιανοῦ εἶναι αὐτὴ ἡ φωνή; — 3) Βλέπω αὐτὸν πού πουλεῖ γάλα. Ποιὸν βλέπω; — 4) Ὅταν θέλω νὰ τὸν φωνάξω, πῶς λέω;

(Μὲ ποιά πτώση ἀπαντᾷς σὲ καθεμίαν ἀπ' αὐτὲς τίς 4 ἐρωτήσεις;)

Ἐρωτήσεις

1) Πόσα καὶ ποιά εἶναι τὰ γένη τῶν οὐσιαστικῶν; — 2) Πόσοι καὶ ποιοὶ εἶναι οἱ ἀριθμοί; — 3) Πόσες καὶ ποιὲς εἶναι οἱ πτώσεις σὲ κάθε ἀριθμὸ;

ΤΑ ΑΡΘΡΑ — Η ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ

Ποιὲς λέξεις λέγονται ἄρθρα

ἀρσενικό	θηλυκό	οὐδέτερο
ὁ πατέρας	ἡ μητέρα	τὸ παιδί

Εἶδαμε ὅτι οἱ μικρὲς λέξεις ὁ, ἡ, τὸ πηγαίνουν μπροστὰ

ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά καὶ δείχνουν τὸ γένος τους. Οἱ λεξοῦλες αὐτὲς λέγονται **ἄρθρα**.

Πῶς κλίνονται τὰ ἄρθρα

Ἐνικός ἀριθμὸς

		ἀρσενικὸ		θηλυκὸ		οὐδέτερο
Ἵνομο.	ὁ	ποταμὸς	ἡ	ἀχλαδιά	τὸ	βουνὸ
Γεν.	τοῦ	ποταμοῦ	τῆς	ἀχλαδιάς	τοῦ	βουνοῦ
Αἰτ.	τὸν	ποταμό	τὴν	ἀχλαδιά	τὸ	βουνὸ
Κλητ.		ποταμέ		ἀχλαδιά		βουνὸ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ἵνομο.	οἱ	ποταμοὶ	οἱ	ἀχλαδιές	τὰ	βουνά
Γεν.	τῶν	ποταμῶν	τῶν	ἀχλαδιῶν	τῶν	βουνῶν
Αἰτ.	τούς	ποταμοὺς	τίς	ἀχλαδιές	τὰ	βουνά
Κλητ.		ποταμοὶ		ἀχλαδιές		βουνά

Τί παρατηροῦμε στὴν κλίση τῶν ἄρθρων

*Αν προσέξωμε στὴν κλίση τῶν ἄρθρων, παρατηροῦμε τὰ ἐξῆς :

1) **Στὴν κλητικὴ** λέμε : ποταμέ, ποταμοί, Γιώργο, Νίκο. Τὸ ἄρθρο δὲν ἔχει κλητικὴ.

2) **Στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ** λέμε :

	ἀρσενικὸ		θηλυκὸ
	οἱ ποταμοί,		οἱ ἀχλαδιές
	οἱ πατέρες,		οἱ μητέρες

Δηλαδή, τὸ ἄρθρο *οἱ* στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι τὸ ἴδιο γιὰ τὸ ἀρσενικὸ καὶ γιὰ τὸ θηλυκὸ.

3) Στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ λέμε :

ἀρσενικό	θηλυκό	οὐδέτερο
τῶν ποταμῶν	τῶν ἀχλαδιῶν	τῶν βουνῶν
τῶν πατέρων	τῶν μητέρων	τῶν παιδιῶν

Δηλαδή, τὸ ἄρθρο τῶν στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι τὸ ἴδιο καί γιὰ τὰ τρία γένη.

4) Στήν γενική ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ τὰ ἄρθρα γράφονται ἔτσι :

τοῦ ποταμοῦ	τῆς ἀχλαδιᾶς	τῶν ποταμῶν
τοῦ πατέρα	τῆς μητέρας,	τῶν παιδιῶν

Δηλαδή, τὰ ἄρθρα στή γενική τοῦ ἐνικοῦ καί τοῦ πληθυντικοῦ παίρνουν περισπωμένη : τοῦ, τῆς, τῶν.

Τὸ τελικό ν στα ἄρθρα : τὸν καί τὴν

1. Κρατοῦν τὸ τελικό ν

τὸν ἄνθρωπο, τὴν Ἑλλάδα, τὸν Κώστα
τὴν Κυριακή, τὸν ποταμό, τὴν προκοπή,
τὸν ταμία, τὴν Τρίτη, τὸν ξένο,
τὴν ξενιτιά, τὸν ψαρά, τὴν ψαρόβαρκα,
τὸν μπακάλη, τὴν μπουκάλα,
τὸν Ντίνο, τὴν ντροπή,
τὸν γκρεμό, τὴν γκλίτσα,
τὴν τσάντα, τὸν τζίτζικα

2. Χάνουν τὸ τελικό ν

τὸ Βασίλη, τὴ βάρκα
τὸ Γιάννη, τὴ γραμμὴ
τὸ δρόμο, τὴ δροσιά

τὸ Ζαχαρία, τὴ ζέστη
τὸ θεό, τὴ θήκη
τὸ λάκκο, τὴ λίμνη κτλ.

Ἐκ τῶν παραπάνω παραδείγματα βλέπομε ὅτι τὰ ἄρθρα τὸν καὶ τὴν κρατοῦν στὸ τέλος τὸ ν, ὅταν ἀκολουθῆ φωνῆεν ἢ κ, π, τ, ξ, ψ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ. Μπροστὰ ὁμως ἀπὸ τὰ ἄλλα σύμφωνα τὸ ν φεύγει.

ΑΣΚΗΣΗ 39.— Νὰ ξεχωρίσης τὰ ἄρθρα ποὺ ὑπάρχουν στὶς παρακάτω φράσεις καὶ νὰ βρῆς τὸ γένος, τὸν ἀριθμὸ καὶ τὴν πτώση τοῦ καθενός :

Ὁ μαθητὴς διαβάσει τὴ γραμματικὴ. Ἄκουω τοὺς λόγους τοῦ δασκάλου. Σέβομαι τὸ δάσκαλο. Αὐτὸ εἶναι τὸ τετράδιο τοῦ Νίκου. Οἱ δρόμοι τῶν πόλεων εἶναι μεγάλοι. Τὰ φύλλα τῶν δέντρων πέφτουν τὸ φθινόπωρο.

Παράδειγμα

Ὁ ἄρθρο, γένους ἀρσενικοῦ, ἀριθμοῦ ἐνικοῦ, σὲ πτώσει ὀνομαστική.

ΑΣΚΗΣΗ 40.— Βάλε τὸ κατάλληλο ἄρθρο μπροστὰ ἀπὸ τὰ ὀυσιαστικά στὶς παρακάτω φράσεις :

Βλέπω — μαθητή. Βλέπω — ξένο. Ἦρθε ἀπὸ — ξενιτιά. Ἄκουω — ψάλτη. Ἄκουω — ψάλτες. Αὐτὸ εἶναι — βιβλίον — φίλου μου. Φωνάζω — Κώστα. Θὰ ἔρθω — Κυριακή. Ἀγαπῶ — πατέρα καὶ — μητέρα μου. Σέβομαι — δασκάλους μου. Ἄκουω — λόγους — δασκάλων μου. Ἄπ' — κόκκαλα βγαλμένη — Ἑλλήνων — ἱερά. Ὅταν λείπη — γάτα, χορεύουν — ποντίκια.

Ἄρθρα μὲ τὸ σ μπροστὰ τους (Ἄρθρα σύνθετα)

στοῦ Νίκου τὸ σπίτι
στῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πόρτα
στον ἄνθρωπο, στὸ φίλο μου
στὴν ἀγορά, στή μέση,
στὸ σχολεῖο

στῶν Ψαρῶν τὴν δλόμαυρη
ράχη
στοὺς φίλους μου
στὶς θάλασσει
στὰ βουνὰ

Ἡ λέξις σὲ μπροστὰ ἀπὸ τὰ ἄρθρα ποὺ ἀρχίζουσι ἀπὸ τὸ ἐνώνεται μαζί τους καὶ ἔτσι σχηματίζονται οἱ τύποι :

στοῦ, στή, στόν, στήν, στο
στοῶν, στους, στίς, στά

Αὐτὰ λέγονται **σύνθετα ἄρθρα**.

ΑΣΚΗΣΗ 41.— Στις παρακάτω φράσεις νὰ ἀναγνωρίσῃς τὰ σύνθετα ἄρθρα (δηλαδή νὰ βρῆς τὸ γένος, τὸν ἀριθμὸ καὶ τὴν πτώση τους) :

Στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχη
περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλικάρια
καὶ στήν κόμη στεφάνι φορεῖ
γιγνωμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια
ποὺ εἶχαν μείνει στήν ἔρημη γῆ.

— Στοῦ κουφοῦ τὴν πόρτα, ὅσο θέλεις βρόντα.

— Ὅσα ἔχει ἡ Μαριῶ στοὺς τοῦς της, τὰ βλέπει στ' ὄνειρό της (=στοὺς τοῦς της).

— Ἡ ἀλεπούς στὸν ὕπνο της πετειναράκια βλέπει.

Ἑρωτήσεις

1) Ποιῶν λέξεις λέγονται *ἄρθρα*;— 2) Στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ποῖο ἄρθρο εἶναι γιὰ τὸ ἀρσενικὸ καὶ τὸ θηλυκὸ;— 3) Στὴ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ποῖο ἄρθρο εἶναι καὶ γιὰ τὰ τρία γένη;— 4) Στὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ τί τόνο παίρνουν τὰ ἄρθρα;— 5) Τὰ ἄρθρα τὸν (στοὺς ἀρσενικὸς) καὶ τὴν (στοὺς θηλυκὸς) πότε κρατοῦν τὸ τέλος καὶ πότε τὸ χάνουν;— 6) Ποιῶν λέγονται *σύνθετα ἄρθρα*;

Ἡ ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

Κλίσις ἀρσενικῶν	Κλίσις θηλυκῶν	Κλίσις οὐδετέρων
ὁ ἄνθρωπος	ἡ χαρὰ	τὸ βουνό
τοῦ ἀνθρώπου	τῆς χαρᾶς	τοῦ βουνοῦ
τὸν ἄνθρωπο	τὴν χαρὰ	τὸ βουνό
κτλ.	κτλ.	κτλ.

Ὅπως βλέπομε στὰ παραδείγματα αὐτά, τὰ οὐσιαστικά χωρίζονται σὲ ἄρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα. Τὰ ἄρσενικά κλίνονται μὲ δικό τους τρόπο. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ θηλυκὰ καὶ τὰ οὐδέτερα.

Ἴσοσύλλαβα καὶ ἀνισοσύλλαβα

Ἴσοσύλλαβα

Ἐνικός	Πληθυντικός
ὁ στρατὸς	οἱ στρατοὶ
ἡ θάλασσα	οἱ θάλασσεσ
τὸ πρόβατο	τὰ πρόβατα

Ἀνισοσύλλαβα

Ἐνικός	Πληθυντικός
ὁ ψωμὰς	οἱ ψωμάδες
ἡ ἄλεπου	οἱ ἄλεπουδες
τὸ κρέας	τὰ κρέατα

1) Τὸ οὐσιαστικὸ ὁ *στρατὸς* ἔχει σὲ ὅλεσ τὶς πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ δύο συλλαβές.

Τὰ οὐσιαστικά πού ἔχουν σὲ ὅλεσ τὶς πτώσεις ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ἴσο ἀριθμὸ συλλαβῶν λέγονται **ἴσοσύλλαβα**.

2) Τὸ οὐσιαστικὸ ὁ *ψωμὰς* ἔχει πληθυντικὸ οἱ *ψωμάδες*· δηλαδὴ ἔχει στὸν πληθυντικὸ τρεῖς συλλαβές.

Τὰ οὐσιαστικά πού δὲν ἔχουν σὲ ὅλεσ τὶς πτώσεις ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ἴσο ἀριθμὸ συλλαβῶν λέγονται **ἀνισοσύλλαβα**.

ΑΣΚΗΣΗ 42.— Νὰ ξεχωρίσης σὲ δυὸ στήλεσ τὰ ἴσοσύλλαβα καὶ τὰ ἀνισοσύλλαβα:

ὁ ναύτης, ὁ στρατιώτης, ὁ φούρναρης, ὁ ἀσβέστης, τὸ βιβλίον, ὁ στρατηγός, ἡ ζάχαρη, τὸ πρόσωπο, τὸ τέρας, ἡ κόρη, τὸ σίδερο, τὸ βουνό, τὸ ὄνομα, ὁ παπούς, ὁ ψαράς, ὁ φύλακας, ἡ ἐλπίδα, ὁ καφές, ἡ ψυχὴ, τὸ χῶμα.

Ἐρωτήσεις

Ποιά ὀνόματα λέγονται ἴσοσύλλαβα καὶ ποιά ἀνισοσύλλαβα;

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

1) Παίρνουν όξεία

ό φωμάς,	τόν φωμά,
ό τραγουδιστής,	τόν τραγουδιστή,
οί ούρανοί,	τούς ούρανούς
ή νοικοκυρά,	τή νοικοκυρά,
ή άλεπού,	τήν άλεπού,
ή 'Αργυρώ,	τήν 'Αργυρώ

'Από τὰ παραπάνω παραδείγματα βλέπομε ότι τὰ όνόματα, όταν τονίζονται στη λήγουσα, παίρνουν όξεία στην όνομαστική, αίτιατική.

2) Παίρνουν περισπωμένη

τοῦ φωμά,	τοῦ γαλατᾶ
τοῦ τραγουδιστῆ,	τῶν τραγουδιστῶν
τοῦ ούρανοῦ,	τῶν ούρανωῶν
τοῦ γιατροῦ,	τῶν γιατρῶν
τοῦ παιδιοῦ,	τῶν παιδιῶν
τοῦ βουνοῦ,	τῶν βουνῶν

'Από τὰ παραπάνω παραδείγματα βλέπομε ότι τὰ όνόματα, όταν τονίζονται στη λήγουσα, παίρνουν περισπωμένη στη γενική, ἄν ή λήγουσα εἶναι μακρόχρονη.

Περισπωμένη παίρνουν καί τὰ όνόματα : γῆ, φῶς, πᾶν, νοῦς, 'Αθηνᾶ, 'Ιησοῦς, 'Ερμῆς.

'Επίσης περισπωμένη παίρνουν καί τὰ κύρια όνόματα πού τελειώνουν σέ -ας καί σέ -λής. Λουκάς, Παλαμᾶς, Σκουφᾶς, Θεμιστοκλῆς, Περικλῆς, Σοφοκλῆς κτλ.

ἀρσενικά

ὁ χειμώνας	ὁ κλητήρας
τοῦ χειμώνα	τοῦ κλητήρα
τὸ χειμώνα	τὸν κλητήρα

θηλυκά

ἡ χώρα	ἡ γυναίκα	ἡ σημαία
τῆς χώρας	τῆς γυναίκας	τῆς σημαίας
τῆ χώρα	τῆ γυναίκα	τῆ σημαία

Δηλαδή : τὸ α στὴ λήγουσα τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν εἶναι *μακρόχρονο*.

3) Παίρνουν περισπωμένη στὴν παραλήγουσα

οὐδέτερα

τὸ χρῶμα	τὰ δῶρα	τὰ σχολεῖα
τὸ χρῆμα	τὰ μῆλα	τὰ στοιχεῖα

Δηλαδή : τὸ α στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι *βραχύχρονο*.

4) Παίρνουν ὀξεῖα στὴν παραλήγουσα

Οὐδέτερα : τὸ ποτήρι τὸ μαχαίρι τὸ λουλούδι
 τὸ κλαδευτήρι τὸ καλοκαίρι τὸ παραμῦθι

Δηλαδή : τὸ ι στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι *μακρόχρονο*.

Παίρνουν ὀξεῖα στὴν παραλήγουσα

διάκος	παπάδες	ψαράδες	λάθος	κινίνο
σκύλος	χωριάτες	ψωμάδες	σύκο	κλίμα

Δηλαδή : τὰ δίχρονα α, ι, υ στὴν παραλήγουσα τῶν ὀνομάτων εἶναι *βραχύχρονα*.

ΑΣΚΗΣΗ 43.— Βάλε τὸν τόνο καὶ τὸ πνεῦμα :

Οἱ εποχές του ἐτους εἶναι τεσσereis : ἡ ἀνοιξη, τὸ καλοκαίρι, τὸ φθινοπῶρο καὶ ὁ χειμῶνας. — Τὴν ἀνοιξη ὅλη ἡ γῆ εἶναι ἀνθισμενῆ. Τότε εἶναι χαρὰ Θεοῦ. Γυρίζουν τὰ πουλῖα κι ἀρχίζουν τὸ χτισμὸ τῆς φώλιας τους. Ἐπειτα τὸ καλοκαίρι ἐρχεται με πλοῦσια δῶρα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ὀλων τῶν εἰδῶν τὰ ὀπωρικά φτάνουν στὴν ἀγορὰ. Τὸ σταφυλὶ, τὸ καρπούζι, τὸ πεπονὶ καὶ τὰ ἀλλὰ εἶναι ἀφθονὰ. Κατὰ τὸ φθινοπῶρο ἀλλάζει ἡ μορφή τῆς γῆς. Τὰ φύλλα τῶν δέντρων πεφτουν. Τὰ πουλῖα φεύγουν, ἀφήνουν τὴ φώλια τους καὶ πηγαίνουν σ' ἄλλη χώρα. Τέλος ἐρχεται ὁ χειμῶνας με τὰ κρυὰ. Ὀλοὶ μαζεύονται στὸ τζακὶ κοντὰ στὴ φωτιά.

ΑΣΚΗΣΗ 44.— Βάλε τὸν κατάλληλο τόνο καὶ πνεῦμα :

Ἀγοράσα δυο κιλά πατάτες καὶ ἀρκετὰ συκα.— Οἱ γαλαταδὲς ξυπνοῦν ἐνωρίς καὶ πουλοῦν γαλά.— Οἱ σκυλοὶ καὶ οἱ γατές εἶναι ἐχθροὶ.— Ἡ πατριδὰ μας ἐχει καλὸ κλίμα.— Οἱ μυγες εἶναι βλαβερὰ ἐντομα.— Ἡ Ἀργυροῦλα ἐσπασε ἐνα πιατό.— Ὁ κρινὸς εἶναι ὠραῖο λουλουδὶ.

Ἐρωτήσεις

- 1) Τὰ ὀνόματα ποῦ τονίζονται στὴ λήγουσα τί τόνο παίρνουν στὴν ὀνομαστικὴ, αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ;— 2) Τί τόνο παίρνουν στὴ γενικὴ, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρόχρονη;— 3) Ποιὰ ὀνόματα παίρνουν περισπωμένη;— 4) Τὸ α στὴ λήγουσα τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν εἶναι μακρόχρονο ἢ βραχύχρονο;— 5) Τί εἶναι τὸ α στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων;— 6) Τί εἶναι τὸ ι στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων;— 7) Τί εἶναι τὰ α, ι, υ στὴν παραλήγουσα τῶν ὀνομάτων;

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΑΡΣΕΝΙΚΩΝ

Α. ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Ἄρσενικά σὲ -ος

ὁ στρατὸς ὁ δρόμος ὁ ἔμπορος ὁ κῆπος

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	στρατ-ὸς	ὁ	δρόμ-ος	ὁ	ἔμπορ-ος	ὁ	κῆπ-ος
Γεν.	τοῦ	στρατ-οῦ	τοῦ	δρόμ-ου	τοῦ	ἔμπόρ-ου	τοῦ	κῆπ-ου
Αἰτ.	τὸ	στρατ-ὸ	τὸ	δρόμ-ο	τὸν	ἔμπορ-ο	τὸν	κῆπ-ο
Κλητ.		στρατ-ὲ		δρόμ-ε		ἔμπορ-ε		κῆπ-ε

Ὄνομ.	οἱ	στρατ-οἱ	δρόμ-οἱ	ἔμπορ-οἱ	κῆπ-οἱ
Γεν.	τῶν	στρατ-ῶν	δρόμ-ων	ἐμπόρ-ων	κῆπ-ων
Αἰτ.	τούς	στρατ-οὺς	δρόμ-ους	ἐμπόρ-ους	κῆπ-ους
Κλητ.		στρατ-οἶ	δρόμ-οἶ	ἔμπορ-οἶ	κῆπ-οἶ

Ὅπως ὁ στρατός κλίνονται : ὁ ἀγρός, ἀδερφός, γεωργός, λαός, ναός, ποταμός, σανός καί πολλά ἄλλα.

Ὅπως ὁ δρόμος κλίνονται : ὁ θόλος, θρόνος, πύργος, στόλος, ταχυδρόμος καί ἄλλα.

Ὅπως ὁ ἔμπορος κλίνονται : ὁ ἄγγελος, ἄνθρωπος, δήμαρχος, δάσκαλος, θόρυβος, κάτοικος, πλάτανος καί ἄλλα.

Ὅπως ὁ κῆπος κλίνονται : ὁ τοῖχος, ὤμος, οἶνος καί ἄλλα.

(Νά βρῆς κι ἐσύ μερικά οὐσιαστικά ἀρσενικά σέ -ος πού νά τονίζονται στή λήγουσα, στήν παραλήγουσα, στήν προπαραλήγουσα ἢ νά παίρνουν περισπωμένη στήν παραλήγουσα).

Παρατηρήσεις στήν κλίση τῶν ἀρσενικῶν σέ -ος καί κανόνες τονισμοῦ

ὁ ἔμπορος — τοῦ ἐμπόρου

οἱ ἔμποροι — τῶν ἐμπόρων, τοὺς ἐμπόρους

Στή γενική τοῦ ἐνικοῦ πολλές φορές κατεβαίνει ὁ τόνος ἀπό τήν προπαραλήγουσα στήν παραλήγουσα : ὁ ἔμπορος — τοῦ ἐμπόρου, ὁ ἄγγελος — τοῦ ἀγγέλου, ὁ ἄνθρωπος — τοῦ ἀνθρώπου κτλ.

Τὸ ἴδιο γίνεται καί στή γενική καί αἰτιατική τοῦ πληθυντικοῦ : οἱ ἔμποροι — τῶν ἐμπόρων — τοὺς ἐμπόρους. οἱ ἄγγελοι — τῶν ἀγγέλων — τοὺς ἀγγέλους, οἱ ἄνθρωποι — τῶν ἀνθρώπων — τοὺς ἀνθρώπους κτλ.

Σε μερικά όμως ονόματα σύνθετα ο τόνος μένει παντού στην προπαραλήγουσα.

ὁ ἀντίλαλος — τοῦ ἀντίλαλου — τῶν ἀντίλαλων — τοὺς ἀντίλαλους
ὁ καλόγερος — τοῦ καλόγερου — τῶν καλόγερων — τοὺς καλόγερους
ὁ αἰλόγυρος — τοῦ αἰλόγυρου — τῶν αἰλόγυρων — τοὺς αἰλόγυρους
ὁ Ἀχλαδόκαμπος — τοῦ Ἀχλαδόκαμπου κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 45.— Νὰ κλιθοῦν : ὁ ἀγρός, ὁ ποταμός.

ΑΣΚΗΣΗ 46.— Νὰ κλιθοῦν : ὁ θρόνος, ὁ ταχυδρόμος.

ΑΣΚΗΣΗ 47.— Νὰ κλιθοῦν : ὁ κῆπος, ὁ τοῖχος, ὁ ὄμος.

Ἔοδηγια : Γιὰ νὰ κλίνης τὰ ονόματα αὐτὰ πρέπει νὰ θυμηθῆς τοὺς κανόνες :

1. «Ἡ παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρόχρονη».

Γι' αὐτὸ γράφομε : τοῦ κήπου (μὲ ὀξεῖα).

2. «Ἡ μακρόχρονη παραλήγουσα παίρνει περισπωμένη, ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι βραχύχρονη».

Γι' αὐτὸ γράφομε : ὁ κῆπος, οἱ κῆποι (μὲ περισπωμένη).

ΑΣΚΗΣΗ 48.— Νὰ κλιθοῦν : ὁ ἄγγελος, ὁ κάτοικος.

Ἔοδηγια : Πρόσεξε νὰ κατεβάζης τὸν τόνο στὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ ἀπὸ τὴν προπαραλήγουσα στὴν παραλήγουσα. Τὸ ἴδιο καὶ στὴ γενική καὶ αἰτιατική τοῦ πληθυντικοῦ.

2. Ἴσοσύλλαβα ἄρσενικά σὲ -ας καὶ -ης

ὁ πατέρας ὁ φύλακας ὁ νικητῆς ὁ ἐργάτης

Ἔνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ πατέρ-ας	φύλακ-ας	νικητ-ῆς	ἐργάτ-ης
Γεν.	τοῦ πατέρ-α	φύλακ-α	νικητ-ῆ	ἐργάτ-η
Αἰτ.	τὸν πατέρ-α	τὸ φύλακ-α	τὸ νικητ-ῆ	τὸν ἐργάτ-η
Κλητ.	πατέρ-α	φύλακ-α	νικητ-ὶ	ἐργάτ-ι

Όνομ.	οί	πατέρ-ες	φύλακ-ες	νικητ-ές	ἐργάτ-ες
Γεν.	τῶν	πατέρ-ων	φυλάκ-ων	νικητ-ῶν	ἐργατ-ῶν
Αἰτ.	τούς	πατέρ-ες	φύλακ-ες	νικητ-ές	ἐργάτ-ες
Κλητ.		πατέρ-ες	φύλακ-ες	νικητ-ές	ἐργάτ-ες

Ὅπως **ὁ πατέρας** κλίνονται : *ὁ ἀγώνας, ἀέρας, κανόνας, κλητήρας, λιμένας, στρατώνας, χειμῶνας* καὶ ἄλλα.

Ὅπως **ὁ φύλακας** κλίνονται : *ὁ ἄρχοντας, γείτονας, ἥρωας, κήρυκας, κόρακας, πίνακας, ρήτορας* καὶ ἄλλα.

Ὅπως **ὁ νικητῆς** κλίνονται : *ὁ ἀγοραστής, δανειστής, ἐθελοντής, ζυγιστής, θερμαστής, μαθητής, πολεμιστής κ.ἄ.*

Ὅπως **ὁ ἐργάτης** κλίνονται : *ὁ ἀσβέστης, διαβάτης, διαβήτης, καθρέφτης, ναύτης, πολίτης, σύρτης, στρατιώτης.*

ΑΣΚΗΣΗ 49.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : *ὁ ἀγώνας* καὶ *ὁ κλητήρας*.

ΑΣΚΗΣΗ 50.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : *ὁ ἥρωας* καὶ *ὁ γείτονας*.

ΑΣΚΗΣΗ 51.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : *ὁ θερμαστής* καὶ *ὁ ἐθελοντής*.

ΑΣΚΗΣΗ 52.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : *ὁ ναύτης* καὶ *ὁ στρατιώτης*.

Ἐρωτήσεις

1) Ποῖες καταλήξεις ἔχουν σὲ κάθε πτώση ἑνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τὰ ἀρσενικά σὲ -ος.— 2) Ποῖες καταλήξεις ἔχουν σὲ κάθε πτώση τοῦ ἑνικοῦ τὰ ἀρσενικά ἰσοσύλλαβα σὲ -ας καὶ ποιῆς τὰ ἰσοσύλλαβα σὲ -ης: Σὲ ποιῆς πτώσεις ἔχουν ὁμοῖες καταλήξεις;— 3) Ποῖες καταλήξεις ἔχουν σὲ κάθε πτώση τοῦ πληθυντικοῦ τὰ ἰσοσύλ-

λαβα σέ -ας και ποιές τὰ ἰσοσύλλαβα σέ -ης; Σέ ποιές πτώσεις ἔχουν ὁμοιες καταλήξεις;

B. ΑΝΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Ἄνισοσύλλαβα σέ -ας και -ης

ὁ ψωμᾶς ὁ πεταλωτῆς ὁ νοικοκύρης

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄνομ.	ὁ	ψωμ-ᾶς	πεταλωτ-ῆς	νοικοκύρ-ης
Γεν.	τοῦ	ψωμ-ᾶ	πεταλωτ-ῆ	νοικοκύρ-η
Αἰτ.	τόν	ψωμ-ᾶ	πεταλωτ-ῆ	τὸ νοικοκύρ-η
Κλητ.		ψωμ-ᾶ	πεταλωτ-ῆ	νοικοκύρ-η

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομ.	οἱ	ψωμ-ᾶδες	πεταλωτ-ῆδες	νοικοκύρ-ηδες
Γεν.	τῶν	ψωμ-ᾶδων	πεταλωτ-ῆδων	νοικοκύρ-ηδων
Αἰτ.	τούς	ψωμ-ᾶδες	πεταλωτ-ῆδες	νοικοκύρ-ηδες
Κλητ.		ψωμ-ᾶδες	πεταλωτ-ῆδες	νοικοκύρ-ηδες

1. Ὅπως **ὁ ψωμᾶς** κλίνονται: ὁ ἄμαξας, γαλατάς, γιαουρτάς, παπάς, χαλβάς, ψαρὰς και ἄλλα: ἐπίσης τὰ κύρια ὀνόματα: *Θωμᾶς, Λουκᾶς, Βηλαρᾶς, Παλαμᾶς* κτλ. ποὺ παίρνουν περισπωμένη.

2. Ὅπως **ὁ πεταλωτῆς** κλίνονται: ὁ γανωματῆς, καφετζῆς, κουλουρτζῆς, μπαλωματῆς, παποντσής και ἄλλα: ἐπίσης τὰ κύρια ὀνόματα: *Ἐρμῆς, Ἡρακλῆς, Θεμιστοκλῆς, Περικλῆς* κλπ. ποὺ παίρνουν περισπωμένη.

3. Ὅπως **ὁ νοικοκύρης** κλίνονται: ὁ μανάβης, βαρκάρης, καμαριέρης, περιβολάρης, τιμονιέρης και ἄλλα.

2. Ἄνισοσύλλαβα σέ -ες καί -ους

ὁ καφές

Ἐνικός ἀριθμός		Πληθυντικός ἀριθμός	
Ὄνομ.	ὁ καφ-ές	οἱ	καφ-έδες
Γεν.	τοῦ καφ-έ	τῶν	καφ-έδων
Αἰτ.	τὸν καφ-έ	τούς	καφ-έδες
Κλητ.	καφ-έ		καφ-έδες

ὁ παππούς

Ἐνικός ἀριθμός		Πληθυντικός ἀριθμός	
Ὄνομ.	ὁ παππ-οὺς	οἱ	παππ-οὔδες
Γεν.	τοῦ παππ-οῦ	τῶν	παππ-οὔδων
Αἰτ.	τὸν παππ-οὺ	τούς	παππ-οὔδες
Κλητ.	παππ-οὺ		παππ-οὔδες

Ὅπως **ὁ παππούς** κλίνονται : ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ νοῦς, πού ἔχουν μόνο ἐνικό ἀριθμό καὶ παίρνουν περισπωμένη σέ ὅλες τὶς πτώσεις.

ΑΣΚΗΣΗ 53.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : *μενεξές* καὶ *φιδές*.

ΑΣΚΗΣΗ 54.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : Ἰησοῦς καὶ νοῦς (στὸν ἐνικό).

Ἐρωτήσεις

1) Ποιές καταλήξεις ἔχουν σέ κάθε πτώση ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ -ας (ὅπως ὁ *ψωμάς*) καὶ τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ -ης (ὅπως ὁ *πεταλωτής*);— 2) Ποιές καταλήξεις ἔχουν σέ κάθε πτώση ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ -ές (ὅπως ὁ *καφές*) καὶ τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ -οὺς (ὅπως ὁ *παππούς*);— 3) Ὅλα τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ ποιές πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ ἔχουν ὁμοίεσ καταλήξεις καὶ σέ ποιές πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ;

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΑΡΣΕΝΙΚΩΝ

1. Ἡ κατάληξη -ης

ἐργάτης, διαβάτης, ναύτης — ἀγοραστής, μαθητής,
μανάβης, περιβολάρης

Τὸ -ης στὸ τέλος τῶν ἀρσενικῶν γράφεται μὲ **η**

2. Ἡ κατάληξη -ηδες

μανάβηδες, περιβολάρηδες, γανωματῆδες

Τὰ ἀρσενικά σὲ -ηδες γράφονται μὲ **η** στὴν παραλήγουσα καὶ **ε** στὴ λήγουσα.

3. Ἡ κατάληξη -ώτης

στρατιώτης, νησιώτης, πατριώτης, νησιώτης, ἰδιώτης,
ταξιδιώτης — Σουλιώτης, Ρουμελιώτης, Ἑπειρώτης

Ὅσα ἀρσενικά τελειώνουν σὲ -ώτης γράφονται μὲ **ω** στὴν παραλήγουσα. Τὸ **ι** ποὺ εἶναι πρὶν ἀπὸ τὸ -ώτης γράφεται μὲ **ι** (γιῶτα).

Πολὺ λίγα ἀρσενικά σὲ -ότης γράφονται μὲ **ο**: ἀγρότης, δημότης, τοξότης κτλ. Ἐπίσης τὸ ὄνομα δεσπότης, ποὺ ἔχει κλητικὴ δέσποτα.

ΑΣΚΗΣΗ 55.— Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία : Οἱ δρόμοι εἶναι γεμάτοι διαβάτες. Τώρα περνᾷ ἓνας στρατιώτης καὶ ἓνας ναύτης. Νὰ καὶ ἓνας μαθητής. Ἐπειτα βλέπω δύο μανάβηδες καὶ μερικοὺς γαλατάδες. Νὰ ἀκόμη καὶ ἓνας περαστικὸς ταξιδιώτης. Αὐτὸς θὰ εἶναι νησιώτης. Πλησιάζει καὶ ἓνας ἀγρότης. Αὐτὸς δὲν εἶναι δημότης δικός μας. Εἶναι ἀπὸ ἓνα δῆμο τῆς Ἑπείρου. Εἶναι Ἑπειρώτης.

Ἐρωτήσεις

- 1) Πῶς γράφεται τὸ -ης στὸ τέλος τῶν ἀρσενικῶν;— 2) Πῶς γράφεται τὸ -ηδες στὸν πληθυντικὸ τῶν ὀνομάτων;— 3) Πῶς γράφεται τὸ -ώτης στὸ τέλος

των άρσενικών; Τό ι πού τυχαίνει μπροστά από τό -ώτης πώς γράφεται;— 4) Ποιά άρσενικά γράφονται μέ -ότης (δηλ. μέ δμικρον);— 5) Τό όνομα *θεσπότης* ποιά κλητική έχει;

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΘΗΛΥΚΩΝ

Α. ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Ίσοσύλλαβα θηλυκά σέ -α

ή χαρά ή ώρα ή θάλασσα ή έλπίδα

Ένικός αριθμός

Όνομ.	ή	χαρ-ά	ώρα-α	θάλασσ-α	έλπίδ-α
Γεν.	τῆς	χαρ-ᾶς	ώρα-ας	θάλασσ-ας	έλπίδ-ας
Αίτ.	τή	χαρ-ά	τήν ώρα-α	τή θάλασσ-α	τήν έλπίδ-α
Κλητ.		χαρ-ά	ώρα-α	θάλασσ-α	έλπίδ-α

(Έχουν στόν ένικό τρεῖς πτώσεις όμοιες : όνομαστική, αίτιατική καί κλητική.

Πληθυντικός αριθμός

Όνομ.	οί	χαρ-ές	ώρα-ες	θάλασσ-ες	έλπίδ-ες
Γεν.	τῶν	χαρ-ῶν	ώρα-ῶν	θαλασσ-ῶν	έλπίδ-ων
Αίτ.	τις	χαρ-ές	ώρα-ες	θάλασσ-ες	έλπίδ-ες
Κλητ.		χαρ-ές	ώρα-ες	θάλασσ-ες	έλπίδ-ες

(Έχουν καί στόν πληθυντικό τρεῖς πτώσεις όμοιες : όνομαστική, αίτιατική καί κλητική).

1. Όπως **ή χαρά** κλίνονται : *ή άχλαδιά, όροσιά, καρδιά, καρυδιά, φορά, φωλιά* κτλ.— Αὐτά σέ όλες τις πτώσεις τονίζονται στή λήγουσα.

2. Όπως **ή ώρα** κλίνονται : *ή δίψα, δόξα, ρίζα, χώρα, εργασία, ύγρασία, τραπεζαρία, παιδεία, φιλία* κτλ.— Αὐτά

στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στή λήγουσα (καὶ παίρνουν περισπωμένη).

3. Ὅπως ἡ **θάλασσα** κλίνονται : ἡ *αἶθουσα, μαγείρσιςσα, μέλισσα, ἄγκυρα, μαθήτρια* κτλ. Καὶ αὐτὰ στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στή λήγουσα (καὶ παίρνουν περισπωμένη).

4. Ὅπως ἡ **ἐλπίδα** κλίνονται : ἡ *Ἑλληνίδα, ἐφημερίδα, πατρίδα, λαμπάδα, πρασινάδα, θυγατέρα, μητέρα* κτλ. Αὐτὰ στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κρατοῦν τὸν τόνο στή παραλήγουσα, ὅπως σὲ ὅλες τὶς πτώσεις.

ΑΣΚΗΣΗ 56.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : *ἀχλαδιὰ καὶ καρδιά.*

ΑΣΚΗΣΗ 57.— Νὰ κλιθοῦν : *χώρα καὶ ἐργασία.*

ΑΣΚΗΣΗ 58.— Νὰ κλιθοῦν : *αἶθουσα καὶ μαθήτρια.*

ΑΣΚΗΣΗ 59.— Νὰ κλιθοῦν : *πατρίδα, μητέρα καὶ κοινότητα.*

2. Ἴσοσύλλαβα θηλυκὰ σὲ -η

ἡ ψυχὴ - ἡ νίκη

Ἑνικός

Πληθυντικός

Ὄνομ.	ἡ ψυχ-ῆ	νίκ-η
Γεν.	τῆς ψυχ-ῆς	νίκ-ης
Αἰτ.	τὴν ψυχ-ῆ	τὴ νίκ-η
Κλητ.	ψυχ-ῆ	νίκ-η

οἱ	ψυχ-ές	νίκ-ες
τῶν	ψυχ-ῶν	νικ-ῶν
τις	ψυχ-ές	νίκ-ες
	ψυχ-ές	νίκ-ες

Ὅπως ἡ **ψυχὴ** κλίνονται :

ἡ *ἀρχή, βροντή, γραμμὴ, διακοπή, ζωή, κλωστή, πηγὴ, τιμὴ* κτλ.

Αὐτὰ κρατοῦν σὲ ὅλες τὶς πτώσεις τὸν τόνο στή λήγουσα.

Ὅπως ἡ **νίκη** κλίνονται :

ἡ *ἀγάπη, λύπη, ἀνάγκη, βλάβη, βρῦση, τόλμη, φήμη, τύχη*

Αὐτὰ στή γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στή λήγουσα (καὶ παίρνουν περισπωμένη).

3. Ἴσοςύλλαβα θηλυκά σέ -ω

ἡ Ἀργυρῶ

ἡ Φρόσω

Ἑνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ. ἡ	Ἀργυρ-ὼ	ἡ	Φρόσ-ω
Γεν.	τῆς Ἀργυρ-ῶς	τῆς	Φρόσ-ως
Αἰτ.	τὴν Ἀργυρ-ὼ	τὴ	Φρόσ-ω
Κλητ.	Ἀργυρ-ὼ		Φρόσ-ω

(Αὐτὰ δὲν ἔχουν πληθυντικὸ)

Ὅπως ἡ **Ἀργυρῶ** κλίνονται: ἡ *Καλυψῶ*, *Κλειῶ*, *Λητώ*, *Μαριγῶ*, *Χρυσῶ* κτλ.

Ὅπως ἡ **Φρόσω** κλίνονται: ἡ *Βασίλω*, *Δέσπω*, *Μέλπω* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 60.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα: *βροχή* καὶ *τιμή*.

ΑΣΚΗΣΗ 61.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα: *βλάβη* καὶ *φήμη*.

ΑΣΚΗΣΗ 62.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα: *Κλειῶ* καὶ *Δέσπω* (μόνο στὸν ἐνικό).

B. ΑΝΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Ἄνισοςύλλαβα σέ -α

ἡ γι α γι α

Ἑνικός

Πληθυντικός

Ὄνομ. ἡ	γιαγ-ιά	οἱ	γιαγ-ιάδες
Γεν.	τῆς γιαγ-ιάς	τῶν	γιαγ-ιάδων
Αἰτ.	τὴ γιαγ-ιά	τις	γιαγ-ιάδες
Κλητ.	γιαγ-ιά		γιαγ-ιάδες

2. Ἄνισοσύλλαβα σέ -οῦ

ἡ ἄ λ ε π ο ῦ

Ἑνικός

Ὄνομ. ἡ ἄλεπ-οῦ
Γεν. τῆς ἄλεπ-οῦς
Αἰτ. τὴν ἄλεπ-οῦ
Κλητ. ἄλεπ-οῦ

Πληθυντικός

οἱ ἄλεπ-οῦδες
τῶν ἄλεπ-οῦδων
τις ἄλεπ-οῦδες
ἄλεπ-οῦδες

Ὅπως ἡ **γιαγιά** κλίνονται :
μαμά, νταντά, κυρά κτλ.

Ὅπως ἡ **ἄλεπού** κλίνονται :
*ἡ ἀγγουλού, καπελού,
μυλωνού, μαϊμού* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 63.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ἡ *κυρά* καὶ *μαϊμού*.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιὲς καταλήξεις ἔχουν σέ κάθε πτώση τὰ θηλυκὰ ἰσοσύλλαβα σέ -α (ὅπως ἡ *χαρά*) καὶ ποιὲς τὰ ἰσοσύλλαβα σέ -η (ὅπως ἡ *ψυχή*);— 2) Ποιὲς καταλήξεις ἔχουν τὰ θηλυκὰ σέ -ω (ὅπως ἡ *Ἀργυρώ*);— 3) Ποιὲς καταλήξεις ἔχουν τὰ θηλυκὰ ἀνισοσύλλαβα σέ -α (ὅπως ἡ *κυρά*) καὶ ποιὲς τὰ ἀνισοσύλλαβα σέ -οῦ (ὅπως ἡ *ἄλεπού*);

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΘΗΛΥΚΑ

1) Ὄνομαστική : ἡ μητέρα, ἡ ψυχή, ἡ Ἀργυρώ, ἡ γιαγιά, ἡ ἄλεπού.

Γενική : τῆς μητέρας, τῆς ψυχῆς, τῆς Ἀργυρῶς, τῆς γιαγιᾶς, τῆς ἄλεπούς.

Δηλαδή : ὅλα τὰ θηλυκὰ σχηματίζουν τὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ, ὅταν προστεθῇ ἓνα ς στὴν ὀνομαστική.

2)

Ένικος ἀριθμός

Όνομ.	ἡ μητέρα	ἡ ψυχὴ	ἡ γιαγιά
Αἰτ.	τῆ μητέρα	τῆν ψυχὴ	τῆ γιαγιά
Κλητ.	μητέρα	ψυχὴ	γιαγιά

Πληθυντικός ἀριθμός

Όνομ.	οἱ μητέρες	οἱ ψυχές	οἱ γιαγιάδες
Αἰτ.	τίς μητέρες	τίς ψυχές	τίς γιαγιάδες
Κλητ.	μητέρες	ψυχές	γιαγιάδες

Δηλαδή : ὅλα τὰ θηλυκὰ ἔχουν στὸν ἐνικὸ καὶ στὸν πληθυντικὸ τρεῖς πτώσεις ὅμοιες : τὴν ὀνομαστική, τὴν αἰτιατική καὶ τὴν κλητική.

ΑΣΚΗΣΗ 64.— Νὰ κλίνης μὲ κατάλληλες προτάσεις γιὰ κάθε πτῶση τὰ ὀνόματα : *ἡ μητέρα, ἡ φωνιὰ καὶ ἡ πηγὴ.*

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΘΗΛΥΚΩΝ

1. Ἡ κατάληξη -η

ἡ νίκη, ἡ μάχη, ἡ ἀρετή, ἡ τιμὴ
Τὸ -η στὸ τέλος τῶν θηλυκῶν γράφεται μὲ η (ἦτα).

2. Ἡ κατάληξη -ισσα

ἡ μέλισσα ἡ γειτόνισσα ἡ μαγείρισσα
ἡ βασίλισσα ἡ γερόντισσα ἡ ἀρχόντισσα
Τὰ θηλυκὰ σὲ -ισσα γράφονται μὲ ι (γιῶτα) καὶ μὲ δύο σ.

3. Ἡ κατάληξη -ιά

ἀγκαλιά, βραδιά, ἀχλαδιά, καρυδιά, συννεφιά
Τὰ θηλυκὰ σὲ -ιά γράφονται μὲ ι (γιῶτα).
Τὸ ὄνομα ὅμως *ἡ δουλειὰ* γράφεται μὲ ει.

Ἡ κατάληξη **-ία** καὶ **-εία**

ἐργασία, ὀνομασία, ὑγρασία, εὐκαιρία, σοφία,
φιλία, μανία, τυραννία, ἀηδία.

Πολλὰ θηλυκὰ σὲ **-ία** γράφονται μὲ **ι** (γιῶτα).

Γράφονται ὅμως μὲ **ει** ὅσα γίνονται ἀπὸ ρήματα, πού
τελειώνουν σὲ **-εύω** :

(βασιλεύω) βασιλεία, (δουλεύω) δουλεία, (κολακέω) κολακεία,
(μαγεύω) μαγεία, (παιδεύω) παιδεία, (προφητεύω) προφητεία.

ΑΣΚΗΣΗ 65.— Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία : Ἡ ἐργασία φέρνει τιμὴ καὶ εὐτυχία. Ἡ ὀκνηρία καὶ ἡ ἀργία φέρνουν τὴ δυστυχία. — Ἡ ἀχλαδιά, ἡ καρυδιά, ἡ μηλιά καὶ ἡ ἐλιά εἶναι δέντρα καρποφόρα. — Οἱ ἐργάτες πηγαίνουν κάθε μέρα στὴ δουλειά τους. — Ἡ γειτόνισσα εἶναι καλὴ μαγεύρισσα. — Οἱ Ἕλληνες μισοῦν τὴ δουλεία καὶ ἀγαποῦν τὴν ἐλευθερία. — Ἡ παιδεία μορφώνει τοὺς ἀνθρώπους. — Ἡ κολακεία ταπεινώνει.

Ἑρωτήσεις

1) Τὰ θηλυκὰ *νίκη, μάχη, ἀρετή, τιμὴ* κτλ. μὲ τί φωνῆεν γράφονται στὸ τέλος; — 2) Τὰ θηλυκὰ πού τελειώνουν σὲ **-ισσα** πῶς γράφονται; — 3) Τὰ θηλυκὰ πού τελειώνουν σὲ **-ιά** πῶς γράφονται; — 4) Πῶς γράφονται τὰ θηλυκὰ σὲ **-ία** καὶ ποιά γράφονται μὲ **-εία**;

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΟΥΔΕΤΕΡΩΝ

Α. ΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Οὐδέτερα σὲ **-ι** καὶ σὲ **-ο**

τὸ παιδί τὸ λουλούδι τὸ πρόσωπο

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄνομ.	τὸ παιδ-ὶ	λουλούδ-ι	βουν-ὸ	πεῦκ-ο
Γεν.	τοῦ παιδ-ιοῦ	λουλουδ-ιοῦ	βουν-οῦ	πεῦκ-ου
Αἰτ.	τὸ παιδ-ὶ	λουλούδ-ι	βουν-ὸ	πεῦκ-ο
Κλητ.	παιδ-ὶ	λουλούδ-ι	βουν-ὸ	πεῦκ-ο

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομ.	τὰ παιδ-ιά	λουλούδ-ια	βουν-ά	πεῦκ-α
Γεν.	τῶν παιδ-ιῶν	λουλουδ-ιῶν	βουν-ῶν	πεῦκ-ων
Αἰτ.	τὰ παιδ-ιά	λουλούδ-ια	βουν-ά	πεῦκ-α
Κλητ.	παιδ-ιά	λουλούδ-ια	βουν-ά	πεῦκ-α

Γενική παρατήρηση

Ὅλα τὰ οὐδέτερα ἔχουν στὸν ἐνικὸ καὶ στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ τρεῖς πτώσεις ὅμοιες : τὴν ὀνομαστική, τὴν αἰτιατική καὶ τὴν κλητική.

Ὅπως τὸ παιδί κλίνονται : τὸ ἀρνί, βιολί, κερί, κλειδί, τυρί, ψωμί κτλ.

Ὅπως τὸ λουλούδι κλίνονται : τὸ ἀλεύρι, γεφύρι, δόντι, παιγνίδι, ποτάμι, χέρι — δίχτυ, στάχυ (ποὺ γράφονται μὲ ν).

Ὅπως τὸ βουνὸ κλίνονται : τὸ αὐγὸ, λουτρό, νερό, παγωτό, φυτό κλπ.

Ὅπως τὸ πεῦκο κλίνονται : τὸ ζῶο, κέντρο, μῆλο, ξύλο, ροῦχο, σύκο, φύλλο, χόρτο — βιβλίο, θρανίο, πλοῖο, στοιχεῖο, σχολεῖο, ὑπουργεῖο, βιβλιοπωλεῖο, κρεοπωλεῖο κλπ.

τὸ πρόσωπο

	Ἐνικός	Πληθυντικός
Ὄνομ.	τὸ πρόσωπ-ο	τὰ πρόσωπ-α
Γεν.	τοῦ προσώπ-ου	τῶν προσώπ-ων
Αἰτ.	τὸ πρόσωπ-ο	τὰ πρόσωπ-α
Κλητ.	πρόσωπ-ο	πρόσωπ-α

Ὅπως τὸ πρόσωπο κλίνονται : τὸ ἄλογο, ἀτμόπλοιο, ἄτομο, ἔξοδο, ἔπιπλο, θέατρο, κύπελο, μέτωπο, ὄργανο κλπ. Αὐτὰ στῆ γενική ἐνικοῦ καί πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στῆν παραλήγουσα.

ΑΣΚΗΣΗ 66.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ἀρνὶ καὶ παιγνίδι.

ΑΣΚΗΣΗ 67.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : νερό, μῆλο καὶ ζῶο.

ΑΣΚΗΣΗ 68.— Νὰ κλιθοῦν μὲ κατάλληλες προτάσεις γιὰ κάθε πτώση τὰ ὀνόματα : νερό καὶ πλοῖο.

2. Οὐδέτερα σὲ -ος

τὸ δάσος

τὸ ἔδαφος

Ἐνικός

Πληθυντικός

Ἐνικός

Πληθυντικός

Ὄνομ.	τὸ δάσ-ος	τὰ δάσ-η	τὸ ἔδαφ-ος	τὰ ἔδαφ-η
Γεν.	τοῦ δάσ-ους	τῶν δασ-ῶν	τοῦ ἔδαφ-ους	τῶν ἔδαφ-ῶν
Αἰτ.	τὸ δάσ-ος	τὰ δάσ-η	τὸ ἔδαφ-ος	τὰ ἔδαφ-η
Κλητ.	δάσ-ος	δάσ-η	ἔδαφ-ος	ἔδαφ-η

Γενική παρατήρηση

Τὰ οὐδέτερα σὲ -ος στῆ γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στῆ λήγουσα (καὶ παίρνουν περισπωμένη) : τῶν δασῶν, τῶν ἔδαφῶν.

Ὅπως τὸ δάσος κλίνονται : τὸ ἄλσος, βάθος, βάρος, βέλος, βρέφος, γένος, ἔθνος, εἶδος, μέρος, ὕψος κλπ.

Ὅπως τὸ ἔδαφος κλίνονται : τὸ μέγεθος, στέλεχος κλπ. Αὐτὰ στῆ γενική τοῦ ἐνικοῦ καὶ στῆν ὀνομαστική, αἰτιατική καὶ κλητική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στῆν παραλήγουσα.

ΑΣΚΗΣΗ 69.— Νά κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος.

Ἑρωτήσεις

1) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν σὲ κάθε πτώση ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ τὰ οὐδέτερα σὲ -ι (ὅπως τὸ παιδί) καὶ τὰ οὐδέτερα σὲ -ο (ὅπως τὸ βουνό);— 2) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν τὰ οὐδέτερα σὲ -ος (ὅπως τὸ δάσος);— 3) Ποιῆς πτώσεις ἔχουν ὅμοιες τὰ οὐδέτερα στὸν ἐνικό καὶ στὸν πληθυντικό;

Β. ΑΝΙΣΟΣΥΛΛΑΒΑ

1. Οὐδέτερα σὲ -μα καὶ σὲ -σιμο, -ξιμο, -ψιμο

τὸ δέμα

Ἑνικός		Πληθυντικός
Ὄνομ. τὸ δέμ-α		τὰ δέμ-ατα
Γεν. τοῦ δέμ-ατος		τῶν δεμ-άτων
Αἰτ. τὸ δέμ-α		τὰ δέμ-ατα
Κλητ. δέμ-α		δέμ-ατα

τὸ δέσιμο

Ἑνικός		Πληθυντικός
Ὄνομ. τὸ δέ-σιμο		τὰ δε-σίματα
Γεν. τοῦ δε-σίματος		τῶν δε-σιμάτων
Αἰτ. τὸ δέ-σιμο		τὰ δε-σίματα
Κλητ. δέ-σιμο		δε-σίματα

1. Ὅπως τὸ δέμα κλίνονται : τὸ αἶμα, βῆμα, γράμμα, δέσμα, νῆμα, στόμα, χρῆμα, χρῶμα — ἄγαμμα (γενική : ἀγάμματος), ἄθροισμα, διάλειμμα, ζήτημα, θέλημα, μάθημα, ὄνομα, πῆδημα, ὕφασμα κλπ.

2. Ὅπως τὸ δέσιμο κλίνονται : τὸ βράσιμο, κλείσιμο, πλύσιμο, βάψιμο, γράψιμο, πλέξιμο, τάξιμο κλπ.

ΑΣΚΗΣΗ 70.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : αἷμα, πήδημα,, γράψιμο.

2. Οὐδέτερα σέ -ας καὶ σέ -ως

τὸ κρέας

τὸ φῶς

Ἐνικός

Πληθυντικός

Ἐνικός

Πληθυντικός

Ὄνομ.	τὸ κρέ-ας	τὰ κρέ-ατα	τὸ φῶς	τὰ φῶτ-α
Γεν.	τοῦ κρέ-ατος	τῶν κρε-άτων	τοῦ φωτ-ός	τῶν φῶτ-ων
Αἰτ.	τὸ κρέ-ας	τὰ κρέ-ατα	τὸ φῶς	τὰ φῶτ-α
Κλητ.	κρέ-ας	κρέ-ατα	φῶς	φῶτ-α

Ὅπως τὸ κρέας κλίνονται : τὸ τέρας καὶ τὸ πέρας (= τὸ τέλος).

ΑΣΚΗΣΗ 71.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : τέρας καὶ πέρας..

Ἐρωτήσεις

1) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν τὰ οὐδέτερα σέ -μα (ὅπως τὸ δέμα);— 2) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν τὰ οὐδέτερα σέ -σιμο (ὅπως τὸ δέσιμο);— 3) Ποιῆς καταλήξεις ἔχουν τὰ οὐδέτερα σέ -ας (ὅπως τὸ κρέας);— 4) Πῶς κλίνεται τὸ ὄνομα φῶς;

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΟΥΔΕΤΕΡΩΝ

1. Ἡ κατάληξη -ι τοῦ ἐνικοῦ

τὸ ἀρνί, τὸ παιδί, τὸ λουλούδι, τὸ καλοκαίρι

Τὸ *ι* στὸ τέλος τοῦ ἐνικοῦ τῶν οὐδετέρων γράφεται μὲ *ι* (γιῶτα) καὶ εἶναι μακρόχρονο.

Γράφονται ὅμως μὲ *υ* τὰ ὀνόματα : βράδυ, δίχτυ, στάχυ.

2. Ἡ κατάληξη -η τοῦ πληθυντικοῦ

τὰ μέρη, τὰ δάση, τὰ στήθη, τὰ ἐδάφη

Τὸ η στοὶ τέλος τοῦ πληθυντικοῦ τῶν οὐδετέρων γράφεται μὲ η (ἦτα).

3. Ἡ κατάληξη -α τῶν οὐδετέρων

τὸ βῆμα, τὸ χρῶμα, τὰ μῆλα, τὰ δῶρα

Νὰ μὴ λησμονοῦμε, ὅτι τὸ α στοὶ τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχύχρονο.

ΑΣΚΗΣΗ 72.— Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία : Ἔχω ἓνα ὠραῖο λουλούδι μὲ ἀπαλὸ χνούδι καὶ μὲ κόκκινο χρῶμα.— Τὰ ὀπωρικά εἶναι τὰ δῶρα, πού προσφέρει τὸ καλοκαίρι στοὺς ἀνθρώπους,— Φασούλι τὸ φασούλι γεμίζει τὸ σακούλι.— Δὲ θέλει ρύζι μὲ νερό, θέλει νερό μὲ ρύζι.— Γιὰ νὰ μὴ φάη ὁ γάτος τὸ ψωμί, τρώει ὁ ποντικός τὰ ρούχα.— Ὅλα τὰ ἐδάφη τῆς χώρας μας λευτερώθηκαν μὲ αἶμα.

Ἑρωτήσεις

1) Πῶς γράφεται τὸ ι στοὶ τέλος τοῦ ἐνικοῦ τῶν οὐδετέρων;— 2) Πῶς γράφεται τὸ η στοὶ τέλος τοῦ πληθυντικοῦ τῶν οὐδετέρων;— 3) Ἡ κατάληξη -α στοὶ τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχύχρονη ἢ μακρόχρονη;

ΕΠΙΘΕΤΑ — ΓΕΝΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

Ποιὲς λέξεις λέγονται ἐπίθετα

Ὁ καλὸς μαθητῆς, ὁ ὠραῖος κῆπος, ὁ βαθὺς ποταμὸς

Ἡ λέξη καλὸς δείχνει τί λογῆς εἶναι ὁ μαθητῆς.

Ἡ λέξη ὠραῖος δείχνει τί λογῆς εἶναι ὁ κῆπος.

Ἡ λέξη *βαθὺς* δείχνει τί λογῆς εἶναι ὁ *παταμός*.

Οἱ λέξεις ποὺ φανερῶνουν τί λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά, λέγονται **ἐπίθετα**.

Τὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων

Ἄρσενικά	Θηλυκά	Οὐδέτερα
ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος	ἡ φρόνιμη γυναίκα	τὸ φρόνιμο παιδί
ὁ γενναῖος στρατιώτης	ἡ γενναία χώρα	τὸ γενναῖο ἔθνος
ὁ πλατὺς δρόμος	ἡ πλατιά θύρα	τὸ πλατὺ πηγάδι

Ὅπως βλέπομε σ' αὐτὰ τὰ παραδείγματα κάθε ἐπίθετο ἔχει **τρία γένη**, ἄρσενικό, θηλυκὸ καὶ οὐδέτερο : ὁ *φρόνιμος*, ἡ *φρόνιμη*, τὸ *φρόνιμο* — ὁ *γενναῖος*, ἡ *γενναία*, τὸ *γενναῖο* — ὁ *πλατὺς*, ἡ *πλατιά*, τὸ *πλατὺ*.

Καταλήξεις τῶν ἐπιθέτων

	Ἄρσενικό	Θηλυκὸ	Οὐδέτερο
1.	ὁ <i>καλ-ός</i>	ἡ <i>καλ-ή</i>	τὸ <i>καλ-ὸ</i>
2.	ὁ <i>νέ-ος</i>	ἡ <i>νέ-α</i>	τὸ <i>νέ-ο</i>
3.	ὁ <i>γλυκ-ός</i>	ἡ <i>γλυκ-ιά</i>	τὸ <i>γλυκ-ὸ</i>
4.	ὁ <i>βαθ-ύς</i>	ἡ <i>βαθ-ιά</i>	τὸ <i>βαθ-ὺ</i>
5.	ὁ <i>ζηλιάρ-ης</i>	ἡ <i>ζηλιάρ-α</i>	τὸ <i>ζηλιάρ-ικο</i>

Ὅπως βλέπομε σ' αὐτὰ τὰ παραδείγματα, τὰ ἐπίθετα ἔχουν στὰ τρία γένη τὶς ἀκόλουθες καταλήξεις :

	Ἄρσενικό	Θηλυκὸ	Οὐδέτερο
1. <i>καλός</i> :	-ος	-η	-ο
2. <i>νέος</i> :	-ος	-α	-ο
3. <i>γλυκός</i> :	-ός	-ιά	-ὸ
4. <i>βαθύς</i> :	-ύς	-ιά	-ὺ
5. <i>ζηλιάρης</i> :	-ης	-α	-ικο

Η ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

1. Ἐπίθετα σέ -ος, -η, ο

		δυνατός	δυνατή	δυνατό
			<i>Ἐνικός</i>	
Ὄνομ.	ὁ	δυνατός	ἡ δυνατή	τὸ δυνατό
Γεν.	τοῦ	δυνατοῦ	τῆς δυνατῆς	τοῦ δυνατοῦ
Αἴτιατ.	τὸ	δυνατό	τῆ δυνατή	τὸ δυνατό
Κλητ.		δυνατέ	δυνατή	δυνατό

Πληθυντικός

Ὄνομ.	οἱ	δυνατοὶ	οἱ δυνατές	τὰ δυνατά
Γεν.	τῶν	δυνατῶν	τῶν δυνατῶν	τῶν δυνατῶν
Αἴτιατ.	τούς	δυνατούς	τίς δυνατές	τὰ δυνατά
Κλητ.		δυνατοὶ	δυνατές	δυνατά

Κατὰ τὸ **δυνατός, δυνατή, δυνατό** κλίνονται καὶ τὰ ἐπίθετα, *ἀκριβός, μικρός, λαμπρός, καθαρός*.

ΑΣΚΗΣΗ 73.— Σχημάτισε τὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων: *σωστός, βραδινός, χτεσινός, τυχερός, γεμάτος, χορτάτος, ξύλινος, μεταλλινός, πράσινος*.

ΑΣΚΗΣΗ 74.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα: ὁ καθαρὸς δρόμος, ἡ καθαρὴ πηγὴ, τὸ καθαρὸ νερό.

ΑΣΚΗΣΗ 75.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα: ὁ καλὸς μαθητής, ἡ καλὴ μαθήτρια, τὸ καλὸ ὄνομα.

2. Ἐπίθετα σέ -ος, -α, -ο

		ώραῖος,	ώραία	ώραιο
			<i>Ἐνικός</i>	
Ὄνομ.	ὁ	ώραῖος	ἡ ώραία	τὸ ώραιο
Γεν.	τοῦ	ωραίου	τῆς ωραίας	τοῦ ωραίου
Αἴτ.	τὸν	ώραιο	τὴν ώραία	τὸ ώραιο
Κλητ.		ώραϊε	ώραία	ώραιο

Πληθυντικός

Όνομ.	οί	ώραῖοι	οἱ	ώραῖες	τὰ	ώραῖα
Γεν.	τῶν	ωραίων	τῶν	ωραίων	τῶν	ωραίων
Αἰτ.	τούς	ωραίους	τις	ωραῖες	τὰ	ώραῖα
Κλητ.		ωραῖοι		ωραῖες		ώραῖα

Κατὰ τὸ **ώραῖος, ώραία, ώραῖο** κλίνονται τὰ ἐπίθετα :
ἀθῶος, γενναῖος, κρύος.

Τὰ θηλυκὰ ἐπίθετα σὲ -α ἔχουν τὸ α μακρόχρονο.

ΑΣΚΗΣΗ 76.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : *ὁ ώραῖος κήπος, ἡ ώραία χώρα, τὸ ώραῖο πεῦκο.*

3. Ἐπίθετα -ός,- ιά, -ό

γλυκός *γλυκιά* *γλυκό*

Ἐνικός

Όνομ.	ὁ	γλυκός	ἡ	γλυκιά	τὸ	γλυκό
Γεν.	τοῦ	γλυκοῦ	τῆς	γλυκιᾶς	τοῦ	γλυκοῦ
Αἰτ.	τὸ	γλυκὸ	τῇ	γλυκιά	τὸ	γλυκὸ
Κλητ.		γλυκὲ		γλυκιά		γλυκὸ

Πληθυντικός

Όνομ.	οἱ	γλυκοὶ	οἱ	γλυκές	τὰ	γλυκὰ
Γεν.	τῶν	γλυκῶν	τῶν	γλυκῶν	τῶν	γλυκῶν
Αἰτ.	τούς	γλυκοὺς	τις	γλυκές	τὰ	γλυκὰ
Κλητ.		γλυκοὶ		γλυκές		γλυκὰ

Κατὰ τὸ **γλυκός, γλυκιά, γλυκό** κλίνονται καὶ τὰ ἐπίθετα *νηστικός, θηλυκός, φτωχός, ξανθός.*

ΑΣΚΗΣΗ 77.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : *ὁ γλυκός λόγος, ἡ γλυκιά ζωή, τὸ γλυκὸ μῆλο.*

4. Ἐπίθετα σέ -ύς, -ιά, -ύ

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	βαθὺς	ἡ	βαθιά	τὸ	βαθὺ
Γεν.	τοῦ	βαθιοῦ	τῆς	βαθιάς	τοῦ	βαθιοῦ
Αἰτ.	τὸ	βαθὺ	τῆ	βαθιά	τὸ	βαθὺ
Κλητ.		βαθὺ		βαθιά		βαθὺ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	βαθιοὶ	οἱ	βαθιᾶς	τὰ	βαθιά
Γεν.	τῶν	βαθιῶν	τῶν	βαθιῶν	τῶν	βαθιῶν
Αἰτ.	τούς	βαθιοὺς	τις	βαθιᾶς	τὰ	βαθιά
Κλητ.		βαθιοὶ		βαθιᾶς		βαθιά

Ὅμοια κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ὁ βαρὺς - ἡ βαριά - τὸ βαρὺ, ὁ πλατὺς - ἡ πλατιά - τὸ πλατὺ, ὁ τραχὺς - ἡ τραχιά - τὸ τραχύ, ὁ μακρὺς - ἡ μακριά - τὸ μακρὺ, ὁ παχὺς - ἡ παχιά - τὸ παχὺ κλπ.

Ὅμοια κλίνονται καὶ τά : ὁ σταχτιῆς - ἰὰ - ἰ, ὁ τριανταφυλλῆς - ἰὰ - ἰ.

ΑΣΚΗΣΗ 78.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα : ὁ πλατὺς θάλος, ἡ πλατιά πόλις, τὸ πλατὺ ροῦχο.

5. Ἐπίθετα σέ -ης, -α, -ικο

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄν.	ὁ	ζηλιάρ-ης	ἡ	ζηλιάρ-α	τὸ	ζηλιάρ-ικο
Γεν.	τοῦ	ζηλιάρ-η	τῆς	ζηλιάρ-ας	τοῦ	ζηλιάρ-ικου
Αἰτ.	τὸ	ζηλιάρ-η	τῆ	ζηλιάρ-α	τὸ	ζηλιάρ-ικο
Κλητ.		ζηλιάρ-η		ζηλιάρ-α		ζηλιάρ-ικο

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄν.	οἱ	ζηλιάρ-ηδες	οἱ	ζηλιάρ-ες	τὰ	ζηλιάρ-ικα
Γεν.	τῶν	ζηλιάρ-ηδων	—	τῶν	ζηλιάρ-ικων	
Αἰτ.	τούς	ζηλιάρ-ηδες	τις	ζηλιάρ-ες	τὰ	ζηλιάρ-ικα
Κλητ.		ζηλιάρ-ηδες		ζηλιάρ-ες		ζηλιάρ-ικα

Ὅμοια κλίνονται τὰ ἐπίθετα: ὁ *κιτρινιάρης* - ἡ *κιτρινιάρια* - τὸ *κιτρινιάρικο*, ὁ *πεισματάρης* - ἡ *πεισματάρια* - τὸ *πεισματάρικο*, ὁ *τεμπέλης* - ἡ *τεμπέλα* - τὸ *τεμπέλικο*, ὁ *σγουρομάλλης* - ἡ *σγουρομάλλα* - τὸ *σγουρομάλλικο*, ὁ *ἀνοιχτομάτης* - ἡ *ἀνοιχτομάτα* - τὸ *ἀνοιχτομάτικο* κλπ.

ΑΣΚΗΣΗ 79.— Νὰ κλιθοῦν τὰ ὀνόματα: *ἀνοιχτομάτης κυνηγός*, *ἡ ἀνοιχτομάτα κόρη*, τὸ *ἀνοιχτομάτικο πουλί*.

Τὸ ἐπίθετο: πολὺς

Τὸ ἐπίθετο πολὺς κλίνεται ἔτσι:

Ἑνικός ἀριθμός

Ὄνομ.	ὁ	πολὺς	ἡ	πολλή	τὸ	πολύ
Γεν.	(δὲν ἔχει)		τῆς	πολλῆς	(δὲν ἔχει)	
Αἰτ.	τὸν	πολύ	τήν	πολλή	τὸ	πολύ
Κλητ.	—		—		—	

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομ.	οἱ	πολλοὶ	οἱ	πολλές	τὰ	πολλά
Γεν.	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν
Αἰτ.	τούς	πολλοὺς	τις	πολλές	τὰ	πολλά
Κλητ.		(πολλοὶ)		(πολλές)		(πολλά)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ. Τὸ *πολὺς* γράφεται μὲ ἓνα λ, ὅπου ἀκολουθεῖ υ.

ΑΣΚΗΣΗ 80.— **Φράσεις για ὀρθογραφία.** *Έχω πολλά βιβλία.
— Στὴν ἀγορὰ εἶναι πολὺς κόσμος.— Πολλὰ παιδιά παίζουν στὴν
αὐλὴ τοῦ σχολείου.— Έχω πολλοὺς φίλους.— Διαβάζω τὸ μάθημα
πολλές φορές.— Γράφω χωρὶς πολλή δυσκολία καὶ χωρὶς πολὺ κόπο.
— Έχω σήμερα πολὺ μάθημα.— Έδῶ εἶναι πολλοὶ ἄνθρωποι.

Ἐρωτήσεις

- 1) Ποιές λέξεις λέγονται ἐπίθετα;— 2) Πόσα γένη ἔχουν τὰ ἐπίθετα;—
- 3) Πῶς σχηματίζονται τὰ τρία γένη τῶν ἐπιθέτων: *καλός, νέος, γλυκός, βαθύς*
καὶ *ζηλιάρης*;— 4) Πῶς κλίνονται τὰ ἐπίθετα;

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

1. Κατάληξη -ιος

ἅγιος, ἄγριος, αἰώνιος, ἄξιος, ἀνάξιος, ἐνάντιος, κούφιος,
οὐράνιος, πλούσιος, σάπιος, τίμιος, τρῦπιος.

Τὰ περισσότερα ἐπίθετα σὲ **-ιος** γράφονται μὲ **ι**.

Γράφονται ὅμως μὲ **ει** τὰ ἐπίθετα :

ἄδειος, πρόβειος, τέλειος, ἐπίγειος, ἰσόγειος, ὑπόγειος.

Γράφεται μὲ **οι** τὸ ἐπίθετο : *δμοιος*.

2. Κατάληξη -ικος

βασιλικός, βολικός, γνωστικός, ἠθικός, μαθητικός, μητρικός,
πατρικός - ἀθηναϊκός, ἑλληνικός, εὐρωπαϊκός - ἀνίθικος,
θεονήστικος, κλέφτικος, ψεύτικος - βλάχικος, ἀμερικάνικος.

Τὰ ἐπίθετα ποὺ τελειώνουν σὲ **-ικος**, γράφονται μὲ **ι**.

Ἐξαιροῦνται τὰ ἐπίθετα : *θηλυκός* καὶ *δανεικός*.

3. Κατάληξη -ιμος

ἄλκιμος, γνώριμος, νόστιμος, ὄφιμος, πρόμιος,
φρόνιμος, χρήσιμος, ὠφέλιμος.

Τὰ ἐπίθετα πού τελειώνουν σὲ *-ιμος*, γράφονται μὲ *ι*.
Ἐξαιροῦνται τὰ ἐπίθετα : *ἔτοιμος, πρόθυμος, εὐθυμος*.

4. Κατάληξη *-ινος*

*μάλλινος, μετάλλινος, ξύλινος, χάρτινος - κίτρινος, κόκκινος,
πράσινος - ἀληθινός, βοδινός, βραδινός, ἔσπερινός,
νυχτερινός, πασχαλινός.*

Τὰ περισσότερα ἐπίθετα πού τελειώνουν σὲ *-ινος*, γράφονται μὲ *ι*.

Γράφονται ὅμως μὲ *ει* τὰ ἐπίθετα : *ἐλεινός, ὄρεινός,
σκοτεινός, φωτεινός, ταπεινός, ὑγιεινός.*

5. Κατάληξη σὲ *-ίσιος*

*ἀρνίσιος, βουνίσιος, καμπίσιος, παιδιακίσιος,
παλλικαρίσιος, τουλουμίσιος.*

Τὰ περισσότερα ἐπίθετα πού τελειώνουν σὲ *-ίσιος* γράφονται μὲ *ι*.

Γράφονται ὅμως μὲ *η* στὴν προπαραλήγουσα τὰ ἐπίθετα : *γνήσιος, ἐτήσιος, ἡμερήσιος.*

6. Κατάληξη *-ωπός* καὶ *-ωτός*

*κιτρινωπός, κοκκινωπός, χαρωπός,
θολωτός, καμαρωτός, μεταξωτός, πτερωτός, σηκωτός.*

Τὰ ἐπίθετα πού τελειώνουν σὲ *-ωπός* καὶ σὲ *-ωτός* γράφονται μὲ *ω* στὴν παραλήγουσα.

ΑΣΚΗΣΗ 81.— **Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία**: "Ὁμοιος τὸν ὅμοιον ἀγαπᾷ.— Τὸ σάπιο μῆλο εἶναι τρύπιο.— Αὐτὸ τὸ γάλα εἶναι πρόβειο.— Ἐχῶ ἓνα κούφιο δόντι.— Αὐτὸ τὸ ὑπόγειο εἶναι ἄδειο.— Πολ-

λά δημοτικά τραγούδια είναι κλέφτικα.—'Ο φρόνιμος και ήθικὸς ἄνθρωπος εἶναι χρήσιμος στὴν πατρίδα του.—Οἱ ὄψιμοι καρποὶ εἶναι νόστιμοι.—Τὰ γένη εἶναι τρία: ἀρσενικό, θηλυκὸ καὶ οὐδέτερο.—'Οχι δανεικὰ καὶ ἀγύριστα.—Νὰ ἕνας χάρτινος ἀετὸς καὶ νὰ ἕνας ἀληθινός.—Τὸ ἀρνίσιο κρέας εἶναι ὑγιεινόν.—Εἶμαι ἕτοιμος.— Πάντα εἶσαι πρόθυμος.

Ἐρωτήσεις

1) Πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα ποὺ τελειώνουν σὲ *-ως*; Ποιὰ γράφονται μὲ *ει* καὶ ποιὰ μὲ *οι*;— 2) Πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα σὲ *-ικος* καὶ ποιὰ ἐξαιροῦνται;— 3) Πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα σὲ *-ιμος*;— 4) Πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα σὲ *-ιως* καὶ ποιὰ ἀπ' αὐτὰ γράφονται μὲ *ει*;— 5) πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα σὲ *-ωπός* καὶ *-ωτός*;— 6) Πῶς γράφονται τὰ ἐπίθετα σὲ *-ίσιος* καὶ ποιὰ ἀπ' αὐτὰ γράφονται μὲ *η*;

ΤΑ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

1. Θετικὸς βαθμὸς

Ἐὸ κῆπος μου εἶναι *ὠραῖος*.

Ἐδῶ τὸ ἐπίθετο *ὠραῖος* φανερώνει τί λογῆς εἶναι ὁ κῆπος μου, χωρὶς νὰ κάνω σύγκριση μὲ ἄλλον κῆπο.

Αὐτὰ τὰ ἐπίθετα, ποὺ φανερώνουν τί λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά, χωρὶς νὰ γίνεται καμιὰ σύγκριση μὲ ἄλλα, λέγονται *ἐπίθετα θετικοῦ βαθμοῦ*.

Ἐτσι λέμε: ὁ δρόμος εἶναι *πλατύς*— ἡ Μαρία εἶναι *ἕξυπνη*— τὸ παιδί εἶναι *μικρὸ* κτλ.

2. Συγκριτικὸς βαθμὸς

Ἐὸ κῆπος σου εἶναι *ὠραιότερος* ἀπὸ τὸ δικό μου.

Ἐδῶ τὸ ἐπίθετο *ὠραιότερος* φανερώνει σύγκριση. Δείχνει δηλαδὴ ὅτι ὁ κῆπος σου εἶναι *ἀνώτερος* στὴν *ὠραιότητα* ἀπὸ τὸ δικό μου κῆπο.

Αὐτὰ τὰ ἐπίθετα, ποὺ φανερώνουν *σύγκριση* καὶ δεί-

χνουν, ότι ένα ουσιαστικό έχει μιάν ποιότητα ή ιδιότητα σε μεγαλύτερο βαθμό από ένα άλλο ουσιαστικό, λέγονται **ἐπίθετα συγκριτικοῦ βαθμοῦ**.

Ἔτσι λέμε : ὁ δρόμος αὐτός εἶναι *πλατύτερος* ἀπὸ τὸν ἄλλον — ἡ Μαρία εἶναι *ἐξυπνότερη* ἀπὸ τὴν Ἑλένη — τὸ παιδί αὐτὸ εἶναι *μικρότερο* ἀπὸ ἐκεῖνο κτλ.

3. Ὑπερθετικός βαθμός

Ὁ κήπος τοῦ σχολείου μας εἶναι *ὠραιότατος* (ἢ ὁ ὠραιότερος ἀπὸ ὅλους).

Ἐδῶ τὸ ἐπίθετο *ὠραιότατος* δείχνει ὅτι ὁ κήπος τοῦ σχολείου μας ἔχει τὴν ιδιότητα αὐτὴ στὸν πιὸ μεγάλο βαθμὸ ἢ σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους κήπους.

Αὐτὰ τὰ ἐπίθετα, πού φανερώνουν ὅτι ἓνα οὐσιαστικό ἔχει μιὰ ποιότητα ἢ ιδιότητα στὸν πιὸ μεγάλο βαθμὸ ἢ σὲ βαθμὸ μεγαλύτερο ἀπὸ ὅλα τὰ ὁμοιά του, λέγονται **ἐπίθετα ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ**.

Ἔτσι λέμε : Ὁ Σωκράτης εἶναι *σοφώτατος* — ἡ Μαρία εἶναι *ἐξυπνότατη* — τὸ ἀεροπλάνο αὐτὸ εἶναι *ταχύτατο*.

Οἱ τρεῖς βαθμοὶ

Ἀπὸ τὰ προηγούμενα παραδείγματα βλέπομε, ὅτι τὰ ἐπίθετα ἔχουν τρεῖς βαθμούς : *θετικό, συγκριτικό* καὶ *ὑπερθετικό*. λ.χ.

Θετικός : ὁ ὠραῖος, ἡ ὠραία, τὸ ὠραῖο.

Συγκριτικός : ὠραιό-τερος, ὠραιό-τερη, ὠραιό-τερο.

Ὑπερθετικός : ὠραιό-τατος, ὠραιό-τατη, ὠραιό-τατο.

Δηλαδή ὁ συγκριτικός βαθμὸς σχηματίζεται μὲ τὴν

κατάληξη : -τερος, -τερη, -τερο και ὁ ὑπερθετικός μέ τήν
κατάληξη : -τατος, -τατη, -τατο.

Ἐπίθετα ὁ συγκριτικός και ὁ ὑπερθετικός μαζί λέγονται **παραθετικά τοῦ ἐπιθέτου**.

Ἐπιθετικά παραθετικῶν

1) Θετικός	Συγκριτικός	Ἐπερθετικός
ψηλός	ψηλότερος	ψηλότατος
φτωχός	φτωχότερος	φτωχότατος
ώραίος	ώραιότερος	ώραιότατος
θερμός	θερμότερος	θερμότατος
ἐνδοξος	ἐνδοξότερος	ἐνδοξότατος
νέος	νεώτερος	νεότατος
σοφός	σοφότερος	σοφώτατος

Δηλαδή : οἱ κατάληξεις τῶν παραθετικῶν -ότερος, -ότατος γράφονται μέ **ο**. Γράφονται ὅμως μέ **ω**, μόνον ὅταν ἡ προηγούμενη συλλαβή ἔχει βραχὺ φωνῆεν ε ἢ ο και δὲν ἀκολουθοῦν δύο ἢ τρία σύμφωνα ἢ διπλὸ σύμφωνο (ξ, ψ).

2) βαθὺς	βαθύτερος	βαθύτατος
πλατύς	πλατύτερος	πλατύτατος
μακρὺς	μακρύτερος	μακρύτατος

Οἱ κατάληξεις τῶν παραθετικῶν -ύτερος, -ύτατος γράφονται μέ **υ** (ὑψίλον).

ΑΣΚΗΣΗ 82.—Γράψε τὸ συγκριτικό και τὸν ὑπερθετικό βαθμὸ τῶν ἐπιθέτων : ἀθῶος, ἀγνός, πυκνός, σύντομος, ὁμοίος, ἀνοστος, θολός, σεμνός, ἡρεμος, δίκαιος, ἡμερος, ἀστείος — βαρὺς, παχὺς, δασὺς, φαρδὺς, τραχὺς.

Μερικά ανώμαλα παραθετικά

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
γέρος	γεροντότερος	γεροντότατος
κακός	χειρότερος	χείριστος
καλός	καλύτερος	ἄριστος
μεγάλος	μεγαλύτερος	μέγιστος
λίγος	λιγότερος	ἐλάχιστος
πολύς	περισσότερος	πάρα πολύς
ἄπλός	ἄπλούστερος	ἄπλούστατος

“Ὅπως βλέπομε σ’ αὐτὰ τὰ παραδείγματα, τὰ ἐπίθετα *γέρος, κακός, καλός, μεγάλος, λίγος, πολύς* καὶ *ἄπλός* σχηματίζουν τὰ παραθετικά τους διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα. Δηλαδή ἔχουν **ἀνώμαλα παραθετικά**.

Περιφραστικά παραθετικά

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
ώραῖος	πιὸ ὠραῖος	πολὺ ὠραῖος
πλατύς	πιὸ πλατύς	πολὺ πλατύς
ζηλιάρης	πιὸ ζηλιάρης	πολὺ ζηλιάρης

Τὰ ἐπίθετα σχηματίζουν τὰ παραθετικά τους καὶ μὲ δύο λέξεις, δηλαδή **περιφραστικά**.

*Ἔτσι ὁ συγκριτικός σχηματίζεται μὲ τὴ λέξη *πιὸ* καὶ μὲ τὸ ἐπίθετο τοῦ θετικοῦ: *πιὸ ὠραῖος, πιὸ σοφός, πιὸ καλός*.

Ὁ ὑπερθετικός σχηματίζεται μὲ τὴ λέξη *πολὺ* καὶ μὲ τὸ ἐπίθετο τοῦ θετικοῦ βαθμοῦ: *πολὺ ὠραῖος, πολὺ σοφός, πολὺ καλός*.

Τὰ ἐπίθετα ποὺ ἔχουν ἀρσενικὸ σὲ *-ης* (*ζηλιάρης, τεμ-*

πέλης, κτρινιάρης κτλ.) σχηματίζουν μόνο περιφραστικά παραθετικά: *τεμπέλης - πιὸ τεμπέλης - πολὺ τεμπέλης*.

ΑΣΚΗΣΗ 83.— Γράψε τὰ περιφραστικά παραθετικά τῶν ἐπιθέτων :

ἄξιος, στεγνός, τίμιος, γενναῖος, πλατύς, κακός, βαθύς, ἀσπρομάλλης, πεισματάρης, ἀνοιχτομάτης, γνωστικός, ἄγριος, ξανθός.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιὲς καταλήξεις παίρνει ὁ συγκριτικός καὶ ποιὲς ὁ ὑπερθετικός;— 2) Πότε γράφουμε *-ώτερος, -ώτατος* (μὲ *ω*);— 3) Πῶς σχηματίζουν τὸ συγκριτικὸ καὶ τὸν ὑπερθετικὸ βαθμὸ τὰ ἐπίθετα *γέρος, κακός, καλός, μεγάλος, λίγος, πολὺς, ἀπλός*;— 4) Πῶς σχηματίζεται ὁ συγκριτικός καὶ ὁ ὑπερθετικός βαθμὸς τῶν ἐπιθέτων *περιφραστικά*;

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

Ποιὲς λέξεις λέγονται ἀριθμητικά ἐπίθετα

Ἄνθρωπος ἔχει *δύο* χέρια. Κάθε χέρι ἔχει *πέντε* δάχτυλα. Καὶ τὰ *δύο* χέρια μαζί ἔχουν *δέκα* δάχτυλα. Οἱ *πρῶτοι* ἄνθρωποι ἦσαν ἄγριοι.

Στὰ παραδείγματα αὐτὰ οἱ λέξεις *δύο, πέντε, δέκα* φανερώνουν ἀριθμούς. Τὸ *πρῶτοι* φανερώνει τὴ σειρά κλπ.

Οἱ λέξεις πού φανερώνουν ἕναν ἀριθμὸ, τὴ σειρά κλπ. λέγονται **ἀριθμητικά ἐπίθετα**.

1. Ἀπόλυτα

Ὅταν μετροῦμε, λέμε: *ένα, δύο, τρία, τέσσερα, πέντε* κτλ. Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ λέγονται **ἀπόλυτα ἀριθμητικά ἐπίθετα** καὶ φανερώνουν ὀρισμένο πλῆθος ἀπὸ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα.

Τὸ ἀριθμητικὸ ἀπόλυτο ἕνας κλίνεται ἔτσι.

Ἐνικός ἀριθμός

	Ἀρσενικό	Θηλυκό	Οὐδέτερο
Ὄνομ.	ἕνας	μία (ἡ μία)	ἕνα
Γεν.	ένος	μιάς	ένος
Αἰτ.	ένα(ν)	μία (ἡ μία)	ένα

(Δέν ἔχει κλητική οὔτε πληθυντικό ἀριθμό).

Τά ἀπόλυτα *τρεις* καί *τέσσερεις* κλίνονται μόνο στόν πληθυντικό :

	Ἀρσενικό καί θηλυκό			Οὐδέτερο	
Ὄνομ.	τρεις	τέσσερεις		τρία	τέσσερα
Γεν.	τριῶν	τεσσάρων		τριῶν	τεσσάρων
Αἰτ.	τρεις	τέσσερεις		τρία	τέσσερα

Τά ἀπόλυτα ἀριθμητικά *δύο* καί ἀπό τὸ *πέντε* ἕως τὸ *έκατό* εἶναι ἄκλιτα : οἱ *δύο* ἄνθρωποι, οἱ *δύο* γυναῖκες, τὰ *δύο* παιδιά — τῶν *δύο* ἀνθρώπων, τῶν *δύο* γυναικῶν, τῶν *δύο* παιδιῶν κτλ.

διακόσιοι	διακόσιες	διακόσια
τριακόσιοι	τριακόσιες	τριακόσια
τετρακόσιοι	τετρακόσιες	τετρακόσια κτλ.

Τά ἀριθμητικά αὐτά κλίνονται μόνο στόν πληθυντικό, ὅπως τὰ ἐπίθετα : οἱ *πλούσιοι*, οἱ *πλούσιες*, τὰ *πλούσια*.

2. Ταχτικά

Ὁ Γιώργος εἶναι *πρῶτος* στήν τάξη.

Ὁ Νίκος εἶναι *δεύτερος*.

Ὁ Πέτρος ἔρχεται *τρίτος*.

Ἀπό τὰ ἀπόλυτα *ένα*, *δύο*, *τρία* κτλ., γίνονται τὰ

ἀριθμητικά *πρῶτος, δεύτερος, τρίτος, τέταρτος, πέμπτος, ἕκτος, ἑβδομος, ὄγδοος, ἔνατος, δέκατος* κτλ. Τὰ ἀριθμητικά αὐτὰ φανερώνουν τὴ σειρά καὶ λέγονται **ταχτικά**.

3. Ἀναλογικά

Ὁ ἀριθμὸς 10 εἶναι *διπλάσιος* ἀπὸ τὸν 5.

Ὁ 12 εἶναι *τριπλάσιος* ἀπὸ τὸν 4.

Τὰ ἐπίθετα *διπλάσιος, τριπλάσιος, τετραπλάσιος, πενταπλάσιος, ἑξαπλάσιος, ἑφταπλάσιος, ὀχταπλάσιος, ἐννιαπλάσιος, δεκαπλάσιος* κτλ. δείχνουν πόσες φορές ἓνα ποσὸν εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ ἓνα ἄλλο. Αὐτὰ λέγονται **ἀναλογικά**.

Ὁρθογραφία ἀριθμητικῶν

<p>1) Παίρνουν ψιλὴ <i>ὀχτώ</i> ἄνθρωποι <i>ἐννιά</i> κιλά <i>εἴκοσι</i> παιδιὰ</p>	<p>Παίρνουν δασεῖα <i>ἕνας</i> ἄνθρωπος <i>ἕξι</i> κιλά <i>ἑφτά</i> παιδιὰ <i>ἕντεκα</i> τετράδια <i>ἑκατό</i> βιβλία</p>
---	---

Τὰ ἀριθμητικά *ὀχτώ, ἐννιά* καὶ *εἴκοσι* παίρνουν ψιλὴ (καὶ ὅσα γίνονται ἀπ' αὐτά: *ὄγδοος, ἐννιακόσια, εἰκοστός* κτλ.). Ὅλα τὰ ἄλλα παίρνουν δασεῖα.

<p>2) Γράφονται μὲ vv <i>ἐννέα</i> ἢ <i>ἐννιά</i> <i>ἐννιακόσια</i> - <i>ἐννιακοσιοστός</i> <i>ἐνεαπλὸς</i> - <i>ἐνεαπλάσιος</i></p>	<p>Γράφονται μὲ ἓνα v <i>ἐνεήντα</i> <i>ἕνατος</i> <i>ἐνενηκοστός</i></p>
---	--

Ἀηλαδή: ὁ ἀριθμὸς *ἐννέα* ἢ *ἐννιά* καὶ ὅσα γίνονται ἀπὸ

αὐτὸν γράφονται μὲ νν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἐνενήντα, τὸ ἕνατος καὶ ἐνενηκοστὸς ποὺ γράφονται μὲ ἕνα ν.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ

Ἀριθμοὶ	Ἀπόλυτα ἀριθμητικά	Ταχικὰ ἀριθμητικά
1	ἕνας, μία (ἢ μιά), ἕνα	πρῶτος, πρώτη, πρῶτο
2	δύο (ἢ δυὸ)	δεύτερος, -η, -ο
3	τρεις, τρία	τρίτος, -η, -ο
4	τέσσερεις, τέσσερα	τέταρτος, -η, -ο
5	πέντε	πέμπτος, -η, -ο
6	ἕξι	ἕκτος, -η, -ο
7	ἑφτά (ἢ ἑπτὰ)	ἕβδομος, -η, -ο
8	ὀχτώ (ἢ ὀκτώ)	ὀγδοος, -η, -ο
9	ἐννέα (ἢ ἐννιά)	ἕνατος, -η, -ο
10	δέκα	δέκατος, -η, -ο
11	ἑντεκα	ἐνδέκατος, -η, -ο
12	δώδεκα	δωδέκατος, -η, -ο
13	δεκατρεῖς, δεκατρία	δέκατος τρίτος
14	δεκατέσσερεις, δεκατέσσερα	δέκατος τέταρτος
15	δεκαπέντε	δέκατος πέμπτος
20	εἴκοσι	εἰκοστός, -ή, -ὸ
21	εἴκοσι ἕνας, εἴκοσι μία, εἴκοσι ἕνα	εἰκοστός πρῶτος
22	εἴκοσι δύο	εἰκοστός δεύτερος
30	τριάντα	τριακοστός, -ή, -ὸ
40	σαράντα	τεσσαρακοστός, -ή, -ὸ
50	πενήντα	πεντηκοστός, -ή, -ὸ
60	ἑξήντα	ἑξηκοστός, -ή, -ὸ
70	ἑβδομήντα	ἑβδομηκοστός, -ή, -ὸ
80	ὀγδόντα	ὀγδοηκοστός, -ή, -ὸ
90	ἐνενήντα	ἐνενηκοστός, -ή, -ὸ
100	ἑκατό	ἑκατοστός, -ή, -ὸ
200	διακόσιοι, -ες, -α	διακοσιοστός, -ή, -ὸ
300	τριακόσιοι, -ες, -α	τριακοσιοστός, -ή, -ὸ
900	ἐννιακόσιοι, -ες, -α	ἐννιακοσιοστός, -ή, -ὸ
1000	χίλιοι, χίλιες, χίλια	χιλιοστός, -ή, -ὸ

ΑΣΚΗΣΗ 84.— Γράψε τὰ ἀπόλυτα ταχτικά καὶ ἀναλογικά ἐπίθετα ἀπὸ τὸ 1 - 20.

ΑΣΚΗΣΗ 85.— Σὲ ποιά ἀπόλυτα ἀριθμητικά ἀντιστοιχοῦν τὰ ἀναλογικά: ἑκατονταπλάσιος, χιλιαπλάσιος, ἑξηνταπλάσιος, διακοσιापλάσιος, ὄγδονταπλάσιος, δωδεκαπλάσιος, πενηνταπλάσιος.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιὲς λέξεις λέγονται ἀριθμητικά ἐπίθετα;— 2) Ποιά ἀριθμητικά λέγονται ἀπόλυτα, ταχτικά, ἀναλογικά;— 3) Ποιά ἀριθμητικά παίρνουν ψιλή;— 4) Ποιά ἀριθμητικά γίνονται ἀπὸ τὸ 9 καὶ πῶς γράφονται;

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

Ποιὲς λέξεις λέγονται ἀντωνυμίες

Ἐγὼ (ὁ Πέτρος) παίζω. Ἐσὺ (ὁ Νίκος) παίζεις.
Αὐτός (ὁ Κώστας) παίζει. Ἐκείνη (ἡ Μαρία) ἔρχεται.
Ἐσὺ ἔχεις τὸ βιβλίο σου καὶ ἐγὼ τὸ δικό μου.
Ὅποιοι κάνει τὸ κακό, βλάφτει τὸν ἑαυτό του.

Πολλὲς φορές ἀντὶ νὰ ποῦμε ἓνα ὄνομα λέμε μιὰν ἄλλη λέξη στὴ θέση του: ἐγὼ, ἐσύ, αὐτός, ἐκεῖνος, ὅποιος, ὁ δικός μου κτλ.

Οἱ λέξεις ποὺ μεταχειριζόμαστε ἀντὶ γιὰ τὰ ὀνόματα, λέγονται **ἀντωνυμίες**.

1. Προσωπικὲς ἀντωνυμίες

Ἐγὼ μιᾶ. Ἐσὺ ἀκοῦς. Αὐτὸς προσέχει.

Οἱ λέξεις ἐγὼ, ἐσύ, αὐτός εἶναι ἀντωνυμίες, ποὺ φανερώνουν τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου. Οἱ ἀντωνυμίες αὐτὲς λέγονται **προσωπικὲς**. Αὐτὲς εἶναι:

γιὰ τὸ πρῶτο πρόσωπο: ἐγὼ.

γιὰ τὸ δεύτερο πρόσωπο: ἐσύ.

γιὰ τὸ τρίτο πρόσωπο: αὐτός.

Οί προσωπικές άντωνυμίες κλίνονται ἔτσι :

	Α' πρόσωπο		Β' πρόσωπο	
	<i>Ἐνικός</i>	<i>Πληθυντικός</i>	<i>Ἐνικός</i>	<i>Πληθυντικός</i>
Ὄνομ.	ἐγὼ	ἐμείς	ἐσύ	ἐσεῖς
Γεν.	ἐμένα(μοῦ)	ἐμᾶς(μᾶς)	ἐσένα(σοῦ)	ἐσᾶς(σᾶς)
Αἰτ.	ἐμένα(μέ)	ἐμᾶς(μᾶς)	ἐσένα(σέ)	ἐσᾶς(σᾶς)
Κλητ.	—	—	ἐσύ	ἐσεῖς

Γ' πρόσωπο

Ἐνικός ἀριθμός

	<i>Ἀρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Οὐδέτερο</i>
Ὄνομ.	αὐτός (τος)	αὐτή (τη)	αὐτό (το)
Γεν.	αὐτοῦ (τοῦ)	αὐτῆς (τῆς)	αὐτοῦ (τοῦ)
Αἰτ.	αὐτόν (τόν)	αὐτήν (τήν)	αὐτό (τò)

Πληθυντικός ἀριθμός

	<i>Ἀρσενικό</i>	<i>Θηλυκό</i>	<i>Οὐδέτερο</i>
Ὄνομ.	αὐτοὶ (τοί)	αὐτὲς (τες)	αὐτὰ (τα)
Γεν.	αὐτῶν (τούς)	αὐτῶν (τούς)	αὐτῶν (τους)
Αἰτ.	αὐτούς (τούς)	αὐτὲς(τὶς ἢ τές)	αὐτὰ (τα)

Παρατηρήσεις

1) Οί προσωπικές άντωνυμίες ἔκτος ἀπὸ τοὺς ὀλόκληρους τύπους ἔχουν καὶ *μονοσύλλαβους*: λ.χ. ἀντὶ νὰ ποῦμε : ἐμένα φωνάζουν, λέμε : *μὲ φωνάζουν*. ἀντὶ : ἐμᾶς ζητοῦν, λέμε : *μᾶς ζητοῦν*. Καμιά φορά λέμε καὶ τὸν ὀλόκληρο καὶ τὸ μονοσύλλαβο τύπο : ἐμένα *μὲ φωνάζουν*, ἐμᾶς *μᾶς ζητοῦν*.

2) Τὸ α' καὶ τὸ β' πρόσωπο δὲν ἔχει μονοσύλλαβους

τύπους στην ονομαστική. Τὸ γ' πρόσωπο ὁμως ἔχει καὶ
στην ονομαστική μονοσύλλαβους τύπους: *νά τος, νά τη*
νά το.

ΑΣΚΗΣΗ 86.— Γράψε σὲ ποιὸ πρόσωπο, γένος, ἀριθμὸ καὶ
πτῶση εἶναι οἱ ἀντωνυμίες, πού βρίσκονται στὶς παρακάτω φράσεις:
Χτὲς σοῦ ἔστειλα ἓνα δέμα. Σὲ παρακαλῶ νά μοῦ γράψης, ἄν
τὸ ἔλαβες.— Νά τος ὁ Γιώργος μὲ τὸν ἀδερφό του. Δὲν τοὺς βλέ-
πεις;— Νά τες οἱ ἀσκήσεις, πού ἔγραφα. Θέλεις νά τις δῆς καὶ σύ;

2. Κτητικὲς ἀντωνυμίες

Αὐτὸς ὁ βόλος εἶναι *δικός μου*. Αὐτὴ ἡ πένα εἶναι *δική*
μου. Αὐτὸ τὸ βιβλίον εἶναι *δικό μου*.

Οἱ λέξεις *δικός μου, δική μου, δικό μου* εἶναι ἀντωνυ-
μίες καὶ φανερώνουν σὲ ποιὸν ἀνήκει κάτι.

Οἱ ἀντωνυμίες πού φανερώνουν σὲ ποιὸν ἀνήκει κάτι,
λέγονται **κτητικὲς**.

Οἱ κτητικὲς ἀντωνυμίες σχηματίζονται μὲ τὸ ἐπίθετο
δικός, δική, δικό καὶ μὲ τὶς μονοσύλλαβες γενικὲς τῶν προ-
σωπικῶν ἀντωνυμιῶν: *μου, σου, του, της, μας, σας, τους*.
Δηλαδή ἔχομε τὶς ἀκόλουθες κτητικὲς ἀντωνυμίες:

α' πρόσ. *δικός μου, δική μου, δικό μου* —
δικός μας, δική μας, δικό μας.

β' πρόσ. *δικός σου, δική σου, δικό σου* —
δικός σας, δική σας, δικό σας.

γ' πρόσ. *δικός του, δική του, δικό του* —
δικός τους, δική τους, δικό τους.

ΑΣΚΗΣΗ 87.— Γράψε 5 προτάσεις, πού νά ἔχουν κτητικὲς ἀν-
τωνυμίες.

Παράδειγμα: Αὐτὸς ὁ κῆπος εἶναι *δικός μου*.— Δῶσε μου τὸ
βιβλίον σου νά σοῦ δώσω τὸ *δικό μου*.

3. Δειχτικές άντωνυμίες

Αὐτός φώναξε. Ἐκεῖνος ἔφυγε. Τοῦτος ἦρθε.
Θέλω τόσο χαρτί.—Ἀγόρασα τέτοιο ὕφασμα.

Οἱ λέξεις: αὐτός, ἐκεῖνος, τοῦτος, τόσο, τέτοιο εἶναι άντωνυμίες, πού τῖς μεταχειριζόμαστε, γιά νά δείξωμε κάτι.

Οἱ άντωνυμίες πού μεταχειριζόμαστε, γιά νά δείξωμε κάτι, λέγονται **δειχτικές**.

Οἱ δειχτικές άντωνυμίες εἶναι :

- 1) αὐτός, αὐτή, αὐτό— 2) ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο —
- 3) τοῦτος, τούτη τοῦτο — 4) τόσοσ, τόσοση, τόσο — 5) τέ-
τοιος, τέτοια, τέτοιο.

ΑΣΚΗΣΗ 88.—Μέ καθεμιά άπό τῖς πέντε δειχτικές άντωνυμίες νά σχηματίσης πρόταση :

Παράδειγμα : 1) Αὐτός μου ἔδωσε τὸ μολύβι.— 2) Ἐκεῖνο τὸ παιδί φωνάζει.— 3) ... 4) ... 5) ...

4. Ἄναφορικές άντωνυμίες

Ἕνας εἶναι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὸν κόσμο.

Θά σοῦ δώσω βιβλία, ὅσα θέλεις.

Αὐτός εἶναι ὁ μαθητής, πὸν ἔλειπε.

Σ' αὐτὰ τὰ παραδείγματα οἱ λέξεις ὁ ὁποῖος, ὅσα, πὸν εἶναι άντωνυμίες, πού άναφέρονται σέ κάποια ἄλλη προηγούμενη λέξη.

Ἔτσι ἡ άντωνυμία ὁ ὁποῖος άναφέρεται στή λέξη ὁ Θεός· ἡ άντωνυμία ὅσα άναφέρεται στή λέξη βιβλία καί ἡ άντωνυμία πὸν άναφέρεται στή λέξη μαθητής.

Οἱ άντωνυμίες πού άναφέρονται σέ κάποια ἄλλη προηγούμενη λέξη λέγονται **άναφορικές**.

Οἱ άναφορικές άντωνυμίες εἶναι :

- 1) *ὁ ὅποιος, ἡ ὅποια, τὸ ὅποιο* (μὲ ἄρθρο πάντοτε).
- 2) *ὅποιος, ὅποια, ὅποιο* (χωρὶς ἄρθρο): *ὅποιος δὲ θέλει* νὰ ζυμῶση, *δέκα μέρες κοσκινίζει*.
- 3) *ὅ,τι* (ἄκλιτο): *κάμε ὅ,τι θέλεις*. Αὐτὴ γράφεται μὲ κόμμα ὕστερα ἀπὸ τὸ **ο**.
- 4) *ὅσος, ὅση, ὅσο*: *ὅσα ξέρει ὁ νοικοκύρης, δὲν τὰ ξέρει ὁ κόσμος ὅλος*.
- 5) *ποὺ* (ἄκλιτο): *ὁ μαθητὴς ποὺ ἔφυγε, ἡ μαθήτρια ποὺ ἔφυγε, τὸ παιδὶ ποὺ ἔφυγε, τὸ βιβλίον τοῦ παιδιοῦ ποὺ ἔφυγε* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 89.— Νὰ κλίνης στὰ τρία γένη τὴν ἀντωνυμία: *ὁ ὅποιος, ἡ ὅποια, τὸ ὅποιο* (ὅπως τὰ ἐπίθετα, ἀλλὰ χωρὶς κλητική).

ΑΣΚΗΣΗ 90.— Νὰ κλίνης τὶς ἀντωνυμίες: *ὅποιος, ὅποια, ὅποιο* — *ὅσος, ὅση, ὅσο* (ὅπως τὰ ἐπίθετα, ἀλλὰ χωρὶς κλητική).

5. Ἑρωτηματικὲς ἀντωνυμίες

Πές μου *ποιὸς* εἶναι ὁ τόπος σου καὶ *ποιὰ* πατρίδα ἔχεις; *Πόσα* θέλεις; *Τί* γυρεύεις;

Οἱ ἀντωνυμίες ποὺ τὶς μεταχειριζόμαστε, ὅταν ρωτοῦμε λέγονται **ἑρωτηματικὲς**.

Οἱ ἑρωτηματικὲς ἀντωνυμίες εἶναι:

- 1) *ποιὸς; ποιὰ; ποιό;*
- 2) *πόσος; πόση; πόσο;*
- 3) *τί;* (ἄκλιτο).

ΑΣΚΗΣΗ 91.— Γράψε 5 προτάσεις μὲ ἑρωτηματικὲς ἀντωνυμίες.

Παράδειγμα: Ποιὸς εἶναι ὁ ἀδερφός σου; Πόσα γραμμάρια ἔχει ἔνα κιλό;

6. 'Αόριστες άντωνυμίες

Τò κατσικάκι

Ξέρω κάποιο κατσικάκι	Ξέρω κάποιο κατσικάκι
πού 'ναι μιὰ χαρά	πού 'ναι τόσο δά
κι όταν βλέπη τή μαμά του	καί στο πράσινο χορτάρι
παίζει τήν ούρά.	θέλει νά πηδᾶ.

Παροιμία : Καθένας με τόν πήχη του μετράει τò πανί του.

Στά παραπάνω παραδείγματα, οί λέξεις *κάποιο*, *καθένας*, είναι άντωνυμίες και φανερώνουν ένα ουσιαστικό με άόριστο τρόπο.

Οί άντωνυμίες πού φανερώνουν ένα ουσιαστικό με άόριστο τρόπο λέγονται **άόριστες**.

Οί άόριστες άντωνυμίες είναι :

ένας - *μιὰ* - *ένα*, πού κλίνεται ὅπως τò αριθμητικό (βλέπε στη σελίδα 71), *καθένας* - *καθεμιὰ* - *καθένα*, *κανένας* - *καμιὰ* - *κανένα*, *άλλος* - *άλλη* - *άλλο*, *κάποιος* - *κάποια* - *κάποιο*, *κάμποσος* - *κάμποση* - *κάμποσο*, *μερικοί* - *μερικές* - *μερικὰ* (πού κλίνεται μόνο στον πληθυντικό).

'Αόριστες άντωνυμίες είναι και τὰ άκλιτα : *τίποτε*, *καθετί*, *κάτι*, *κατιτί*· ὁ *δείνα* - ἡ *δείνα* - τὸ *δείνα*, ὁ *τάδε* - ἡ *τάδε* - τὸ *τάδε*.

ΑΣΚΗΣΗ 92.— 1) Νὰ βρῆς στο 'Αναγνωστικό σου 5 φράσεις, πού νὰ ἔχουν άόριστες άντωνυμίες. — 2) Νὰ κλίνης τὸ *καθένας* - *καθεμιὰ* - *καθένα* (ὅπως τὸ *ένας*, *μιὰ*, *ένα*).

ΑΣΚΗΣΗ 93.— Νὰ κλίνης τις άντωνυμίες : *μερικοί* - *μερικές* - *μερικὰ*.

ΡΗΜΑΤΑ

ΦΩΝΕΣ - ΑΡΙΘΜΟΙ - ΠΡΟΣΩΠΑ - ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ

Ποιές λέξεις λέγονται ρήματα

1) 'Ο μαθητής γράφει. 'Ο δάσκαλος διδάσκει. Το παιδί τρέχει.

Στις προτάσεις αυτές οι λέξεις γράφει, διδάσκει, τρέχει φανερώσουν ότι κάποιος κάνει μιάν ενέργεια. Οι λέξεις αυτές είναι **ρήματα**.

2) Το δέντρο ξεριζώνεται από τον άνεμο. 'Η γῆ θερμαίνεται από τον ήλιο. Το παιδί κοιμάται.

Στις προτάσεις αυτές οι λέξεις ξεριζώνεται, θερμαίνεται, κοιμάται φανερώσουν ότι κάποιος κάτι παθαίνει από έναν άλλον ή βρίσκεται σέ μιὰ κατάσταση. Καί οι λέξεις αυτές είναι **ρήματα**.

Λοιπόν: **ρήματα** λέγονται οι λέξεις πού φανερώσουν ότι κάποιος κάνει μιάν ενέργεια ἢ κάτι παθαίνει από έναν άλλο ἢ βρίσκεται σέ μιὰ κατάσταση.

Καταλαβαίνομε εύκολα ὅτι μιὰ λέξη εἶναι ρῆμα, ὅταν μπορούμε νά βάλωμε μπροστά της τις προσωπικές ἀντωνυμίες: ἐγὼ γράφω, ἐσὺ γράφεις, αὐτὸς γράφει, ἐμεῖς γράφομε, ἐσεῖς γράφετε, αὐτοὶ γράφουν.

Φωνές

Ἐνεργητική φωνή

Παθητική φωνή

βρέχω - ποτίζω

βρέχομαι - ποτίζομαι

ἀγαπῶ - χτυπῶ

ἀγαπιέμαι - χτυπιέμαι

(τελειώνουν σέ -ω)

(τελειώνουν σέ -μαι).

1. "Όσα ρήματα τελειώνουν σὲ **-ω**, λέμε ὅτι εἶναι ρήματα **ἐνεργητικῆς φωνῆς**.

2. "Όσα ρήματα τελειώνουν σὲ **-μαι**, λέμε ὅτι εἶναι ρήματα **παθητικῆς φωνῆς**.

Δηλαδή : τὰ ρήματα ἔχουν δύο **φωνές** : 1) τὴν **ἐνεργητικὴ φωνή** καὶ 2) τὴν **παθητικὴ φωνή**.

ΑΣΚΗΣΗ 94.— Νὰ γράψης σὲ δύο χωριστὲς στήλες τὰ ρήματα τῆς ἐνεργητικῆς καὶ τῆς παθητικῆς φωνῆς ἀπὸ τὰ παρακάτω: τρέχω, θυμοῦμαι, πηδῶ, παίζω, κρατιέμαι, δροσιζω, πλέκω, μαζεύομαι, σβήνω, φωτίζομαι, χτενίζω, κοιμοῦμαι, βουτῶ, κρύβω, δείχνω, χάνομαι, δένω, φαίνομαι, παιδεύομαι.

Ἄριθμοι τοῦ ρήματος

ὁ δάσκαλος διδάσκει — οἱ δάσκαλοι διδάσκουν

τὸ παιδί τρέχει — τὰ παιδιά τρέχουν

"Όπως τὰ ὀνόματα, ἔτσι καὶ τὰ ρήματα ἔχουν δύο ἀριθμούς : **ἐνικὸ** καὶ **πληθυντικὸ**.

Πρόσωπα τοῦ ρήματος

Ἐνικός

Πληθυντικός

1^ο ἐγὼ παίζω ἐμεῖς παίζομε

2^ο ἐσὺ παίζεις ἐσεῖς παίζετε

3^ο αὐτὸς παίζει αὐτοὶ παίζουν

Τὸ ρῆμα σὲ κάθε ἀριθμὸ ἔχει **τρία πρόσωπα**.

Τὸ **α'** πρόσωπο ἐνικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία **ἐγὼ** :
ἐγὼ παίζω.

Τὸ **β'** πρόσωπο ἐνικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία **ἐσύ** :
ἐσὺ παίζεις.

Τὸ **γ'** πρόσ. ἐνικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία **αὐτός** :
αὐτὸς παίζει.

Τὸ α' πρόσ. πληθυντικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία ἐμεῖς :
ἐμεῖς παίζομε.

Τὸ β' πρόσ. πληθυντικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία ἐσεῖς :
ἐσεῖς παίζετε.

Τὸ γ' πρόσ. πληθυντικοῦ δέχεται τὴν ἀντωνυμία αὐ-
τοί : αὐτοὶ παίζουν.

ΑΣΚΗΣΗ 95.— Νὰ βρῆς σὲ ποιὸ πρόσωπο καὶ σὲ ποιὸν ἀριθμὸ
εἶναι τὰ παρακάτω ρήματα : τρέχω, γράφεις, δένομε, κρύβει, πλέ-
κετε, ἀνοίγουν - ἀρπάζεις, δέλχετε, κουρεύω, παύει, σκύβουν, μαζεύετε.

ΑΣΚΗΣΗ 96.— Νὰ τρέψης τὶς παρακάτω φράσεις στὸν πλη-
θυντικὸ :

Τὸ παιδί τρέχει. Ἡ μητέρα ράβει. Ἐσὺ χορεύεις. Ἐγὼ δια-
βάζω. Αὐτὸς μαγειρεύει. Ὁ σκύλος γαυγίζει. Ὁ ψαρὰς ψαρεύει.
Ἐκεῖνος καρφώνει. Ἡ μαθήτρια γράφει.

ΑΣΚΗΣΗ 97.— Νὰ τρέψης τὶς παρακάτω φράσεις στὸν ἐνικό :
Ἐμεῖς γράφομε. Ἐκεῖνες παίζουν. Τὰ παιδιὰ φωνάζουν. Ἐσεῖς
φεύγετε. Οἱ ἐργάτες δουλεύουν. Ἐμεῖς δίνομε. Ἐσεῖς παίρνετε. Οἱ
μαθήτριες διαβάζουν. Οἱ γεωργοὶ ὀργώνουν.

Ἐγκλίσεις τοῦ ρήματος

1) Ἐγὼ γράφω. Ἐσὺ παίζεις. Αὐτὸς τρέχει.

Στὶς προτάσεις αὐτὲς τὰ ρήματα φανερώνουν κάτι ὀρι-
σμένο καὶ βέβαιο. Γι' αὐτὸ λέμε ὅτι βρίσκονται στὴν ὀρι-
στικὴ ἔγκλιση.

2) Ἐγὼ θέλω νὰ γράφω. Ἄς παίξῃς, ὅσο θέλεις.

Ἄν παίξῃς φρόνιμα, δὲν κουράζεσαι.

Ὅταν τρέχῃς, ἰδρώνεις.

Στὶς φράσεις αὐτὲς τὰ ρήματα νὰ γράφω, ἄς παίξῃς,
ἂν παίξῃς, ὅταν τρέχῃς, ἔχουν μπροστά τους τὶς λέξεις

νά, ἄς, ἄν, ὅταν. Τὰ ρήματα πού ἔχουν μπροστά τους τέτοιες λέξεις δὲ φανερώνουν κάτι βέβαιο, παρὰ κάτι πού θέλομε νά γίνη ἢ περιμένομε νά γίνη. Ἔτσι λ.χ. ὅταν λέμε ἄς παίξῃς, δείχνομε ὅτι θέλομε νά παίξῃς (δὲν εἶναι ὁμως βέβαιο ὅτι παίξεις).

Τὰ ρήματα πού ἔχουν μπροστά τους τὶς λέξεις νά, ἄς, ἄν, ὅταν κτλ. λέμε ὅτι βρίσκονται στὴν **ὑποταχτικὴ ἔγκλιση**.

3) *Γράφε* προσεχτικά. *Φέρε* τὸ βιβλίο. *Κλειῖσε* τὸ παράθυρο.

Στὶς προτάσεις αὐτὲς τὰ ρήματα *γράφε*, *φέρε*, *κλειῖσε* δείχνουν κάποια προσταγή.

Ὅταν τὰ ρήματα φανερώνουν κάποια προσταγή, λέμε ὅτι βρίσκονται στὴν **προσταχτικὴ ἔγκλιση**.

Λοιπὸν τὰ ρήματα ἔχουν **τρεῖς ἔγκλίσεις**: 1) τὴν **ὀριστικὴ**, 2) τὴν **ὑποταχτικὴ** καὶ 3) τὴν **προσταχτικὴ**.

ΑΣΚΗΣΗ 98.— Νά βρῆς σὲ ποιά ἔγκλιση εἶναι κάθε ρῆμα στὶς παρακάτω φράσεις.

Ἄνοιξε τὸ παράθυρο.— *Γράφω* τὸ μάθημα.— *Ὅταν γράφω* τὸ μάθημα, δὲ *μιλῶ*.— *Ἐσὺ διαβάζεις*.— *Ἄν διαβάζῃς* προσεχτικά, *μαθαίνεις* εὐκόλα τὸ μάθημα.— *Ἐμεῖς τρέχομε*.— *Κλειῖσε* τὸ βιβλίο καὶ *γράψε* τὴν ἀσκηση.

Μετοχή

Ἐνεργητικὴ φωνή

τρέχω - τρέχοντας

παίζω - παίζοντας

πηδῶ - πηδώντας

Παθητικὴ φωνή

δένομαι - δεμένος

λύνομαι - λυμένος

φορτώνομαι - φορτωμένος

Τὰ ρήματα ἐκτὸς ἀπὸ τὶς τρεῖς ἔγκλίσεις ἔχουν καὶ

έναν τύπο πού μοιάζει σάν ὄνομα : *τρέχοντας, παίζοντας, πηδώντας - δεμένος, λυμένος, φορτωμένος,*

Ὁ τύπος αὐτός τοῦ ρήματος λέγεται **μετοχή**.

Καί, ὅπως βλέπομε στά παραπάνω παραδείγματα, τὰ ρήματα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς ἔχουν μετοχή πού τελειώνει σέ *-οντας* ἢ *-ώντας*, ἐνῶ τὰ ρήματα τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχουν μετοχή πού τελειώνει σέ *-μένος*.

Ἡ μετοχή τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς

γράφω - γράφοντας, τρέχω - τρέχοντας

γελῶ - γελώντας, πηδῶ - πηδώντας

Ὅσα ρήματα τονίζονται στήν παραλήγουσα, ἔχουν ἐνεργητική μετοχή πού τελειώνει σέ *-οντας* (μέ ὄμικρον).

Ὅσα ρήματα τονίζονται στή λήγουσα, ἔχουν ἐνεργητική μετοχή σέ *-ώντας* (μέ ὦμέγα καί ὄξεία).

Οἱ μετοχές αὐτές πού τελειώνουν σέ *-οντας* καί *-ώντας*, δηλαδή οἱ μετοχές τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς, εἶναι **ἄκλιτες**.

Ἡ μετοχή τῆς παθητικῆς φωνῆς

δένομαι - δεμένος

λύνομαι - λυμένος

πλέκομαι - πλεγμένος

φορτώνομαι - φορτωμένος

Ἡ μετοχή τῆς παθητικῆς φωνῆς τελειώνει σέ *-μένος* πού κλίνεται σάν ἐπίθετο : ὁ *δεμένος* - ἡ *δεμένη* - τὸ *δεμένο*, ὁ *λυμένος* - ἡ *λυμένη* - τὸ *λυμένο* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 99.— Νὰ βρῆς στὶς παρακάτω φράσεις ποιὲς μετοχές εἶναι καὶ νὰ ξεχωρίσης τὶς ἐνεργητικὲς ἀπὸ τὶς παθητικὲς.

Τὸ παιδί ἔφυγε τρέχοντας.— Τὸ ἀμάξι εἶναι φορτωμένο.— Εἶσαι πολὺ γελασμένος.— Ρωτώντας πᾶς στήν Πόλη.— Αὐτοὶ χορεύουν τραγουδώντας.— Προχωροῦμε βλέποντας καὶ κάνοντας.— Ν' ἀφήσης τὴν

πόρτα κλεισμένη και τὰ παράθυρα άνοιγμένα.— Τοῦ πικραμένου τὰ χεῖλη δὲ γελοῦν.—'Ο πνιγμένος ἀπὸ τὰ μαλλιά του πιάνεται.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιῆς λέξεις λέγονται *ρήματα*;— 2) Πόσες και ποιῆς *φανές* ἔχουν τὰ ρήματα;— 3) Πόσους *ἀριθμούς* ἔχουν;— 4) Πόσα *πρόσωπα* ἔχει κάθε ἀριθμός;— 5) Πόσες και ποιῆς *ἐγκλίσεις* ἔχουν τὰ ρήματα;— 6) Τί σημασία ἔχει ἡ κάθε ἐγκλίση; 7) Τί λέγεται *μετοχή*;— 8) Πῶς τελειώνει ἡ ἐνεργητική και πῶς ἡ παθητική μετοχή;— 9) Ποιά ρήματα ἔχουν ἐνεργητική μετοχή σὲ *-οντας* (μὲ *δμικρον*) και ποιά σὲ *-ώντας* (μὲ *ώμεγα*);— 10) Πῶς κλίνεται ἡ παθητική μετοχή σὲ *-μένος*;

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Τί φανερώνουν οἱ χρόνοι

<i>Τώρα</i>	<i>Πρὶν</i>	<i>Ἐπειτα</i>
(τὸ παρὸν)	(τὸ παρελθόν)	(τὸ μέλλον)
δένω	ἔδενα, ἔδεσα ἔχω δέσει, εἶχα δέσει	θα δένω, θα δέσω θα ἔχω δέσει

1) Ἐγὼ δένω. Ἐδῶ τὸ ρῆμα φανερώνει ὅτι κάτι γίνεται *τώρα*, δηλαδή στὸ **παρὸν**.

2) Ἐγὼ ἔδενα, ἔδεσα, ἔχω δέσει, εἶχα δέσει. Ἐδῶ τὰ ρήματα φανερώνουν ὅτι κάτι ἔγινε πρὶν, δηλαδή στὸ **παρελθόν**.

3) Ἐγὼ θα δένω, θα δέσω, θα ἔχω δέσει. Ἐδῶ τὰ ρήματα φανερώνουν ὅτι κάτι θα γίνῃ *ἔπειτα*, δηλαδή στὸ **μέλλον**.

Λοιπὸν κάθε ρῆμα ἔχει ξεχωριστούς τύπους, πού δείχνουν *πότε* γίνεται μιὰ ἐνέργεια, δηλαδή ἂν γίνεται στὸ παρὸν (τώρα) ἢ ἂν ἔγινε στὸ παρελθόν (πρὶν) ἢ ἂν θὰ γίνῃ στὸ μέλλον (ἔπειτα).

Οἱ τύποι τοῦ ρήματος, πού φανερώνουν πότε γίνεται μιὰ ἐνέργεια, λέγονται **χρόνοι**.

α) Ὁ χρόνος γιὰ τὸ παρὸν

(Ἐνεστῶτας)

Ἐγὼ δένω. Ἐγὼ γράφω. Ἐγὼ λύνω τὸ πρόβλημα.

Ὁ χρόνος αὐτὸς ποὺ φανερῶνει ὅτι κάτι γίνεται τώρα, λέγεται **ἐνεστῶτας**.

β) Οἱ χρόνοι γιὰ τὸ παρελθόν

(παρατατικός, ἀόριστος, παρακείμενος, ὑπερσυντέλικος)

1) Ἐγὼ ἔδενα. Ἐγὼ ἔγραφα. Ἐγὼ ἔλυνα τὸ πρόβλημα.

Ἐδῶ τὰ ρήματα σημαίνουν ὅτι κάτι γινόταν στὰ περασμένα (στὸ παρελθόν) διαρκῶς.

Ὁ χρόνος ποὺ φανερῶνει ὅτι κάτι γινόταν στὸ παρελθόν διαρκῶς, λέγεται **παρατατικός**.

2) Ἐγὼ ἔδεσα. Ἐγὼ ἔγραψα. Ἐγὼ ἔλυσα τὸ πρόβλημα.

Ἐδῶ τὰ ρήματα δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια ἔγινε στὸ παρελθόν ὄχι διαρκῶς, παρὰ σὲ μιὰ στιγμή.

Ὁ χρόνος ποὺ φανερῶνει ὅτι κάτι ἔγινε στὸ παρελθόν ὄχι διαρκῶς, λέγεται **ἀόριστος**.

3) Ἐγὼ ἔχω δέσει. Ἐχω γράψει. Ἐχω λύσει.

Ἐδῶ τὰ ρήματα ἔχω δέσει, ἔχω γράψει, ἔχω λύσει δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια ἔχει γίνει στὸ παρελθόν καὶ τώρα εἶναι πιὰ τελειωμένη.

Ὁ χρόνος ποὺ φανερῶνει ὅτι κάτι ἔχει γίνει στὸ παρελθόν καὶ βρίσκεται τώρα τελειωμένο λέγεται **παρακείμενος**.

4) Ἐγὼ τότε εἶχα δέσει. Εἶχα γράψει. Εἶχα λύσει.

Ἐδῶ τὰ ρήματα δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια εἶχε γίνει καὶ εἶχε τελειώσει στὸ παρελθόν (τότε).

‘Ο χρόνος πού φανερώνει ὅτι κάτι εἶχε γίνει καί ἦταν τελειωμένο στό παρελθόν λέγεται **ὑπερσυντέλικος**.

γ) Οἱ χρόνοι γιά τὸ μέλλον

(Μέλλοντας ἐξακολουθητικός, στιγμιαίος, συντελεσμένος)

1) ‘Εγὼ θὰ δένω. ‘Εγὼ θὰ γράφω. ‘Εγὼ θὰ λύνω.

‘Εδῶ τὰ ρήματα δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια θὰ γίνεται στό μέλλον διαρκῶς.

‘Ο χρόνος πού φανερώνει ὅτι κάτι θὰ γίνεται στό μέλλον διαρκῶς (ἐξακολουθητικά) λέγεται **μέλλοντας ἐξακολουθητικός**.

2) ‘Εγὼ θὰ δέσω, θὰ γράφω, θὰ λύσω.

‘Εδῶ τὰ ρήματα δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια θὰ γίνη στό μέλλον ὄχι διαρκῶς, παρά σέ μιὰ στιγμή.

‘Ο χρόνος πού φανερώνει ὅτι κάτι θὰ γίνη στό μέλλον ὄχι διαρκῶς (παρά στιγμιαία), λέγεται **μέλλοντας στιγμιαίος**.

3) ‘Εγὼ θὰ ἔχω δέσει, θὰ ἔχω γράφει, θὰ ἔχω λύσει.

‘Εδῶ τὰ ρήματα δείχνουν ὅτι ἡ ἐνέργεια θὰ ἔχη γίνει καί θὰ ἔχη τελειώσει στό μέλλον.

‘Ο χρόνος πού φανερώνει ὅτι κάτι θὰ ἔχη γίνει καί θὰ εἶναι τελειωμένο (συντελεσμένο) στό μέλλον λέγεται **μέλλοντας συντελεσμένος**.

Οἱ ὄχτῳ χρόνοι

‘Απὸ τὰ παραπάνω βλέπομε ὅτι ὅλοι οἱ χρόνοι εἶναι **ὄχτῳ**. ‘Η συνηθισμένη σειρά τους στήν κλίση τῶν ρημάτων εἶναι :

- 1) **ένεστώτας** : ἐγὼ δένω.
- 2) **παρατατικός** : ἐγὼ ἔδενα,
- 3) **μέλλοντας ἐξακολουθητικός** : ἐγὼ θὰ δένω,
- 4) **μέλλοντας στιγμιαῖος** : ἐγὼ θὰ δέσω,
- 5) **ἀόριστος** : ἐγὼ ἔδεσα,
- 6) **παρακείμενος** : ἐγὼ ἔχω δέσει,
- 7) **ὑπερσυντέλικος** : ἐγὼ εἶχα δέσει,
- 8) **μέλλοντας συντελεσμένος** : ἐγὼ θὰ ἔχω δέσει.

Χρόνοι μονολεχτικοὶ καὶ περιφραστικοὶ

Μονολεχτικοὶ	Περιφραστικοὶ
Ἐνεστώτας : δένω	Ἐξακολουθ. μέλλοντας : θὰ δένω
Παρατατικός : ἔδενα	Στιγμιαῖος μέλλοντας : θὰ δέσω
Ἀόριστος : ἔδεσα	Παρακείμενος : ἔχω δέσει
	Ἵπερσυντέλικος : εἶχα δέσει
	Συντελεσμένος μέλλ. : θὰ ἔχω δέσει

1) Ὁ **ένεστώτας**, ὁ **παρατατικός** καὶ ὁ **ἀόριστος** στὴν ὀριστικὴ σχηματίζονται μὲ μιὰ λέξη. Οἱ χρόνοι αὐτοὶ λέγονται **μονολεχτικοί**.

2) Οἱ ἄλλοι χρόνοι, δηλαδή ὁ **ἐξακολουθητικός μέλλοντας**, ὁ **στιγμιαῖος μέλλοντας**, ὁ **παρακείμενος**, ὁ **ὑπερσυντέλικος** καὶ ὁ **συντελεσμένος μέλλοντας** σχηματίζονται μὲ δύο ἢ τρεῖς λέξεις. Οἱ χρόνοι αὐτοὶ λέγονται **περιφραστικοί**.

ΑΣΚΗΣΗ 100.— Νὰ ξεχωρίσης τοὺς μονολεχτικούς καὶ τοὺς περιφραστικούς χρόνους τῶν ρημάτων στὶς παρακάτω φράσεις :

Ὁ μαθητὴς ἔγραψε τὸ μάθημα.— Αὔριο θὰ γράψω ἕνα γράμμα στὸ φίλο μου.— Χτὲς ἀγόρασα δύο βιβλία.— Προχτὲς εἶχα ἀγοράσει ἄλλα τρία βιβλία.— Τὸ ἀπόγευμα θὰ ἔρθῃ ὁ Νίκος.— Ὡς τότε θὰ ἔχω διαβάσει ὅλα τὰ μαθήματα.— Ἐγὼ ἔγραφα καὶ σὺ ἔπαιζες.— Ἐχω λύσει τὰ προβλήματα.

Ἑρωτήσεις

1) Τί λέγονται *χρόνοι* τοῦ ρήματος;— 2) Ποιὸς χρόνος φανερώνει τὸ *παρόν*; 3) Ποιοὶ χρόνοι φανερώνουν τὸ *παρελθόν* καὶ ποιοὶ φανερώνουν τὸ *μέλλον*;— 4) Πόσοι καὶ ποιοὶ εἶναι ὅλοι οἱ χρόνοι καὶ ποιά σημασία ἔχει ὁ καθένας;— 5) Ποιοὶ χρόνοι λέγονται *μονολεκτικοὶ* καὶ ποιοὶ λέγονται *περιφραστικοί*;

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Θέμα, κατάληξη καὶ χαρακτήρας

δέν-ω, ἰδρῦ-εις, παιδεύ-ει, ἀκού-τε

Ὅπως τὰ ὀνόματα, ἔτσι καὶ τὰ ρήματα ἔχουν **θέμα** καὶ **κατάληξη**.

Θέμα εἶναι τὸ μέρος τοῦ ρήματος ποῦ εἶναι στὴν ἀρχὴ τοῦ τύπου καὶ μένει πάντα τὸ ἴδιο: *δεν-*, *ιδρυ-*, *παιδευ-*, *ακου-*.

Κατάληξη εἶναι τὸ μέρος τοῦ ρήματος ποῦ εἶναι πρὸς τὸ τέλος καὶ ἀλλάζει μορφή: *-ω*, *-εις*, *-ει* κτλ.

Τὸ τελευταῖο γράμμα τοῦ θέματος λέγεται *χαρακτήρας*.

Στὸ ρῆμα *δέν-ω*, θέμα εἶναι τὸ *δεν-*, χαρακτήρας εἶναι τὸ *ν*. Στὸ ρῆμα *ἰδρῦ-ω* θέμα εἶναι τὸ *ιδρυ-* καὶ χαρακτήρας τὸ *ν*. Στὸ *παιδεύ-ω* θέμα εἶναι τὸ *παιδευ-* καὶ χαρακτήρα τὸ *ν*. Στὸ *ἀκού-ω* θέμα εἶναι τὸ *ακου-* καὶ χαρακτήρας τὸ *ν*.

ΑΣΚΗΣΗ 101.— Νὰ βρῆς τὸ θέμα, τὴν κατάληξη καὶ τὸ χαρακτήρα στὰ παρακάτω ρήματα: *μαγεύω*, *πλέκω*, *κερδίζω*, *λείπω*, *χάνω*, *σπλώνω*, *ἀρχίζω*, *τρέχω*, *λύνω*, *ράβω*, *ἀνοίγω*, *κλαίω*, *δανείζω*, *κοιτεύω*, *ἀλέθω*.

Συλλαβικὴ αὔξηση

	Ἐνεστώτας	Παρατατικός	Ἀόριστος
1)	δένω	ἔ-δενα	ἔ-δεσα
	γράφω	ἔ-γραφα	ἔ-γραψα

"Όσα ρήματα αρχίζουν από σύμφωνο, παίρνουν στον παρατατικό και στον άοριστο της όριστικής πριν από τó θέμα τους ένα ε : δένω, έ-δενα, έ-δεσα. Τó ε αυτό λέγεται συλλαβική αύξηση.

- 2) έδενα - έδενες - έδενε - (έ)δέναμε - (έ)δένατε - έδεναν
έδεσα - έδεσες - έδεσε - (έ)δέσαμε - (έ)δέσατε - έ-
δεσαν — (έ)φόρωνα - (έ)φόρωσα κτλ.

Ή συλλαβική αύξηση ε δέν μπορεί νά λείψει, όταν τονίζεται : έδενα, έγραφα (δέν μπορούμε νά ποϋμε : δένα, γράφα).

"Όταν όμως τó ε αυτό δέν τονίζεται, πολλές φορές παραλείπεται : έδέναμε και δέναμε, έδένατε και δένατε, έφóρωνα και φóρωνα κτλ.

- 3) θέλω - ήθελα ξέρω - ήξερα

Τά ρήματα θέλω και ξέρω παίρνουν στον παρατατικό συλλαβική αύξηση η αντί ε.

- 4) αγοράζω, αγοράζα, αγοράσα - αγοράζομαι, αγοραζόμουν, αγοράστηκα, αγορασμένος·

έτοιμάζω, έτοιμάζα, έτοιμάσα - έτοιμάζομαι, έτοιμαζόμουν, έτοιμάστηκα, έτοιμασμένος·

ιδρώω, ιδρωα, ιδρωσα - ιδρώομαι, ιδρωόμουν, ιδρώθηκα, ιδρωμένος·

αιχμαλωτίζω, αιχμαλώτιζα, αιχμαλώτισα - αιχμαλωτίζομαι, αιχμαλωτιζόμουν, αιχμαλωτίστηκα, αιχμαλωτισμένος κτλ.

ορίζω, οριζα, ορισα — ορίζομαι, οριζόμουν, ορίστηκα, ορισμένος.

όπλιζω, όπλιζα, όπλισα - όπλιζομαι, όπλιζόμουν, όπλι-
στηκα, όπλισμένος.

Όσα ρήματα άρχίζουν άπό φωνήεν κρατοϋν τó ίδιο άρχικό φωνήεν σ' όλους τούς χρόνους.

Μόνο : τó ρήμα έχω στόν παρατατικό γίνεται *είχα*.
Τó ρήμα *είμαι* στόν παρατατικό γίνεται *ήμουν* και τó ρήμα
έρχομαι έχει άόριστο *ήρθα*.

Βοηθητικά ρήματα - Άπαρέμφατα

Ένεργητική φωνή

Παρακείμενος : *έχω δέσει*

Ύπερσυντέλικος : *είχα δέσει*

Συντελ. μέλλοντ. : *θά έχω δέσει*

Παθητική φωνή

έχω δεθῆ ἢ είμαι δεμένος

είχα δεθῆ ἢ ήμουν δεμένος

θά έχω δεθῆ ἢ θά είμαι δεμένος

Όπως βλέπουμε, ó παρακείμενος, ó ύπερσυντέλικος και ó συντελεσμένος μέλλοντας σχηματίζονται με τή βοήθεια τών ρημάτων *έχω* και *είμαι*. Τά δύο αυτά ρήματα, πού βοηθοϋν στήν κλίση τών ρημάτων λέγονται **βοηθητικά**.

Μαζί με τó ρήμα *έχω* στους χρόνους αυτούς πηγαίνει ó άκλιτος τύπος *δέσει* για τήν ένεργητική φωνή και *δεθῆ* για τήν παθητική. Οί τύποι αυτοί πού συνοδεϋουν τó *έχω* είναι άκλιτοι και λέγονται **άπαρέμφατα**.

Τó ένεργητικό άπαρέμφατο : *έχω δέσει, γράφει, πλέξει* κτλ. γράφεται με *ει* στό τέλος.

Τó παθητικό άπαρέμφατο : *έχω δεθῆ, γραφτῆ, πλεχτῆ* κτλ. γράφεται με *η* στό τέλος και με περισπωμένη.

Οἱ δύο συζυγίες τῶν ρημάτων

Πρώτη συζυγία	Δεύτερη συζυγία
Ἐνεργ. φωνή : δένω, παιδεύω	ἀγαπῶ, ἀργῶ
Παθητ. φωνή : δένομαι, παιδεύομαι	ἀγαπιέμαι, θυμοῦμαι

Οἱ κλίσεις τῶν ρημάτων λέγονται **συζυγίες**. Τὰ ρήματα ξεχωρίζονται σὲ **δύο συζυγίες**.

1) Ἡ **πρώτη συζυγία** ἔχει ὅλα τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν στὴν ἐνεργητικὴ φωνὴ σὲ -ω ἄτονο καὶ στὴν παθητικὴ φωνὴ σὲ -ομαι : δένω - δένομαι, παιδεύω - παιδεύομαι.

2) Ἡ **δεύτερη συζυγία** ἔχει ὅλα τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν στὴν ἐνεργητικὴ φωνὴ σὲ -ῶ μὲ περισπωμένη : ἀγαπῶ, ἀργῶ καὶ στὴν παθητικὴ σὲ -ιέμαι ἢ -οῦμαι : ἀγαπιέμαι - θυμοῦμαι.

ΑΣΚΗΣΗ 102.— Νὰ ξεχωρίσης σὲ δύο στῆλες τὰ ρήματα τῆς πρώτης καὶ τῆς δεύτερης συζυγίας : παίζω, κλαίω, ἐργάζομαι, πετῶ, τρυπῶ, ἐρχομαι, λυποῦμαι, κρατιέμαι, νικῶ, δροσίζω, γυρεύω, μάχομαι, τιμῶ, χάνω, τρυπιέμαι.

Ἐρωτήσεις

1) Ποιὸ μέρος τοῦ ρήματος λέγεται **θέμα** καὶ ποιὸ **κατάληξη**;— 2) Τί λέγεται **χαρακτήρας**;— 3) Τί λέγεται **συλλαβικὴ ἀξίωση**;— 4) Ποιά εἶναι τὰ **βοηθητικὰ ρήματα** καὶ γιατί λέγονται ἔτσι;— 5) Ποιά λέγονται **ἀπαρέμφατα**;— 6) Πῶς γράφεται στὸ τέλος τὸ ἐνεργητικὸ ἀπαρέμφατο καὶ πῶς τὸ παθητικὸ;— 7) Πόσες εἶναι οἱ **συζυγίες** τῶν ρημάτων καὶ ποιὰ ρήματα ἔχει ἡ κάθε συζυγία;

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΒΟΗΘΗΤΙΚΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Τὸ ρῆμα ἔχω

Μονολεχτικοὶ χρόνοι				
Ἐνεστώτας				Παρατατικός
Ὁριστική	Ἑποταχτική (νά, ὅταν, γιὰ νά)	Προστα- χτική	Μετοχή	
ἔχω	ἔχω	ἔχε	ἔχοντας	εἶχα
ἔχεις	ἔχεις			εἶχες
ἔχει	ἔχει			εἶχε
ἔχομε (ἔχομε)	ἔχομε (ἔχομε)			εἶχαμε
ἔχετε	ἔχετε	ἔχετε		εἶχατε
ἔχουν	ἔχουν			εἶχαν

Περιφραστικοὶ χρόνοι: Μέλλοντας: θά ἔχω

2. Τὸ ρῆμα εἶμαι

Μονολεχτικοὶ χρόνοι		
Ἐνεστώτας		Παρατατικός
Ὁριστική καὶ Ἑποταχτική	Μετοχή	
εἶμαι	ὄντας	ἦμουν
εἶσαι		ἦσουν
εἶναι		ἦταν
εἶμαστε		ἦμαστέ
εἶστε		ἦσαστέ
εἶναι		ἦταν

Περιφραστικοὶ χρόνοι: Μέλλοντας: θά εἶμαι

Τὰ ρήματα ἔχω καὶ εἶμαι δὲν ἔχουν ἄλλους χρόνους.

ΑΣΚΗΣΗ 103.— Γράψε πέντε προτάσεις μὲ τὸ ρῆμα ἔχω σὲ διαφόρους χρόνους. (Παράδειγμα: ἔχω ἓνα δέμα μὲ βιβλία. Ὁ Πέτρος εἶχε μεγάλη δύναμη κτλ.)

ΑΣΚΗΣΗ 104. Γράψε 5 προτάσεις μὲ τὸ ρῆμα εἶμαι σὲ διαφόρους χρόνους.

ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΣΥΖΥΓΙΑΣ

1. Ένεργητική φωνή δένω

ΧΡΟ- ΝΟΙ	Όριστική	Ύποταχτική (νά, όταν, για να κτλ.)	Προστα- χτική	Απαρέμ- φατο	Μετοχή	ΧΡΟ- ΝΟΙ	Όριστική
Ένεστώτας	δένω δένεις δένει δένουμε δένετε δένουν	δένω δένης δένη δένουμε δένετε δένουν	δένε δένετε		δένοντας	Παράτατικός	έδενα έδενες έδενε δέναμε δένατε έδεναν
	έδεσα έδεσες έδεσε δέσαμε δέσατε έδεσαν	δέσω δέσθης δέσθη δέσουμε δέσετε δέσουν	δέσε δέστε	δέσει			
Αόριστος							
Πεδεράστικοι χρόνοι							Ύποταχτική Παρακείμενος νά έχω δέσει, νά έχης δέσει, νά έχη δέσει, νά έχωμε δέσει κτλ. (ή νά έχω δεμένο, νά έχης δεμένο κτλ.).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

1. Ἡ ὀριστική

Ὅπως βλέπομε στὸν πίνακα, ποὺ ἔχει τὴν κλίση τοῦ ρήματος *δένω*, ἡ ὀριστική ἔχει ὄλους τοὺς χρόνους.

1) *Στὸν ἐνεστώτα* ἡ ὀριστική ἔχει καταλήξεις :

-ω, -εις, -ει, -ομε, -ετε, -ουν.

2) *Στὸν ἐξακολουθητικὸ μέλλοντα* οἱ καταλήξεις εἶναι :
θὰ... -ω, -ης, -η, -ωμε, -ετε, -ουν.

Δηλαδή στὸ β' καὶ γ' πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ γράφεται στὴν κατάληξη μὲ *η* καὶ τὸ α' πρόσωπο τοῦ πληθυντικοῦ γράφεται μὲ *ω* (ὅπως στὴν ὑποταχτική).

3) *Στὸν στιγμιαῖο μέλλοντα* οἱ καταλήξεις εἶναι οἱ ἴδιες μὲ τοῦ ἐξακολουθητικοῦ μέλλοντα, μὲ τὴ διαφορά ὅτι παίρνουν ἓνα *σ* :

θὰ... -σω, -σης, -ση, -σωμε, -σετε, -σουν.

Δηλαδή καὶ ἐδῶ τὸ β' καὶ γ' πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ γράφεται στὴν κατάληξη μὲ *η* καὶ τὸ α' πρόσωπο τοῦ πληθυντικοῦ γράφεται μὲ *ω* (ὅπως στὴν ὑποταχτική).

4) Ὁ *παρατατικὸς* ἔχει καταλήξεις :

-α, -ες, -ε, -αμε, -ατε, -αν.

5) Ὁ *ἀόριστος* ἔχει καταλήξεις ὅμοιες μὲ τοῦ παρατατικοῦ, μὲ τὴ διαφορά ὅτι παίρνουν μπροστὰ ἓνα *σ* :

-σα, -σες, -σε, -σαμε, -σατε, -σαν.

6) Ὁ *παρακείμενος* σχηματίζεται μὲ τὸ *ἔχω* καὶ μὲ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δέσει* : *ἔχω δέσει, ἔχεις δέσει* κτλ.

7) Ὁ *ὑπερσυντέλικος* σχηματίζεται μὲ τὸ *εἶχα* καὶ μὲ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δέσει* : *εἶχα δέσει, εἶχες δέσει* κτλ.

8) Ὁ *συντελεσμένος μέλλοντας* σχηματίζεται μὲ τὸ *θὰ ἔχω* καὶ μὲ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δέσει* : *θὰ ἔχω δέσει. θὰ ἔχης δέσει* κτλ.

2. 'Η ύποταχτική

'Η ύποταχτική έχει μόνο τρεις χρόνους: *ένεστώτα*, *άοριστο* και *παρακείμενο*. Πριν από τὸ ρήμα στήν ύποταχτική βάζομε τὶς λέξεις: *νά, για νά, άν, άς, όταν* κτλ.

1) 'Ο *ένεστώτας* στήν ύποταχτική έχει καταλήξεις:

-ω, -ης, -η, -ωμε, -ετε, -ουν.

Δηλαδή είναι οί ίδιες με τὶς καταλήξεις πού έχει ὁ *ένεστώτας* στήν ὀριστική, ἀλλά σὸ β' και γ' *ένικό* έχουν *η* ἀντί *ει* και σὸ *ά'* πληθυντικό έχουν *ω* ἀντί *ο*.

Αὐτὲς τὶς καταλήξεις τῆς ύποταχτικῆς παίρνουν, ὅπως εἶδαμε, και οί μέλλοντες τῆς ὀριστικῆς πού έχουν μπροστά τους πάντα τὸ *θά*.

2) 'Ο *άοριστος* στήν ύποταχτική έχει καταλήξεις:

-σω, -σης, -ση, -σωμε, -σετε, -σουν

Δηλαδή είναι οί ίδιες με τὶς καταλήξεις τῆς ύποταχτικῆς τοῦ *ένεστώτα*, μόνο πού παίρνουν μπροστά *ένα σ*.

3) 'Ο *παρακείμενος* στήν ύποταχτική σχηματίζεται με τὸ *νά έχω* και με τὸ ἀκλιτο ἀπαρέμφατο *δέσει*: *νά έχω δέσει, νά έχης δέσει* κτλ.

3. 'Η προσταχτική

'Η προσταχτική έχει μόνο δύο χρόνους: *ένεστώτα* και *άοριστο*. Κάθε χρόνος ἀπ' αὐτοὺς έχει μόνο *ένα πρόσωπο*: *δεύτερο* *ένικοῦ* και *πληθυντικοῦ*.

Δηλαδή ἡ προσταχτική δέν έχει *πρῶτο πρόσωπο*, οὔτε *τρίτο*.

1) Στὸν *ένεστώτα* ἡ προσταχτική έχει τὸ β' *ένικό* και τὸ β' *πληθυντικό* με *μιὰ λέξη*, δηλαδή *μονολεχτικά*: *δέν-ε, δέν-ετε*.

Καταλήξεις : -ε, -ετε.

Στὸν ἀόριστο ἡ προσταχτική ἔχει τὶς ἴδιες καταλήξεις, ὅπως στὸν ἐνεστώτα, μόνο πού παίρνουν μπροστά τὸ σ : δέ-σε, δέσετε.

Τὸ β' πληθυντικό δέσετε λέγεται καὶ δέστε.

4. Ἡ μετοχή

δέν-οντας. Ἡ μετοχή ἔχει μόνο ἐνεστώτα καὶ εἶναι ἄκλιτη.

Ἡ κατάληξή της εἶναι -οντας (μὲ ὄμικρον).

Οἱ καταλήξεις πού ἔχουν σ

(σ)	θά δέσω	- ἔδεσα	- νὰ δέσω	- ἔχω δέσει	- δέσε
(ψ)	{ θὰ γράψω	- ἔγραφα	- νὰ γράψω	- ἔχω γράψει	- γράψε
	{ θὰ κρύψω	- ἔκρυπα	- νὰ κρύψω	- ἔχω κρύψει	- κρύψε
(ξ)	{ θὰ πλέξω	- ἔπλεξα	- νὰ πλέξω	- ἔχω πλέξει	- πλέξε
	{ θὰ τρέξω	- ἔτρεξα	- νὰ τρέξω	- ἔχω τρέξει	- τρέξε

Τὸ σ στὴν ἀρχὴ τῶν καταλήξεων γίνεται σὲ μερικά ρήματα ψ καὶ σὲ ἄλλα ξ.

ΑΣΚΗΣΗ 105.— Νὰ βρῆς σὲ ποιοῦ πρόσωπο, ἀριθμό, ἐγκλιση καὶ χρόνο εἶναι τὰ παρακάτω ρήματα :

ἔλυσα, ἔχω γράψει, εἶχες χάσει, θὰ ἔχετε κρύψει, ἔπαυες, θὰ ψήσης, γράφε, ἄς διορθώση, πληρώνουν, νὰ διπλώσω, νὰ ἔχη φορτώσει, κλείδωσε, ὅταν ζυμώσης, ἂν λύση, διάβαζε.

Παράδειγμα : ἔλυσα = α' ἐνικό ὀριστικῆς ἀορίστου τοῦ ρήματος *λύνω*.

ΑΣΚΗΣΗ 106.— Γράψε 5 προτάσεις :— 1) μὲ τὸ ρῆμα *διαβάζω* στὴν ὀριστικὴ τοῦ ἐνεστώτα,— 2) μὲ τὸ ρῆμα *κλείνω* στὴν προσταχτικὴ τοῦ ἀορίστου,— 3) μὲ τὸ ρῆμα *χάνω* στὸν παρατατικό,— 4) μὲ τὸ ρῆμα *διορθώνω* στὴν ὀριστικὴ τοῦ ἀορίστου καὶ 5) μὲ τὸ ρῆμα *ράβω* στὴν ὀριστικὴ τοῦ ἐνεστώτα.

Παράδειγμα : ὁ Πέτρος *διαβάζει* τὸ μάθημά του.

ΑΣΚΗΣΗ 107.— Γράψε τὴν ὀριστικὴ τοῦ ρήματος *κρύβω* σ' ὄλους τοὺς χρόνους.

ΑΣΚΗΣΗ 108.— Γράψε τὴν προσταχτικὴ καὶ τὴ μετοχὴ τοῦ ρήματος *πλέκω*.

2. Παθητική φωνή δένομαι

ΧΡΟ- ΝΟΙ	'Οριστική	'Υποταχτική (νά, όταν, γιά νά κτλ.)	Προστα- χτική	'Απαρέμ- φατο	Μετοχή	ΧΡΟ- ΝΟΙ	'Οριστική
'Ενεστώτας	δένομαι δένεσαι δένεται δενόμαστε δένεστε δένονται	δένομαι δένεσαι δένεται δενόμαστε δένεστε δένονται	(δένου) (δένεστε)			Παθητικός	δένομαι δενόσου δενόταν δενόμαστε δενόσαστε δένονταν
'Αόριστος	δέθηκα δέθηκες δέθηκε δεθήκαμε δεθήκατε δέθηκαν	δεθῶ δεθήης δεθῆ δεθοῦμε δεθῆτε δεθοῦν	δέσου δεθῆτε	δεθῆ			
<i>Παρακείμενος</i>							
δεμένος							
'Οριστική							
<i>Παρακείμενος</i>							
Πεδιραστικός							
Χρόνοι							
'Υποταχτική							
<i>Παρακείμενος</i>							
νά ἔχω δεθῆ, νά ἔχης δεθῆ, νά ἔχη δεθῆ (ἢ νά εἶμαι δε- μένος, νά εἶσαι δεμένος κτλ.).							

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

1. Ἡ ὀριστική

1) Ὁ ἐνεστώτας στήν ὀριστική τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τῖς καταλήξεις :

-ομαι, -εσαι, -εται, -όμαστε, -εστε, -ονται.

Ὅλα τὰ πρόσωπα γράφονται μέ *αι* στό τέλος, ἐκτός ἀπό τὸ *α'* καί *β'* πληθυντικό: *δενόμαστε - δένεστε*, πού ἔχουν *ἔψιλον*.

2) Ὁ ἐξακολουθητικός μέλλοντας τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τῖς καταλήξεις :

θά... -ομαι, -εσαι, -εται, -όμαστε, -εστε, -ονται

Δηλαδή ἔχει τῖς ἴδιες καταλήξεις μέ τὸν ἐνεστώτα, μόνο πού τὸ *α'* ἐνικό καί τὸ *γ'* πληθυντικό γράφονται μέ *ω*, γιατί ἔχουν τὸ *θά* μπροστά.

3) Ὁ παρατατικός τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τῖς καταλήξεις :

-όμουν, -όσουν, -όταν, -όμαστε, -όσαστε, -όνταν.

Ὅλες οἱ καταλήξεις ἀρχίζουν ἀπό *ῥμικρον*. Καί ἐδῶ τὸ *α'* καί τὸ *β'* πληθυντικό ἔχουν *ἔψιλον* στό τέλος.

Τὸ *γ'* ἐνικό τονίζεται στήν παραλήγουσα: *δενόταν*, ἐνῶ τὸ *γ'* πληθυντικό τονίζεται στήν προπαραλήγουσα: *δένονταν*.

4) Ὁ στιγμιαίος μέλλοντας τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τῖς καταλήξεις :

-θῶ, -θῆς, -θῆ, -θοῦμε, θῆτε, -θοῦν.

Δηλαδή ἔχει τῖς ἴδιες καταλήξεις μέ τὸν ἀόριστο τῆς ὑποταχτικῆς, ἀλλά μέ τὸ *θά* μπροστά ἀπό τὸ ρῆμα: *θά δεθῶ, θά δεθῆς* κτλ.

5) Ὁ *ἀόριστος* στήν ὀριστική τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τίς καταλήξεις :

-θηκα, -θηκες, -θηκε, -θήκαμε, -θήκατε, -θηκαν.

Ἄλλα τὰ πρόσωπα ἀρχίζουν μέ τή συλλαβή *θη* (μέ *ἦτα*).

6) Ὁ *παρακείμενος* στήν ὀριστική τῆς παθητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μέ τὸ *ἔχω* καί μέ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δεθῆ* (μέ *ἦτα* στό τέλος) : *ἔχω δεθῆ, ἔχεις δεθῆ* κτλ.

Ὁ *παρακείμενος* αὐτός μπορεῖ νά σχηματιστῆ καί μέ τὸ βοηθητικό ρῆμα *εἶμαι* μαζί μέ τήν παθητική μετοχή *δεμένος* :

*εἶμαι δεμένος, εἶσαι δεμένος, εἶναι δεμένος,
εἴμαστε δεμένοι, εἴστε δεμένοι, εἶναι δεμένοι.*

7) Ὁ *ὑπερσυντέλικος* τῆς παθητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μέ τὸ *εἶχα* καί μέ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δεθῆ* : *εἶχα δεθῆ, εἶχες δεθῆ* κτλ.

Ὁ *ὑπερσυντέλικος* μπορεῖ νά σχηματιστῆ καί μέ τὸ βοηθητικό *ἦμουν* μαζί μέ τήν παθητική μετοχή :

*ἦμουν δεμένος, ἦσουν δεμένος, ἦταν δεμένος,
ἦμαστε δεμένοι, ἦσαστε δεμένοι, ἦταν δεμένοι.*

8) Ὁ *συντελεσμένος μέλλοντας* τῆς παθητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μέ τὸ *θα ἔχω* καί μέ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφατο *δεθῆ* : *θα ἔχω δεθῆ, θα ἔχης δεθῆ* κτλ.

Μπορεῖ ὅμως νά σχηματιστῆ καί μέ τὸ βοηθητικό *θα εἶμαι* μαζί μέ τήν παθητική μετοχή :

*θα εἶμαι δεμένος, θα εἶσαι δεμένος, θα εἶναι δεμένος,
θα εἴμαστε δεμένοι, θα εἴστε δεμένοι, θα εἶναι δεμένοι.*

2. Ἡ ὑποταχτική

Καί στήν παθητική φωνή ἡ ὑποταχτική ἔχει μόνο *ἐνεστώτα, ἀόριστο* καί *παρακείμενο*.

1) 'Ο *ένεστώτας* στην ύποταχτική τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει καταλήξεις :

-ωμαι, -εσαι, -εται, -όμαστε, -εστε, -ονται.

Δηλαδή ἔχει τὶς ἴδιες καταλήξεις μὲ τὸν *ένεστώτα* τῆς ὀριστικῆς, μόνο πού τὸ *α'* ἐνικὸ καὶ τὸ *γ'* πληθυντικὸ γράφονται μὲ *ω* :

νὰ δένωμαι, νὰ δένονται.

2) 'Ο *ἀόριστος* στὴν ύποταχτική τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει τὶς καταλήξεις :

-θῶ, -θῆς, -θῆ, -θοῦμε, -θῆτε, -θοῦν.

Ὅπως εἶδαμε, τὶς ἴδιες καταλήξεις ἔχει καὶ ὁ *στιγμαῖος μέλλοντας* τῆς ὀριστικῆς, ἀλλὰ μὲ τὸ *θα* μπροστὰ ἀπὸ τὸ ρῆμα.

3) 'Ο *παρακείμενος* στὴν ύποταχτική τῆς παθητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μὲ τὸ *νὰ ἔχω* καὶ μὲ τὸ ἄκλιτο ἀπαρέμφοτο *δεθῆ* : *νὰ ἔχω δεθῆ, νὰ ἔχης δεθῆ* κτλ. Μπορεῖ ὅμως *νὰ* σχηματιστῆ καὶ μὲ τὸ βοηθητικὸ ρῆμα *νὰ εἶμαι* καὶ μὲ τὴν παθητικὴ μετοχὴ *δεμένος*

*νὰ εἶμαι δεμένος, νὰ εἶσαι δεμένος, νὰ εἶναι δεμένος,
νὰ εἶμαστε δεμένοι, νὰ εἴστε δεμένοι, νὰ εἶναι δεμένοι.*

3. 'Η προσταχτική

Καὶ στὴν παθητικὴ φωνὴ ἡ προσταχτικὴ ἔχει μόνο *ένεστώτα* καὶ *ἀόριστο* καὶ μόνο β' πρόσωπο ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ.

Ὁ ἀόριστος στήν προσταχτική τῆς παθητικῆς φωνῆς ἔχει ἐπίσης τὸ β' ἐνικό καί τὸ β' πληθυντικό μονολεχτικά : *δέσου, δεθῆτε*. Καταλήξεις : *-σου, -θῆτε*.

4. Ἡ μετοχή

Ἡ μετοχή στήν παθητική φωνή ἔχει μόνο παρακείμενο μὲ κατάληξη *-μένος, -μένη, -μένο* :

δεμένος, δεμένη, δεμένο.

Αὕτη κλίνεται σάν ἐπίθετο.

Οἱ καταλήξεις πού ἔχουν θ

(θ) θά δεθῶ - δέθηκα - νά δεθῶ - ἔχω δεθῆ - δεθῆτε

(τ) θά κρυφτῶ - κρύφτηκα - νά κρυφτῶ - ἔχω κρυφτῆ - κρυφτῆτε
θά πλεχτῶ - πλέχτηκα - νά πλεχτῶ - ἔχω πλεχτῆ - πλεχτῆτε

Τὸ θ στήν ἀρχή τῶν καταλήξεων σέ πολλά ρήματα γίνεται τ (φτ, χτ, στ) :

(φτ) θά τριφτῶ, τριφτηκα, νά τριφτῶ, ἔχω τριφτῆ - τριφτῆτε,
θά κουρευτῶ, κουρεύτηκα, νά κουρευτῶ, ἔχω κουρευτῆ - κουρευτῆτε,

(χτ) θά δειχτῶ, δειχτηκα, νά δειχτῶ, ἔχω δειχτῆ - δειχτῆτε,
θά ἀνοιχτῶ, ἀνοίχτηκα, νά ἀνοιχτῶ, ἔχω ἀνοιχτῆ - ἀνοιχτῆτε,

(στ) θά πειστῶ, πείστηκα, νά πειστῶ, ἔχω πειστῆ, πειστῆτε,
θά δροσιστῶ, δροσίστηκα, νά δροσιστῶ, ἔχω δροσιστῆ, δροσιστῆτε.

ΑΣΚΗΣΗ 109.— Νά βρῆς σέ ποιοῦ πρόσωπο, ἀριθμό, ἔγκλιση καί χρόνο εἶναι τὰ καρακάτω ρήματα :

στολιστήκα, ἔχω στολιστῆ, χάσου, νά χαθῶ, φορτωνόμενον, εἶχε φορτωθῆ, θά δεχτῆτε, μεταχειρισμένος, κλειδωμένος, εἶχατε ζημιωθῆ, νά ψηθῆ, θά ἔχη ψηθῆ, νά ἔχετε πληρωθῆ.

Γενικοί ὀρθογραφικοί κανόνες

1) Ἐνεργητική φωνή

Ἐμεῖς πλένομε τὰ χέρια μας
Ἐμεῖς χτενίζομε τὰ μαλλιά μας

Παθητική φωνή

Ἐγὼ πλένομαι στὴ βρῦση
Ἐγὼ χτενίζομαι κάθε πρωί.

Τὰ ρήματα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς ποὺ δέχονται τὴν ἀντωνυμία *ἐμεῖς* καὶ τελειώνουν σὲ *-με*, τὰ γράφομε μὲ ἔψιλον : *ἐμεῖς πλένομε, ἐμεῖς χτενίζομε.*

Τὰ ρήματα τῆς παθητικῆς φωνῆς ποὺ δέχονται τὴν ἀντωνυμία *ἐγὼ* καὶ τελειώνουν σὲ *-μαι*, τὰ γράφομε μὲ *αι* : *ἐγὼ πλένομαι, ἐγὼ χτενίζομαι.*

2) Ἐνεργητική φωνή

Ἐσεῖς πλένετε τὰ χέρια σας
Ἐσεῖς χτενίζετε τὰ μαλλιά σας

Παθητική φωνή

Αὐτὸς πλένεται στὴ βρῦση
Αὐτὸς χτενίζεται κάθε πρωί.

Τὰ ρήματα τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς ποὺ δέχονται τὴν ἀντωνυμία *ἐσεῖς* καὶ τελειώνουν σὲ *-τε*, τὰ γράφομε μὲ ἔψιλον : *ἐσεῖς πλένετε, ἐσεῖς χτενίζετε.*

Τὰ ρήματα τῆς παθητικῆς φωνῆς ποὺ δέχονται τὴν ἀντωνυμία *αὐτὸς* καὶ τελειώνουν σὲ *-ται*, τὰ γράφομε μὲ *αι* : *αὐτὸς πλένεται, αὐτὸς χτενίζεται.*

ΑΣΚΗΣΗ 110.— **Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία.** Βλέπετε αὐτὸ τὸ σπίτι ποὺ χτίζεται ἀπέναντι; Βλέπομε ἕναν ἐργάτη ποὺ ἐργάζεται ἐπάνω καὶ πολλοὺς ἄλλους στὸ κάτω μέρος τοῦ σπιτιοῦ. Φαντάζομαι ὅτι θέλετε νὰ μάθετε τί γίνεται ἐκεῖ. Ἔρχομαι καὶ ἐγὼ μαζί σας καὶ πηγαίνομε νὰ κοιτάξωμε. Ὅλοι οἱ ἐργάτες ἐργάζονται καὶ σιγὰ σιγὰ τὸ σπίτι ὅλο καὶ σηκώνεται ψηλά. Ἔρχεται στιγμή ποὺ τὸ σπίτι γίνεται τέλειο. Χαίρεται κανεὶς νὰ τὸ βλέπη.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. Ρήματα σε **-εύω**

λιγοστεύω, μαγεύω, παιδεύω, ταξιδεύω, φυτεύω, φαρεύω,
κουρεύω, περισσεύω, χαϊδεύω, όνειρεύομαι.

Όσα ρήματα τελειώνουν σε **-εύω** και **-εύομαι** γράφονται με **ευ**.

Μόνο τὰ ρήματα κλέβω και σέβομαι γράφονται με **β**.

2. Ρήματα σε **-αίνω**

ἀνασταίνω, ἀνεβαίνω, διαβαίνω, ζεσταίνω, παρασταίνω,
κονταίνω, κουτσαίνω, σιχαίνομαι, φαίνομαι.

Όσα ρήματα τελειώνουν σε **-αίνω** και **-αίνομαι** γράφονται με **αι**.

Μόνο τὰ ρήματα: δένω, μένω, πλένω, ψένω, γράφονται με **ε**.

3. Ρήματα σε **-ίζω**

ἀνθίζω, ἀντικρίζω, δροσίζω, νομίζω, ποτίζω, στολίζω,
άλατίζω, ἀγνίζω, έλπιζω, κερδίζω, μεταχειρίζομαι,
φτερνίζομαι.

Όσα ρήματα τελειώνουν σε **-ίζω** και **-ίζομαι** γράφονται με **ι** (γιώτα).

Έξαιρούνται τὰ ρήματα: δανείζω (με **ει**), άθροίζω (με **οι**), πήζω και προήζω (με **η**) και μερικά που γράφονται με **υ**: αναβρύζω, γογγύζω, δακρύζω, κατακλύζω (κατακλυσμός).

4. Ρήματα σὲ -ιάζω

ἀγκαλιάζω, βραδιάζω, λογαριάζω, μονδιάζω, πλαγιάζω,
βελονιάζω, θυσιάζω, κοπιάζω, ματιάζω, πλησιάζω,
βιάζομαι.

Ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ -ιάζω καὶ -ιάζομαι γρά-
φονται μὲ **ι**.

Ἐξαιροῦνται τὰ ρήματα : ἀδειάζω, χρειάζομαι (μὲ **ει**)
καὶ μοιάζω, μονοιάζω, νοιάζομαι (μὲ **οι**).

5. Ρήματα σὲ -ώνω

ἀπλώνω, βεβαιώνω, διορθώνω, διπλώνω, κρυώνω, παγώνω,
ἐλευθερώνω, ἐνόνω, ζυμώνω, θαμπώνω, καρφώνω,
κλειδώνω, κλειδώνομαι.

Ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ -ώνω καὶ -ώνομαι γρά-
φονται μὲ **ω**.

Αὐτὰ τὰ ρήματα κρατοῦν τὸ **ω** σ' ὄλους τοὺς χρό-
νους : διπλώνω, δίπλωνα, δίπλωσα, θὰ διπλώσω, ἔχω δι-
πλώσει - διπλώνομαι, διπλώθηκα, ἔχω διπλωθῆ, διπλωμένος.

ΑΣΚΗΣΗ 111.— **Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία** : Ὅποιος δὲ θέλει νὰ
ζυμώση, πέντε μέρες κοσκινίζει.— Κλειδώνω, μανταλώνω κι ὁ κλέ-
φτης εἶναι μέσα.— Γιὰ χάρη τοῦ βασιλικοῦ ποτιζεται κι ἡ γλάστρα.—
Γυρεύω μὲ τὸ βελόνι ν' ἀνοίξω πηγάδι.— Τῶν φρονίμων τὰ παιδιὰ
πρὶν πεινάσουν, μαγειρεύουν.— Ὁ καλὸς караβοκύρης στὴ φουρτού-
να φαίνεται.— Ἡ ἀρρώστια μὲ τὸ σακί μπαίνει, μὲ τὸ βελόνι βγαίνει.
— Ὅπως στρώσης, θὰ πλαγιάσης.

Ἑρωτήσεις

1) Πῶς γράφονται τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -εύω; Ποιὰ γράφονται μὲ
β;— 2) Πῶς γράφονται ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ -αίνω; Ποιὰ γράφονται μὲ
ε;— 3) Πῶς γράφονται ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ -ίζω; Ποιὰ γράφονται ἀλ-
λιῶς;— 4) Πῶς γράφονται τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -ιάζω; Ποιὰ γράφον-
ται ἀλλιῶς;— 5) Πῶς γράφονται τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -ώνω;

ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΥΖΥΓΙΑ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

1. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

α) Το ρήμα άγαπώ (-ās, ā)

ΧΡΟ- ΝΟΙ	Οριστική	καί	Υποταχτική	Προσπα- χτική	Απαρέμ- φατο	Μετοχή	ΧΡΟ- ΝΟΙ	Οριστική
Ενεστώτας	άγαπώ άγαπās άγαπā άγαπούμε άγαπāτε άγαπουν		Υποταχτική	άγάπα άγαπāτε		άγαπώντας	Παράτακτος ἄγαπῶσα	άγαπούσα άγαπούσες άγαπούσε άγαπούσαμε άγαπούσατε άγαπούσαν
Αόριστος	άγάπησα άγάπησες άγάπησε άγαπήσαμε άγαπήσατε άγάπησαν		Υποταχτική	άγάπησε άγαπήστε	άγαπήσει			
Περσ. αόριστος			Οριστική				Υποταχτική	
Παρακείμενος	Έξακολοθ. μέλλοντας: θά άγαπώ, θά άγαπās κτλ. Στιγμ. μέλλοντας: θ' άγαπήσω, θ' άγαπήσης κτλ. Παρακείμενος: έχω άγαπήσει (ή έχω άγαπημένο κτλ.). Υπερσυντέλικος: είχα άγαπήσει (ή είχα άγαπημένο κτλ.). Συντελ. μέλλ.: θά έχω άγαπήσει (ή θά έχω άγαπημένο κτλ.).							Παρακείμενος νά έχω άγαπήσει, νά έγης άγα- πήσει, νά έχη άγαπήσει (ή νά έχω άγαπημένο κτλ.).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τὰ ρήματα τῆς δευτέρας συζυγίας διαφέρουν ἀπὸ τὰ ρήματα τῆς πρώτης συζυγίας μόνο στὸν ἔνεστῶτα, παρατατικό καὶ ἐξακολουθητικό μέλλοντα: ἀγαπῶ, ἀγαποῦσα, θ' ἀγαπῶ.

Οἱ ἄλλοι χρόνοι σχηματίζονται ὅπως καὶ στὴν πρώτη συζυγία: θ' ἀγαπήσω, ἀγάπησα, ἔχω ἀγαπήσει κτλ.

Ὅπως τὸ ἀγαπῶ κλίνονται τὰ ρήματα: γλεντῶ, κεντῶ, κολλῶ, κυβερνῶ, μελετῶ, νικῶ, ρωτῶ, τιμῶ, χαιρετῶ, χτυπῶ κτλ. Ἐπίσης τὰ ρήματα: γελῶ, διψῶ, κρεμῶ, ξεχνῶ, πεινῶ, περνῶ, χαλῶ, ποὺ ἔχουν ἄοριστο σὲ -ασα: γέλασα, δίψασα, κρέμασα κτλ.

β) Τὸ ρῆμα λαλῶ

'Ενεστώτας			
'Οριστική	'Υποταχτική	Προσταχτική	Μετοχή
λαλῶ	λαλῶ		λαλώντας
λαλεῖς	λαλής	λάλει	
λαλεῖ	λαλή		
λαλοῦμε	λαλοῦμε	λαλεῖτε	
λαλεῖτε	λαλήτε		
λαλοῦν	λαλοῦν		

Οἱ ἄλλοι χρόνοι καὶ οἱ ἐγκλίσεις σχηματίζονται ὅπως καὶ στὰ προηγούμενα.

Ὅπως τὸ λαλῶ κλίνονται τὰ ρήματα: ἀδικῶ, ἀργῶ, ἐνεργῶ, ἐπιθυμῶ, θρηνῶ, καλλιερῶ, κατοικῶ, ποθῶ, προχωρῶ, προσπαθῶ, φιλῶ, ὠφελῶ κτλ.

Ἐπίσης τὰ ρήματα: ἀφαιρῶ, διαιρῶ, καλῶ, μπορῶ, συναρῶ κτλ. ποὺ ἔχουν ἄοριστο σὲ -εσα: ἀφαίρεσα, διαίρεσα, κάλεσα κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 112.— Κλίνε σὲ ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τὸ ρῆμα πηδῶ.

ΑΣΚΗΣΗ 113.— Κλίνε σὲ ὅλους τοὺς χρόνους τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τὸ ρῆμα προχωρῶ.

2. ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

α) Το ρήμα : άγαπείμαι

ΧΡΟ- ΝΟΙ	΄Οριστική και	΄Υποταχτική	Προσταχτική	΄Απαρέμ- φατο	Μετοχή	ΧΡΟ- ΝΟΙ	΄Οριστική
΄Ενεστώτας	άγαπιέμαι άγαπιέσαι άγαπιέται άγαπιόμαστε άγαπιέστε άγαπιούνται					Παράτακτος	άγαπιόμουν άγαπιόσουν άγαπιόταν άγαπιόμαστε άγαπιόσατε άγαπιόνταν
΄Αόριστος	άγαπήθηκα άγαπήθηκες άγαπήθηκε άγαπήθήκαμε άγαπήθήκατε άγαπήθηκαν	άγαπθώ άγαπθής άγαπθῆ άγαπθούμε άγαπθῆτε άγαπθούν	άγαπήσου άγαπθῆτε	άγαπθῆ			
Παρακείμενος							
΄Οριστική							
Πεφραστικοί χρόνοι	<p>΄Εξακολ. μέλλοντας : θ' άγαπιέμαι, θ' άγαπιέσαι, θ' άγαπιέται κτλ. Στιγμ. μέλλοντας : θ' άγαπθώ, θ' άγαπθής, θ' άγαπθῆ κτλ. Παρακείμενος : ἔχω άγαπθῆ (ἤ εἶμαι άγαπθήμενος κτλ.). ΄Υπερσυντέλικος : εἶχα άγαπθῆ (ἤ ἦμον άγαπθήμενος κτλ.). Σύντελ. μέλλ.: θά ἔχω άγαπθῆ (ἤ θά εἶμαι άγαπθήμενος κτλ.).</p>						
΄Υποταχτική							
Παρακείμενος							
<p>νά ἔχω άγαπθῆ, νά ἔχης άγαπθῆ (ἤ νά εἶμαι άγα- πθήμενος κτλ.).</p>							

Όπως τὸ ἀγαπιέμαι κλίνονται τὰ ρήματα : ἀναρωτιέμαι, ζητιέμαι, κρατιέμαι, μετριέμαι, παρηγοριέμαι, τρυνπιέμαι, χτυπιέμαι κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 114.— Κλίνει σ' ὅλους τοὺς χρόνους τῆς παθητικῆς φωνῆς τὸ ρῆμα : χτυπιέμαι.

β) Τὸ ρῆμα : λυποῦμαι

ΟΡΙΣΤΙΚΗ

Ἐνεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας ἔξακολ.
λυποῦμαι	λυπόμουν	θὰ λυποῦμαι
λυπᾶσαι	λυπόσουν	θὰ λυπᾶσαι
λυπᾶται	λυπόταν	θὰ λυπᾶται
λυπούμαστε	λυπόμαστε	θὰ λυπούμαστε
λυπάστε	λυπόσαστε	θὰ λυπάστε
λυποῦνται	λυπόνταν	θὰ λυποῦνται

Μέλλοντας στιγμιαίος : θὰ λυπηθῶ, (-θῆς, -θῆ, -θοῦμε, -θῆτε, -θοῦν).

Ἀόριστος : λυπήθηκα, λυπήθηκες, λυπήθηκε κτλ.

Παρακείμενος : ἔχω λυπηθῆ, ἔχεις λυπηθῆ κτλ.

Ὑπερσυντέλικος : εἶχα λυπηθῆ, εἶχες λυπηθῆ κτλ.

Μέλλοντας συντελεσμ. : θὰ ἔχω λυπηθῆ, θὰ ἔχης λυπηθῆ κτλ.

ΥΠΟΤΑΧΤΙΚΗ

ΠΡΟΣΤΑΧΤΙΚΗ

Ἐνεστώτας	Ἀόριστος	Ἐνεστώτας
νὰ λυποῦμαι	νὰ λυπηθῶ	(δὲν ἔχει)
νὰ λυπᾶσαι	νὰ λυπηθῆς	
νὰ λυπᾶται	νὰ λυπηθῆ κτλ.	Ἀόριστος
νὰ λυπούμαστε	Παρακείμενος	λυπήσου
νὰ λυπάστε	νὰ ἔχω λυπηθῆ	λυπηθῆτε
νὰ λυποῦνται	νὰ ἔχης λυπηθῆ κτλ.	

ΜΕΤΟΧΗ. Παρακείμενος: λυπημένος, λυπημένη, λυπημένο.
ΑΠΑΡ. Ἄοριστου: λυπηθῆ.

Ὅπως τὸ λυποῦμαι κλίνονται τὰ ρήματα: θυμοῦμαι, κοιμοῦμαι, φοβοῦμαι.

ΑΣΚΗΣΗ 115.— Νὰ κλίνης σ' ὅλους τοὺς χρόνους τῆς παθητικῆς φωνῆς τὸ ρῆμα: κοιμοῦμαι (μετοχή: κοιμισμένος).

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

- 1) ἀγαπῶ ἀργεῖς νὰ δεθῶ νὰ δεθῆ
τιμῶ ἀργεῖ νὰ δεθῆς νὰ δεθοῦν

Σὲ ὅλα τὰ ρήματα (α' καὶ β' συζυγίας) ἡ μακρόχρονη λήγουσα, ἅμα τονίζεται, παίρνει *περισπωμένη*.

- 2) ἀγαπᾶς, μελετᾶς, ἀγαπᾷ, μελετᾷ

Τὸ α στῆ λήγουσα τῶν ρημάτων, ἅμα τονίζεται, παίρνει *περισπωμένη*.

- 3) ἀγαποῦσα, μελετοῦσα, ἤρθα, ἤρθαν

Τὸ α στῆ λήγουσα τῆς ὀριστικῆς, ἅμα δὲν τονίζεται, εἶναι *βραχύχρονο*.

- 4) πήδα, ρώτα, κοίτα

Τὸ α στῆ λήγουσα τῆς προσταχτικῆς εἶναι *μακρόχρονο*.

- 5) Μὲ δξεία

βάλε, πάρε, κρίνε
δίνε, λύνε, λύσε, λύστε
γελάστε, θυμάστε

Μὲ *περισπωμένη*

θυμοῦμαι (καὶ θυμάμαι), θυμάσαι,
θυμάται, πᾶμε, πᾶτε, πᾶνε
- ἐλάτε, πηδᾶτε.

Τὸ α, ι, υ στὴν παραλήγουσα τῶν ρημάτων εἶναι *βραχύχρονο*.

Οἱ καταλήξεις ὁμως -ᾶμαι, -ᾶσαι, -ᾶται, τοῦ ἐνικοῦ

καὶ -*ἄμε*, -*ἄτε*, -*ἄνε* τοῦ πληθυντικοῦ ἔχουν τὸ *α* μακρο-
χρονο καὶ παίρνουν *περισπωμένη*.

ΑΣΚΗΣΗ 116.— **Φράσεις γιὰ ὀρθογραφία**: Ὅποιος τολμᾷ, νικᾷ.—Ὁ τζιτζικας ζητεῖ βοήθεια ἀπὸ τὸ μυρμήγκι καὶ λέει: «Ὅλο τὸ καλοκαίρι τραγουδοῦσα. Τώρα πεινῶ». Καὶ τὸ μυρμήγκι ἀπαντᾷ: «Τραγουδοῦσες; Χοροπήδα λοιπὸν τώρα».—Ἦρθα νὰ δροσιστῶ στὴν παραλία.—Κι ἐσύ ἦρθες νὰ δροσιστῆς.—Ἄν προτιμᾶτε, περάστε ἀπ' ἐδῶ.

ΑΚΛΙΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ

Ἐπιρρήματα

- 1) *Ποῦ* εἶσαι;—Εἶμαι *ἐδῶ* (φανερώνεται ὁ τόπος).
- 2) *Πότε* ἦρθες;—Ἦρθα *σήμερα* (φανερώνεται ὁ χρόνος).
- 3) *Πῶς* πέρασες;—Πέρασα *εὐχάριστα* (φανερώνεται ὁ τρόπος).
- 4) *Πόσο* ἄργησες;—Ἄργησα *πολὺ* (φανερώνεται τὸ ποσό).
- 5) *Θέλεις* νὰ γράψης;—*Ναί*, *βέβαια*.—*Ὁχι* (φανερώνεται *βεβαίωση* ἢ *ἄρνηση*).

Στὰ παραπάνω παραδείγματα βλέπομε, ὅτι οἱ **ἄκλι-
τες λέξεις** *ἐδῶ*, *σήμερα*, *εὐχάριστα*, *πολὺ*, *ναί*, *βέβαια*, *ὄχι*
φανερώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, *βεβαίωση* ἢ *ἄρ-
νηση*. Τέτοιες ἀκλιτες λέξεις συνοδεύουν κυρίως τὰ ρήματα
καὶ γι' αὐτὸ λέγονται **ἐπιρρήματα**.

Τὰ ἐπιρρήματα κατὰ τὴ σημασία ποὺ ἔχουν, εἶναι πέν-
τε εἰδῶν :

- 1) **Τοπικά**: ποῦ; *ἐδῶ*, *ἐκεῖ*, *ἐπάνω*, *κάτω*, *ἀριστερά*,
δεξιὰ, *ψηλά*, *χαμηλά*, *μακριά*, *κοντά*, *ἀπέναντι*, *ἐμπρός*,
πίσω, *μέσα*, *ἔξω* κτλ.

2) **Χρονικά** : πότε; τώρα, πρίν, ἔπειτα, χτές, προχτές, σήμερα, αὔριο, μεθαύριο, πέρσι, ἑφέτος, πρῶτα, ὕστερα, ἀμέσως, πάλι κτλ.

3) **Τροπικά** : πῶς; ἔτσι, ἀλλιῶς, ὅπως, καθῶς, καλά, ἄσχημα, κακά, εὐχάριστα, ὠραῖα, περίφημα, φρόνιμα, ἥσυχια κτλ.

4) **Ποσοτικά** : πόσο; τόσο, κάμποσο, ἀρκετά, πολύ, λίγο, λιγάκι, καθόλου, διόλου, ὀλωσδιόλου, ὀλότελα, περίπου, σχεδόν κτλ.

5) **Βεβαιωτικά** : ναί, βέβαια (καί : βεβαίως), βεβαιότατα, μάλιστα, σωστά, ἀλήθεια κτλ.

6) **Ἀρνητικά** : ὄχι, δέν, μή (καί : μήν).

Ὁρθογραφία τῶν ἐπιρρημάτων

1) ποῦ; πῶς; παντοῦ, ἐδῶ, ἐκεῖ, ἀλλιῶς, εὐτυχῶς.

Ἡ μακρόχρονη λήγουσα στὰ ἐπιρρήματα, ἅμα τονίζεται, παίρνει *περισπωμένη*.

2) μίλησες ὠραῖα, ἔγραψε σπουδαῖα, πρῶτα ν' ἀκοῦς. Τὸ α στὸ τέλος τῶν ἐπιρρημάτων εἶναι *βραχύχρονο*.

3) πῶς; ἀμέσως, ἀλλιῶς, βεβαίως, εὐτυχῶς.

Τὸ -ως στὸ τέλος τῶν ἐπιρρημάτων γράφεται μὲ **ω**.

ΑΣΚΗΣΗ 117.— Νὰ βρῆς ποιά ἐπιρρήματα εἶναι στὶς παρακάτω φράσεις καὶ νὰ ἀναγνωρίσης τὸ εἶδος τους.

Ὁ Θεὸς εἶναι παντοῦ.— Χτὲς ἦρθε ὁ ἀδερφός μου, ποῦ ἔλειπε σχεδόν τρία χρόνια.— Ὁ πατέρας εἶναι ἐπάνω.— Σήμερα πάλι θὰ διαβάσωμε πολύ.— Δὲ γράφεις ἄσχημα.— Πρόσεχε καὶ θὰ μπορέσης νὰ γράφης περίφημα.— Μέσα εἶναι ζέστη.— Πέρσι τὸ χειμῶνα χιόνισε ἀρκετά.— Ναί, τὸ θυμοῦμαι.— Ἐφέτος θὰ χιονίση; — Ὁχι, γιατί εἶναι βροχερός καιρός.

Προθέσεις

Γράφω *μέ* τὸ μολύβι.— Φεύγω *ἀπὸ* τὸ σχολεῖο καὶ πηγαίνω *πρὸς* τὸ σπίτι.

Σ' αὐτὰ τὰ παραδείγματα ἔχομε τὶς ἄκλιτες λέξεις : *μέ, ἀπὸ, πρὸς*, πού συνοδεύουν ὀνόματα. Οἱ ἄκλιτες λέξεις, πού μπαίνουν κυρίως ἔμπρὸς ἀπὸ ὀνόματα λέγονται **προθέσεις** καὶ φανερώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, αἰτία κτλ.

Οἱ προθέσεις εἶναι :

μέ, σέ, γιά, ὡς, πρὸς (μονοσύλλαβες),
κατά, μετά, παρά, ἀντί, ἀπὸ, χωρὶς, δίχως (δισύλλαβες),
ἴσαμε (τρισύλλαβη).

Παρατηρήσεις

1) Ἡ πρόθεση *σέ* ἐνώνεται μαζί *μέ* τὰ ἄρθρα πού ἀρχίζουν ἀπὸ *τ* : *στοῦ, στής, στὸν* κτλ. (ὅπως εἶδαμε στὸ κεφάλαιο γιὰ τὰ ἄρθρα).

2) Οἱ προθέσεις *μέ, σέ, γιά, κατά, ἀπὸ* μπροστὰ ἀπὸ φωνῆεν χάνουν τὸ τελικό τους φωνῆεν, δηλαδή παθαίνουν ἔκθλιψη : *μ' αὐτό, σ' ἐκεῖνο, γι' αὐτό, κατ' αὐτοῦ, ἀπ' ἐδῶ*.

3) Ἡ πρόθεση *ἀπὸ* χάνει τὸ τελικό *ο* ἔμπρὸς καὶ ἀπὸ τὰ ἄρθρα πού ἀρχίζουν ἀπὸ *τ* : *ἀπ' τὸ σπίτι*.

ΑΣΚΗΣΗ 118.— Νὰ βρῆς ποιῆς προθέσεις εἶναι στὶς παρακάτω φράσεις : Σὲ λίγο θὰ φτάσωμε.— Μ' αὐτὸ τὸ μολύβι γράφω καλά.— Πήγαινε πρὸς τὸ δρόμο.— Ἀγόρασα ἓνα βιβλίο γιὰ τὸν ἀδερφό μου.— Θὰ ἔρθω ὡς τὸ σχολεῖο.— Κατὰ τὸ Μαστρογιάννη καὶ τὰ κοπέλια του.— Ἐφυγε ἀπὸ τὸ σπίτι, χωρὶς νὰ μιλήσῃ.— Κατὰ τὶς πέντε παρά τέταρτο μετὰ τὸ μεσημέρι θὰ ἔρθω.— Θὰ γράψω ἴσαμ' ἐδῶ.

Σύνδεσμοι

1) Ἡ μητέρα καὶ τὸ παιδί.

Ἐδῶ ἡ ἄκλιτη λέξη καὶ συνδέει (δηλαδή ἐνώνει) δύο λέξεις.

2) Ἐγὼ εἶμαι ἐδῶ καὶ περιμένω τὸν ἀδερφό μου.

Ἐδῶ ἡ ἄκλιτη λέξη καὶ συνδέει δύο προτάσεις.

Οἱ ἄκλιτες λέξεις ποὺ συνδέουν λέξεις μὲ λέξεις ἢ προτάσεις μὲ προτάσεις λέγονται **σύνδεσμοι**.

Οἱ πιὸ συχνοὶ σύνδεσμοι εἶναι :

καί, οὔτε, μήτε, ἢ, εἶτε, μά, ἀλλά, ἐνῶ, λοιπόν, ὥστε, ἐπειδὴ, γιατί, ὅταν, ἀφοῦ, ἅμα, πρὶν, ὅποτε, ἄν, νά, γιὰ νά κτλ.

Παρατήρηση

Ὁ σύνδεσμος καὶ ἐμπρὸς ἀπὸ φωνήεντα γίνεται *κι* καὶ γράφεται χωρὶς ἀπόστροφο : *κι ἄλλος, κι ὁμως, κι αὐτός, κι ἐγώ*.

ΑΣΚΗΣΗ 119. — Νά βρῆς ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικό σου 10 παραδείγματα, ὅπου νά ὑπάρχουν σύνδεσμοι.

ΑΣΚΗΣΗ 120. — Νά βρῆς ποιοὶ σύνδεσμοι εἶναι στὶς παρακάτω φράσεις : Ἄν θέλῃς, ἔλα κι ἐσύ.— Βιάζομαι, γιατί ἄργησα.— Ἐλα, ὅποτε θέλεις, γιὰ νά διαβάσωμε μαζί.— Ὅταν ἔφυγες, ἦρθε ὁ ἀδερφός μου.— Θά γράψω, πρὶν νυχτώση.— Θά ἔρθω, εἶτε θέλεις εἶτε δὲ θέλεις.— Ἄς ἔρθῃ αὐτός κι ἐκεῖνος.— Ἄς ἔρθῃ αὐτός ἢ ἐκεῖνος.— Θέλω, μά δὲν μπορῶ.— Δὲ θέλω οὔτε μπορῶ.

Ἐπιφωνήματα

Μπράβο, παιδί μου! Εὐγε!

Ἄ, τί κακὸ εἶναι αὐτό! Ἄχ, πῶς πονῶ!

Οί ἄκλιτες λέξεις *μπράβο!* *εὐγε!* *ζήτω!* ᾶ! ἄχ! ὦ, ἔ.
ἀλίμονο, ποπό, ἄλτ! φανερώνουν χαρά, λύπη, πόνος κτλ.

Τέτοιες λέξεις λέγονται ἐπιφωνήματα.

ΑΣΚΗΣΗ 121.— Νὰ βρῆς ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικό σου 5 παραδείγματα, ὅπου νὰ ὑπάρχουν ἐπιφωνήματα.

Ἐρωτήσεις

1) Τί λέγονται ἐπιρρήματα; Πόσων εἰδῶν ἐπιρρήματα ἔχομε;— 2) Τί λέγονται προθέσεις;— 3) Τί λέγονται σύνδεσμοι;— 4) Τί λέγονται ἐπιφωνήματα;

ΤΑ ΔΕΚΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

- 1) ὁ, ἡ, τὸ (*ἄρθρο*),
- 2) ἄνθρωπος, γυναίκα, παιδί (*οὐσιαστικά*),
- 3) καλός, κακός, βαθύς, πλατύς (*ἐπίθετα*),
- 4) ἐγώ, ἐσύ, αὐτός (*ἀντωνυμίες*),
- 5) δίνω, γράφω, ἀγαπῶ (*ρῆματα*),
- 6) δένοντας, πηδώντας, δεμένος (*μετοχές*),
- 7) ἐδῶ, ἐκεῖ, αἴριο (*ἐπιρρήματα*),
- 8) πρὸς, ἀπὸ, μετὰ (*προθέσεις*),
- 9) καί, ἀλλά, ἐπειδή, ἂν (*σύνδεσμοι*),
- 10) εὐγε! ἀλίμονο! (*ἐπιφωνήματα*).

Ὅλες οἱ λέξεις ξεχωρίζονται σὲ δέκα εἶδη, ποὺ λέγονται **μέρη τοῦ λόγου**: 1) ἄρθρο, 2) οὐσιαστικό, 3) ἐπίθετο, 4) ἀντωνυμία, 5) ρῆμα, 6) μετοχή, 7) ἐπιρρημα, 8) πρόθεση, 9) σύνδεσμος καὶ 10) ἐπιφώνημα.

Ἀπὸ τὰ 10 αὐτὰ μέρη τοῦ λόγου τὰ ἕξι πρῶτα εἶναι **κλιτὰ** (τὸ ἄρθρο, τὸ οὐσιαστικό, τὸ ἐπίθετο, ἡ ἀντωνυμία, τὸ ρῆμα καὶ ἡ μετοχή). Τὰ τέσσερα τελευταῖα εἶναι **ἄκλιτα** (τὸ ἐπιρρημα, ἡ πρόθεση, ὁ σύνδεσμος καὶ τὸ ἐπιφώνημα).

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Παράγωγες λέξεις

μικρός - μικρούλης	γιαούρτι - γιαουρτάς
δύναμη - δυναμώνω	χτές - χτεσινός

Όπως βλέπομε σ' αυτά τὰ παραδείγματα, ἡ λέξη *μικρούλης* γίνεται ἀπὸ τὴ λέξη *μικρός*. Ἔτσι καὶ οἱ λέξεις *δυναμώνω*, *γιαουρτάς*, *χτεσινός* γίνονται ἀπὸ τὶς λέξεις *δύναμη*, *γιαούρτι*, *χτές*. Δηλαδή βλέπομε ὅτι πολλὲς λέξεις γίνονται (*παράγονται*) ἀπὸ ἄλλες.

Οἱ λέξεις πὺ παράγονται ἀπὸ ἄλλες λέγονται **παράγωγες**.

Ἵποκοριστικά

-άκι	-ίτσα	-άκος καὶ -άκης
<i>δέντρο</i> - <i>δεντράκι</i>	<i>βελόνα</i> - <i>βελονίτσα</i>	<i>μαθητής</i> - <i>μαθητάκος</i>
<i>ἀρνὶ</i> - <i>ἀρνάκι</i>	<i>μητέρα</i> - <i>μητερίτσα</i>	<i>δροῦμος</i> - <i>δρομάκος</i>
<i>παιδὶ</i> - <i>παιδάκι</i>	<i>Ἑλένη</i> - <i>Ἐλενίτσα</i>	<i>Γιάννης</i> - <i>Γιαννάκης</i>
-ούλης	-ούλα	-ούλι καὶ -ούλικο
<i>μικρός</i> - <i>μικρούλης</i>	<i>ἀδερφή</i> - <i>ἀδερφοῦλα</i>	<i>δέντρο</i> - <i>δεντροῦλι</i>
<i>ἀδερφός</i> - <i>ἀδερφοῦλης</i>	<i>βρύση</i> - <i>βρυσούλα</i>	<i>μικρὸ</i> - <i>μικροῦλικο</i>

Στὰ παραπάνω παραδείγματα βλέπομε, ὅτι ἀπὸ τὴ λέξη *δέντρο* γίνεται ἡ λέξη *δεντράκι*, πὺ σημαίνει μικρὸ *δέντρο*. Ἐπίσης ἀπὸ τὴ λέξη *Ἑλένη* γίνεται ἡ λέξη *Ἐλενίτσα*, πὺ τὴ λέμε χαϊδευτικά.

Τέτοιες παράγωγες λέξεις πὺ φανερώνουν κάτι μικρὸ ἢ πὺ τὶς λέμε χαϊδευτικά, λέγονται **Ἵποκοριστικά**.

Όπως βλέπομε, τὰ Ἵποκοριστικά σχηματίζονται μὲ τὶς καταλήξεις: *-άκι*, *-ίτσα*, *-άκος*, *-άκης*, *-ούλης*, *-ούλα*, *-ούλι*, *-ούλικο* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 122.— Νά βρῆς ποιά ὑποκοριστικά μποροῦν νά σχηματιστοῦν ἀπὸ τὶς λέξεις: *σκύλος, γάτα, ἄνθρωπος, νησί, ποτάμι, τραπέζι, καρέκλα, σπίτι, παππούς, πατέρας, παράθυρο, πέννα, μάνα, σακὶ - Γιῶργος, Μιχάλης, Παῦλος, Μαριγώ, Ἄννα.*

ΑΣΚΗΣΗ 123.— Σχημάτισε 10 ὑποκοριστικά μὲ διάφορες καταλήξεις.

Μεγεθυντικά

-α	-αρος	-άρα
βαρέλι - βαρέλα	μύτη - μύταρος	τρόμος - τρομάρα
κεφάλι - κεφάλα	παιδί - παιδαρος	φωνή - φωνάρα
κουτάλι - κουτάλα	σκύλος - σκύλαρος	πόδι - ποδάρα

Ἐκ τῆς λέξης *βαρέλι* γίνεται ἡ λέξη *βαρέλα*, ποῦ φανερώνει κάτι μεγάλο. Ἐτσι ἀπὸ τῆς λέξης *μύτη* γίνεται *μύταρος* καὶ ἀπὸ τῆς λέξης *τρόμος* γίνεται *τρομάρα* κτλ.

Τέτοιες παράγωγες λέξεις, ποῦ φανερώνουν κάτι μεγάλο, λέγονται **μεγεθυντικά**.

Τὰ μεγαθυντικά σχηματίζονται μὲ τὶς καταλήξεις *-α, -αρος, -άρα* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 124.— Νά βρῆς ποιά μεγαθυντικά μποροῦν νά σχηματιστοῦν ἀπὸ τὶς λέξεις: *σπίτι, στόμα, κορίτσι, μολύβι, γάτος, ἀρκούδα, μάτι, δόντι.*

Σύνθετες λέξεις

<i>αὐγὸ + λεμόνι</i>	=	<i>αὐγολέμονο</i>
<i>ἄλατι + πιπέρι</i>	=	<i>ἄλατοπίπερο</i>
<i>ξινὸς + γλυκὸς</i>	=	<i>ξινόγλυκος</i>
<i>σιγὰ + τραγοῦδῶ</i>	=	<i>σιγοτραγοῦδῶ</i>

Ἡ λέξη *αὐγολέμονο* γίνεται ἀπὸ δύο λέξεις μαζί, ἀπὸ τὶς λέξεις *αὐγὸ* καὶ *λεμόνι*. Ἐτσι καὶ ἡ λέξη *ἄλατοπίπερο* γίνεται ἀπὸ τὴν ἔνωση τῶν λέξεων *ἄλατι* καὶ *πιπέρι*. Ἡ

λέξη *ξινόγλυκος* γίνεται από την ένωση τῶν λέξεων *ξινός* και *γλυκός*. Καί ἡ λέξη *σιγοτραγουδῶ* γίνεται ἀπὸ τὴν ένωση τῶν λέξεων *σιγά* και *τραγουδῶ*.

Τέτοιες λέξεις, ποὺ γίνονται ἀπὸ τὴν ένωση δύο λέξεων, λέγονται **σύνθετες**.

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει πολλές σύνθετες λέξεις: λ.χ. *λυκόσκυλο*, *μηλοροδάκινο*, *πρασινοκίτρινος*, *γιδοπρόβατα*, *γυναικόπαιδα*, *ἀνεβοκατεβαίνω*, *ἀνοιγοκλείνω*, *βορειοανατολικὰ* - *ἡλιοβασίλεμα*, *καραβοκύρης*, *κλειδαρότρυπα*, *ἀετοφωλιά*, *μανροπίνακας*, *φτωχόπαιδο*, *σιγοπερπατῶ*, *συχνορωτῶ*, *ἀντίλαλος* — *καλόκαρδος*, *γαλανομάτης*, *μεγαλοδύναμος*, *καλότυχος* — *καντηλανάφτης*, *ζαχαροπλάστης*, *χορτοφάγος* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 125.— Νὰ βρῆς ἀπὸ ποιὲς λέξεις γίνονται οἱ παραπάνω σύνθετες.

ΑΣΚΗΣΗ 126.— Νὰ σχηματίσης σύνθετες λέξεις μὲ τις ἀκόλουθες: *ἄκρη* + *πόλη*, *τρέμω* + *σβήνω*, *ἀργὰ* + *διαβαίνω*, *ψάρια* + *βάσκα*, *κατὰ* + *καθαρός*, *ἄσπρος* + *γαλάνος*, *μαῦρος* + *πίνακας*, *σπίτι* + *νοικοκυρά*, *κόκκινο* + *χῶμα*, *καλὸ* + *παιδί*, *ἄνεμος* + *σκάλα*, *βόρειος* + *δυτικὸς*.

Λέξεις συγγενικῆς — Οἰκογένειες λέξεων

Ἀπὸ τὴ λέξη *θάλασσα* γίνονται πολλές παράγωγες και πολλές σύνθετες λέξεις: λ.χ.

α) **παράγωγες**: *θαλασσινός*, *θαλάσσωμα*, *θαλασσώνω*, *θαλασσῆς* κτλ.

β) **σύνθετες**: *θαλασσόβραχος*, *θαλασσόνερο*, *θαλασσόλυκος*, *θαλασσοπνίγομαι*, *θαλασσοπούλι*, *θαλασσοπόρος*, *θαλασσοταραχὴ* — *ἀκροθαλασσιὰ*, *λιμνοθάλασσα*, *φουσκοθαλασσιὰ* κτλ.

Ὅλες οἱ παράγωγες και οἱ σύνθετες λέξεις ποὺ γίνονται ἀπὸ μιὰ λέξη λέγονται λέξεις **συγγενικῆς**.

Οί συγγενικές λέξεις σχηματίζουν όλες μαζί μιάν **οικογένεια λέξεων**.

Έτσι και από τή λέξη *ψηλός* σχηματίζεται ή οικογένεια τών λέξεων : *ψηλός, ψηλά, ψηλούτσικος, ψηλώνω, ψήλωμα* — *ψηλόκορμος, ψηλόλιγνος, ψηλορείτης, λιγνόψηλος, χοντροψηλος* κτλ.

Άπό τή λέξη **δέντρο** : *δεντράκι, δεντρούλι, δέντραρος, δεντρί, δεντρώνης* - *δεντροκόμος, δεντροκομία, δεντροκήπος* - *ἀγριόδεντρο, ήμερόδεντρο, παλιόδεντρο* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 127.— Σχημάτισε οικογένειες λέξεων από τις ακόλουθες : *άλογο, τραπέζι, στρατός, σκάλα, γλυκός, κίτρινος, σπίτι, νερό*.

Έρωτήσεις

1) Ποιές λέξεις λέγονται *παράγωγες*;— 2) Ποιές λέγονται *υποκοριστικά*; Ποιές καταλήξεις παίρνουν τά υποκοριστικά;— 3) Ποιές λέξεις λέγονται *μεγεθυντικά*; Ποιές καταλήξεις παίρνουν τά μεγεθυντικά;— 4) Ποιές λέξεις λέγονται *σύνθετες*; 5) Ποιές λέξεις λέγονται *συγγενικές* και τί λέγεται *οικογένεια λέξεων*;

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

1. Λέξεις συνώνυμες

δρόμος, λεωφόρος, στενό, μονοπάτι.

Οί λέξεις αυτές είναι διαφορετικές άναμεταξύ τους, έχουν όμως περίπου τήν ίδια σημασία. Τέτοιες λέξεις λέγονται **συνώνυμες**.

Όπως βλέπομε, οί συνώνυμες λέξεις δέν έχουν *ἀκριβώς* τήν ίδια σημασία, αλλά μόνο *περίπου*. Δηλαδή έχουν κάποια μικρή διαφορά ή μιá από τήν άλλη. Έτσι λ.χ. ή λέξη *δρόμος* λέγεται γενικά για κάθε είδους δρόμο.— *Λεωφόρος* είναι δρόμος πλατύς.— *Στενό* είναι ό στενός δρόμος

τοῦ χωριοῦ.— *Μονοπάτι* εἶναι πολὺ στενὸς δρόμος προπάντων στὸ βουνό.

Ἔτσι ἐπίσης συνώνυμες εἶναι καὶ οἱ λέξεις: *ραβδί, ματσούκα, βέργα, βίτσα, μπαστούνι, μαγκούρα, γκλίτσα*. Κι αὐτὲς εἶναι λέξεις διαφορετικὲς μὲ τὴν ἴδια περίπτου σημασία.

Συνώνυμες εἶναι καὶ οἱ λέξεις: *μασῶ, καταπίνω, ροκανίζω, τρώγω, χάφτω* κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 128.— Νὰ βρῆς τὶς συνώνυμες λέξεις ποὺ ἔχει ἡ καθεμιὰ ἀπὸ τὶς ἀκόλουθες: *παράξενος, λάμπω, χαραμάδα, μιλιῶ*.

ΑΣΚΗΣΗ 129.— Νὰ σχηματίσης μικρὲς φράσεις, ὅπου νὰ ὑπάρχουν οἱ ἀκόλουθες συνώνυμες λέξεις: *παλάτι, μέγαρο, σπίτι, καλύβα*. (Στὴν κάθε φράση νὰ ταιριάζη μιὰ συνώνυμη λέξη ἀπ' αὐτὲς).

2. Λέξεις ὁμώνυμες ἢ ὁμόηχες

Ἐκεῖνος ποὺ δὲν εἶναι ψηλός, λέγεται *κοντός* (ἐπίθετο).

Ἄλλὰ καὶ ἓνα μακρὸ ξύλο, ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦν στὴ γυμναστικὴ λέγεται *κοντός* (οὐσιαστικό).

Ἔτσι ἔχομε δύο λέξεις μὲ τὴν ἴδια προφορά: *κοντός* ἢ μία — *κοντός* ἢ ἄλλη. Ἄλλὰ οἱ δύο αὐτὲς λέξεις ἔχουν διαφορετικὴ σημασία. Τέτοιες λέξεις ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια ἀκριβῶς προφορά, ἀλλὰ διαφορετικὴ σημασία, λέγονται **ὁμώνυμες ἢ ὁμόηχες**.

Ἐπίσης ἡ λέξη *κόρη* σημαίνει τὴ θυγατέρα, τὸ κορίτσι. Ἄλλὰ καὶ ἡ χάντρα τοῦ ματιοῦ λέγεται *κόρη*. Εἶναι καὶ αὐτὲς λέξεις *ὁμώνυμες ἢ ὁμόηχες*.

Πολλὲς φορές οἱ *ὁμώνυμες* λέξεις γράφονται μὲ διαφορετικὴ ὀρθογραφία (ἔχουν ὅμως πάντοτε τὴν ἴδια προφορά) :

κλείνω τὴν πόρτα — *κλίνω* ἓνα ὄνομα.

ψηλὸ βουνό — *ψιλό* ὕψασμα.

δανεικά χρήματα — δανικό τυρί (ἀπό τή Δανία).
 τὸ κλίμα ἑνὸς τόπου—τὸ κλῆμα πού κάνει τὰ σταφύλια.
 ὁ τόνος τῶν λέξεων — ὁ τόννος (τὸ βάρος).
 ἡ λίρα (τὸ νόμισμα) — ἡ λύρα (τὸ μουσικὸ ὄργανο) κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 130.— Σχημάτισε φράσεις μὲ τις παρακάτω ὁμόχτες λέξεις: τὸ σκοινὶ — ἡ σκηνή, ὁ τοῖχος (τοῦ σπιτιοῦ) — τὸ τεῖχος (τῆς πόλης), ἡ πάλη (τὸ ἀγώνισμα) — πάλι (= ξανά), αὐτὴ (ἀντωνυμία) — τὸ αὐτί· τὰ ρόδα — ἡ ρόδα.

3. Λέξεις ἀντίθετες

μέρα - νύχτα, καλὸς - κακός, ἄσπρος - μαῦρος, ἀργὰ - γρήγορα
 μακρὸς - κοντός, γελῶ - κλαίω, μπαίνω - βγαίνω.

Ἡ λέξη μέρα ἔχει σημασία ἀντίθετη ἀπὸ τὴ λέξη νύχτα.

Καὶ ἡ λέξη καλὸς ἔχει ἀντίθετη σημασία ἀπὸ τὴ λέξη κακός. Τέτοιες λέξεις πού ἔχουν ἀναμεταξύ τους ἀντίθετη σημασία, λέγονται **ἀντίθετες**.

Ἀντίθετες εἶναι καὶ οἱ λέξεις: ἄσπρος - μαῦρος, ἀργὰ - γρήγορα, μακρὸς - κοντός, γελῶ - κλαίω, μπαίνω - βγαίνω, ψηλὸς - χαμηλός, ἐπάνω - κάτω, μέσα - ἔξω, ἔρχομαι - φεύγω, ναι - ὄχι κτλ.

ΑΣΚΗΣΗ 131.— Νὰ βρῆς τις ἀντίθετες ἀπὸ τις παρακάτω λέξεις: καθαρὸς, πολὺ, ἀληθινός, ἀνήφορος, ἀνάβω, βρῖσχω, ἄδειος, πλούσιος, εἰρήνη, ἐμπρός, φτηνά, κρυφά, ἀρχή, φῶς.

ΑΣΚΗΣΗ 132.— Νὰ συμπληρώσης τις ἀκόλουθες παροιμίες βάζοντας στὴ θέση τῆς παύλας μιὰ λέξη ἀντίθετη ἀπὸ κάποια προηγούμενη: "Ὅποιος γυρεύει τὰ πολλὰ, χάνει καὶ τὰ —. Ἦρθαν τ' ἄγρια νὰ διώξουν τὰ —. Τὰ σάπια λεμόνια σαπίζουν καὶ τὰ —. Τὸ στραβὸ ξύλο δὲ γίνεται —. Δούλευε στὰ νιάτα σου, γιὰ νὰ ἔχης στὰ —.

Ἐρωτήσεις

- 1) Ποιὲς λέξεις λέγονται *συνώνυμες*;— 2) Ποιὲς λέγονται *ὁμώνυμες* ἢ *ὁμόχτες*;
- 3) Ποιὲς λέξεις λέγονται *ἀντίθετες*;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΦΩΝΗΤΙΚΟ

	Σελ.
Προτάσεις, λέξεις, φθόγγοι, γράμματα.....	5
Διαίρεση τῶν γραμμάτων.....	8
Δίψηφα φωνήεντα, δίφθογοι, δίψηφα σύμφωνα.	11
Συλλαβές, συλλαβισμός	15
Τόνοι καὶ πνεύματα	19
Ὄρθογραφικά σημάδια (σημεῖα τῆς στίξης)	24
Λέξεις κλιτές καὶ ἀκλιτές. Θέμα, κατάληξη, χαρακτηρισ	26

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΤΥΠΙΚΟ

Οὐσιαστικά. Εἶδη οὐσιαστικῶν.	28
Γένη, ἀριθμοὶ καὶ πτώσεις οὐσιαστικῶν.....	31
Τὰ ἄρθρα. Ἡ κλίση τῶν ἄρθρων	33
Ἡ κλίση τῶν οὐσιαστικῶν.....	37
Κανόνες τονισμοῦ τῶν οὐσιαστικῶν	39
Κλίση τῶν ἀρσενικῶν.....	41
Α. Ἴσοσύλλαβα	41
Β. Ἀνισοσύλλαβα.....	45
Ἡ ὀρθογραφία τῶν ἀρσενικῶν	47
Κλίση τῶν θηλυκῶν.....	48
Α. Ἴσοσύλλαβα.....	48
Β. Ἀνισοσύλλαβα.....	50
Γενικὲς παρατηρήσεις στὰ θηλυκὰ	51
Ἡ ὀρθογραφία τῶν θηλυκῶν	52
Κλίση τῶν οὐδετέρων	53

A. Ίσοσύλλαβα.....	53
B. Άνισοσύλλαβα.....	56
Όρθογραφία τών ουδέτέρων.....	57
Έπιθέτα. Γένη τών Έπιθέτων.....	58
Ή κλίση τών έπιθέτων.....	60
Όρθογραφία τών έπιθέτων.....	64
Τά παραθετικά τών έπιθέτων.....	66
Άριθμητικά έπιθέτα.....	70
Άντωνυμίες.....	74
Ρήματα. Φωνές, άριθμοί, πρόσωπα, έγκλίσεις.....	80
Οί χρόνοι τοῦ ρήματος.....	85
Σχηματισμός τών χρόνων τοῦ ρήματος.....	89
Κλίση τών βοηθητικών ρημάτων.....	93
Ρήματα τής πρώτης συζυγίας.....	94
1. Ένεργητική φωνή.....	94
Παρατηρήσεις στην ένεργητική φωνή.....	95
2. Παθητική φωνή.....	98
Παρατηρήσεις στην παθητική φωνή.....	99
Όρθογραφία τών ρημάτων.....	104
Δεύτερη συζυγία. 1. Ένεργητική φωνή α) τό ρήμα: άγαπῶ.....	106
β) Τό ρήμα: λαλῶ.....	107
2. Παθητική φωνή: α) τό ρήμα: άγαπιέμαι.....	108
β) Τό ρήμα: λυποῦμαι.....	109
Κανόνες τονισμού τών ρημάτων.....	110
Άκλιτες λέξεις.....	111
Τά δέκα μέρη τοῦ λόγου.....	115

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ

Παραγωγή και σύνθεση τών λέξεων.....	116
Ή σημασία τών λέξεων.....	119

ΕΞΩΦΥΛΛΟΝ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ
ΛΙΟΡΘΩΤΗΣ ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΒΑΖΑΚΑΣ (ὕπ' ἀριθ. 3889/23-5-75 ἀπ. Δ.Σ. Ο.Ε.Δ.Β.)

Α. Γενικά	33
Β. Διαδικασία	36
Οδηγός για εθελούσιους	37
Πρόσκληση για την Έκθεση	38
Η αίτηση για έκθεση	40
Οδηγός για έκθεση	44
Το κείμενο της έκθεσης	45
Αξιολόγηση έκθεσης	71
Αποστολή	72
Πρώτα φρονιά, δεύτερη πρόταση, έκθεση	80
Οι χρόνοι της έκθεσης	85
Τυποποίηση της έκθεσης και αποστολή	88
Κόστος της έκθεσης και έκθεση	93
Πρόσκληση για πρώτη έκθεση	94
1. Πρώτη έκθεση	94
Παραπομπές στην έκθεσή σου	95
2. Δεύτερη έκθεση	98
Παραπομπές στην δεύτερη έκθεση	99
Οδηγός για δεύτερη έκθεση	104
Δείγμα εισαγωγής 1. Πρώτη έκθεση α) το θέμα είναι	104
β) το θέμα είναι	107
2. Δεύτερη έκθεση α) το θέμα είναι	108
β) το θέμα είναι	109
Κείμενα εισαγωγής της έκθεσης	110
Μόνο οι Μίση	111
Το θέμα μιας νέας έκθεσης	115

ΕΠΙΛΟΓΗ

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παραγωγή και έκδοση της Μίσης	118
Μαθησιακή της Μίση	119

ΕΚΔΟΣΙΣ Β', 1976 (IV) — ΑΝΤΙΤ. 459.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ: 2651/30-3-76
ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔ.: «ΑΤΛΑΝΤΙΣ - Μ. ΠΕΧΑΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ» Α.Ε.

